

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
Кафедра міжнародних комунікацій та політології

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Співробітництво України з НАТО в умовах російської збройної агресії 2014-2022 рр.

Галузь знань 29 – Міжнародні відносини

Спеціальність 291 – Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії

Спеціалізація: Міжнародна інформація

Освітня програма: Міжнародна інформація

ДРМВІ. 291

Виконала: здобувач(ка) групи МВІм-22-1 _____ Н.В. Коротун

Керівниця: доц., к. психол. н. _____ О.І. Бондаренко

До захисту допускаю:

Зав. кафедри міжнародної комунікації та політології

_____ О.О. Заславська

_____ 202__ р.

Хмельницький, 2023

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет: міжнародних відносин

Кафедра міжнародних відносин та туризму

Рівень вищої освіти: Другий (магістерський)

Галузь знань 29 – Міжнародні відносини

Спеціальність 291 – Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії

Спеціалізація Міжнародна інформація

Освітня програма Міжнародна інформація

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри міжнародної комунікації та політології

_____ Заславська О.О.

__ . __ . ____ Р.

ЗАВДАННЯ НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Коротун Ніни Вікторівни

1. Тема роботи **Співробітництво України з НАТО в умовах російської збройної агресії 2014-2022 рр.**

керівник роботи: доц. к.психол. н., Бондаренко О. І

Затверджено наказом ректора університету від 15.08.2023 р. № 30

2. Строк подання студентом роботи на кафедру 15.12.2023 р.

3. Вихідні дані до роботи: матеріали міжнародних організацій, міжурядових європейських організацій, державних органів влади, інформаційно-аналітичних центрів, статистичні звіти, публікації в ЗМІ, Інтернет, виступи провідних політиків та лідерів суспільної думки.

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, що їх належить розробити): проаналізувати теоретичні основи співробітництва України з НАТО; аналізувати співробітництво України з НАТО в умовах російської збройної агресії 2014-2022 рр.; зробити когнітивне моделювання та прогнозування співробітництва України з НАТО в умовах російської збройної агресії 2014-2022 рр.

5. Дата видачі завдання 1.09.2023 р.

Керівник _____ О.І. Бондаренко

Завдання прийняв до виконання _____ Н.В. Коротун

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапу роботи	Примітки
1. Одержання теми і складання бібліографії	01.09.2023	
2. Попередній аналіз матеріалів з теми кваліфікаційної роботи у відкритих джерелах інформації	28.09.2023	
3. Збір та узагальнення зібраного матеріалу за темою кваліфікаційної роботи	15.10.2023	
4. Підготовка першого розділу кваліфікаційної роботи та подання його на рецензування науковому керівнику.	20.10.2023	
5. Підготовка другого розділу кваліфікаційної роботи та подання його на рецензування науковому керівнику	20.11.2023	
6. Підготовка третього розділу кваліфікаційної роботи та подання його на рецензування науковому керівнику	10.12.2023	
7. Підготовка вступу, формулювання висновків, наукової новизни та практичної значимості кваліфікаційної роботи	11.12.2023	
8. Остаточне коригування, оформлення кваліфікаційної роботи	13.12.2023	
9. Підготовка до захисту на засіданні Експертної комісії	14.12.2023	
10. Здача роботи на кафедрі	15.12.2023	

Здобувачка _____ Н. В. Коротун
(підпис)

Керівник роботи _____ О. І. Бондаренко
(підпис)

АНОТАЦІЯ

на випускну кваліфікаційну роботу Коротун Ніни Вікторівни

Тема роботи: **Співробітництво України з НАТО в умовах російської збройної агресії 2014-2022 рр.**

Кафедра міжнародної комунікації та політології

ОПП «Міжнародна інформація» спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

Наукова керівниця: доц., к. психол. н. Бондаренко О. І.

м. Хмельницький, 2023 р.

Випускна кваліфікаційна робота виконана на 134 с., містить 15 таблиць, 21 рисунок, список використаних джерел складається зі 117 найменувань.

Ключові слова: *співробітництво Україна-НАТО, Україна, держави-члени НАТО, російська збройна агресія, міжнародна безпека.*

Актуальність роботи полягає у тому, що в умовах динамічних змін у міжнародній безпеці, саме співробітництво України з НАТО є одним із важливих елементів системи міжнародної безпеки, особливо після російського вторгнення в Україну, яке показало вразливість наявної системи безпеки та потребу у трансформації. Тому різнобічне визначення проблематики, аналіз факторів впливу співробітництва України з НАТО в умовах збройної агресії росії 2014-2022 рр. включно є актуальним для усвідомлення стану трансформаційних процесів у міжнародній безпеці.

Перший розділ роботи присвячений аналізу стану наукового дослідження проблематики співробітництва України з НАТО в українській та закордонній наукових джерелах, надано коротка довідка про політично-військову організацію НАТО, а саме про історію створення, структуру, напрями співпраці та встановлені партнерства з іншими країнами різних регіонів світу, визначено основні нормативно-правові засади

співробітництва Україна-НАТО 1991-2022 рр. включно.

У другому розділі розглянуто та порівняно військовий та економічний потенціал країн НАТО й України, проаналізовано та здійснено порівняння основних форм співробітництва України з НАТО у таких напрямках як військово-політичній, економічній, науковій та екологічній за два періоди: 1991-2013 рр. та 2014-2022 рр. включно. Було досліджено основні фактори впливу щодо проблеми вступу України до НАТО. Було оцінено вплив країн НАТО України в умовах російської збройної агресії за критеріальним аналізом за два періоди: 2014 р. та 2022 р. та визначено який вплив здійснюють інші регіони світу на це співробітництво.

У третьому розділі побудовано когнітивну модель співробітництва України з НАТО, зроблено прогнозування співробітництва України з НАТО за сценарним підходом. Було здійснено стратегічний аналіз сильних, слабких сторін України при певних можливостей та загроз у співробітництві з НАТО. Розроблені рекомендації для України для інтенсифікації співробітництва з НАТО.

Результати дослідження можуть бути використані у підготовчих матеріалах, навчальних курсах за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» та 256 «Національна безпека» для студентів, педагогів та аналітиків з міжнародних відносин.

ANNOTATION

for Nina Viktorivna Korotun's graduation thesis

The topic of the work: **Cooperation of Ukraine with NATO in the conditions of russian armed aggression 2014-2022**

Department of International Communication and Political Science

OPP «International Information» specialty 291 «International Relations, Public Communications and Regional Studies»

Supervisor: Ph.D., Associate Professor O. I. Bondarenko

Khmel'nyts'kyi city, 2023

Graduation thesis is completed on 134 pages, contains 15 tables, 21 figures, the list of used sources consists of 117 items.

Keywords: *Ukraine-NATO cooperation, Ukraine, NATO member countries, russian armed aggression, international security.*

The relevance of the work *is that in the conditions of dynamic changes in international security, the cooperation of Ukraine with NATO is one of the important elements of the international security system, especially after the Russian invasion of Ukraine, which showed the vulnerability of the existing security system and the need for transformation. Therefore, the multifaceted definition of the problem, the analysis of the factors influencing Ukraine's cooperation with NATO in the conditions of russia's armed aggression from 2014 to 2022, inclusive, is relevant for understanding the state of transformational processes in international security.*

The first section of the work was devoted to the analysis of the state of scientific research on the issues of Ukraine's cooperation with NATO in Ukrainian and foreign scientific sources, was provided a brief background on the political and military organization of

NATO, namely the history of its creation, structure, areas of cooperation and established partnerships with other countries from different regions of the world, and was identified the main legal framework for NATO-Ukraine cooperation in 1991-2022 inclusive.

The second section was examined and compared the military and economic potential of NATO countries and Ukraine, was analyzed and compared the main forms of cooperation between Ukraine and NATO in such areas as military-political, economic, scientific and environmental for two periods: 1991-2013 and 2014-2022 inclusive. The main factors of influence on the issue of Ukraine's accession to NATO were studied. The influence of NATO countries on Ukraine in the context of Russian armed aggression was assessed by criterion analysis for two periods: 2014 and 2022, and the influence of other regions of the world was determined on this cooperation.

The third section was built a cognitive model of Ukraine's cooperation with NATO and forecasts Ukraine's cooperation with NATO by was used a scenario approach. A strategic analysis of Ukraine's strengths, weaknesses, opportunities and threats in cooperation with NATO was carried out. Recommendations were developed to intensify cooperation with NATO for Ukraine.

The results of the study can be used in preparatory materials, training courses in the specialty 291 «International Relations, Public Communications and Regional Studies» and 256 «National Security» for students, pedagogues and analysts in international relations.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК РИСУНКІВ	10
ПЕРЕЛІК ТАБЛИЦЬ	11
ВСТУП	12
1 ВИВЧЕННЯ ОСНОВ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З НАТО ЯК ТЕОРЕТИЧНОЇ ПРОБЛЕМИ	15
1.1 Стан наукового дослідження проблематики міжнародного співробітництва НАТО з Україною за часів її незалежності.....	15
1.2 НАТО: генеза, структура, партнерство, операції й місії.....	20
1.3 Нормативно-правові засади співробітництва Україна-НАТО.....	29
Висновки до розділу	41
2 АНАЛІЗ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З НАТО В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ 2014-2022 РР.	43
2.1 Військовий та економічний потенціал країн НАТО і України	43
2.2 Напрями співробітництва України з НАТО в умовах російської збройної агресії 2014-2022 рр.....	50
2.2.1 Співробітництво України з НАТО у військово-політичній сфері	50
2.2.3 Співробітництво України з НАТО у економічній сфері.....	59
2.2.4 Співробітництво України з НАТО у сфері науки та екології.....	60
2.3 Проблема вступу України до НАТО	63
2.4 Вплив країн НАТО на співробітництво Україна-НАТО.....	73
2.5 Вплив геополітичного фактору на співробітництво України з НАТО.....	88
Висновок до розділу.....	92
3 КОГНІТИВНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З НАТО В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ 2014-2022 РР.	95
3.1 Когнітивне моделювання співробітництва України з НАТО.....	95

3.2	Сценарний підхід прогнозування співробітництва України з НАТО.....	114
3.3	Стратегічний аналіз співпраці України і НАТО в контексті російської загрози	118
3.4	Рекомендації для інтенсифікації співробітництва України з НАТО	127
	Висновки до розділу	130
	ВИСНОВКИ	132
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	135

ПЕРЕЛІК РИСУНКІВ

Рисунок 1.1 – Держави-члени НАТО на 2023 р. [складено за авторкою].....	22
Рисунок 1.2 – Спрощена модель структури Північноатлантичного альянсу [58].....	25
Рисунок 2.1 – ВВП країн НАТО та України за 2022 р. [62].....	43
Рисунок 2.2 – Військові витрати від загального бюджету країн НАТО та України (млн. дол.) [63].....	45
Рисунок 2.3 – Частка військових витрат від ВВП (%) країн НАТО та України за 2014р. та за 2022 р. [63]	46
Рисунок 2.4 – Військові витрати на душу населення країн НАТО та України за 2014р. та за 2022 р. (тис. дол.) [63].....	47
Рисунок 2.5 – Індекс сили (PwrIndx) країн НАТО та України за 2023 р. [64]	4949
Рисунок 2.6 – Кількість укладених двосторонніх документів між НАТО та Україною за 1991-2022 рр. [60].....	622
Рисунок 2.7 – Динаміка Індексу демократії в Україні за 2008-2022 рр. [74].....	655
Рисунок 2.8 – Динаміка розвитку підтримки українського населення вступу України до НАТО [80]	6969
Рисунок 2.9 – Показники підтримки населення України по регіонах у 2023 р. [79] ..	70
Рисунок 2.10 – Показники підтримки населення 13 країн НАТО надання Україні членства в НАТО у 2022 р. [81, С.47]	711
Рисунок 2.11 – Показники підтримки населенням 5 країн НАТО надання членства в НАТО Україні у 2023 р. [82]	722
Рисунок 2.12 – Показники підтримки країн НАТО за 2014 р. та за 2022 р.....	8787
Рисунок 2.13 – Ставлення українців до відносин України з росією [112].....	911
Рисунок 3.1 – Когнітивна модель розвитку співробітництва України з НАТО в умовах російської збройної агресії.....	10707
Рисунок 3.2 – Значення узагальнених коефіцієнтів зворотного зв’язку	1100
Рисунок 3.3 – Коефіцієнти впливу факторів системи на цільовий фактор.....	1122
Рисунок 3.4 – Коефіцієнти впливу цільового фактору на фактори системи	113
Рисунок 3.5– Найкращі сценарії розвитку системи.....	1166
Рисунок 3.6 – Найгірші сценарії розвитку системи.....	11717

ПЕРЕЛІК ТАБЛИЦЬ

Таблиця 2.1 – Розрахунки підтримки країн Північної Америки за два періоди	766
Таблиця 2.2 – Розрахунки підтримки країн Північної Європа за два періоди	7878
Таблиця 2.3 – Розрахунки підтримки країн Південна Європа за два періоди	800
Таблиця 2.4 – Розрахунки підтримки країн Західна Європа за два періоди	822
Таблиця 2.5 – Розрахунки підтримки країн Східна Європа за два періоди	844
Таблиця 2.6 – Розрахунки підтримки країни Західної Азії за два періоди	855
Таблиця 3.1 – Вихідна матриця взаємодії факторів когнітивної моделі	10707
Таблиця 3.2 – Результати розрахунків когнітивної моделі	10808
Таблиця 3.3 – Нормалізовані результати розрахунків когнітивної моделі	10908
Таблиця 3.4 – Сценарії розвитку системи «Співробітництво України з НАТО»	1155
Таблиця 3.5 – Матриця SWOT-аналізу по співробітництві України з НАТО	11919
Таблиця 3.6 – Сильні сторони і можливості	1200
Таблиця 3.7 – Сильні сторони і загрози України у співробітництві з НАТО в умовах російської збройної агресії	1222
Таблиця 3.8 – Слабкі сторони і можливості України у співробітництві з НАТО в умовах російської збройної агресії	1233
Таблиця 3.9 – Слабкі сторони і загрози України у співробітництві з НАТО в умовах російської збройної агресії	1255

ВСТУП

Актуальність теми. Проблема безпеки у всі часи існування держав була першочерговою, та після Холодної війни, розпаду СРСР, тенденція щодо нарощування державами свого військової могутності в Європі здебільшого сконцентрувався на соціальну сферу. Але з новими викликами з якими Захід увійшов у 21 сторіччі, тенденція до стабільного збільшення військових витрат почала трансформуватися у загальну тенденцію, особливо після вторгнення росією в Україну 2014 року. Після настання цієї безпекової кризи, не лише в окремих країн Заходу постало питання перегляду та оцінка відносин з рф, але в самого НАТО, яка до того, не вбачала загрозу в росії, навіть після вторгнення останньою в Грузію.

Після 2014 року питання безпеки для України набуло критичної важливості, що спонукало Україну фактично з нуля будувати власні збройні сили, розвивати ВПК, будувати нову стратегію національної безпеки та поглибити своє співробітництво з Північноатлантичним Альянсом. Після 2014 року, з боку країн НАТО, практичну співпрацю з росією було призупинено, залишалися лише дипломатичні зв'язки, індивідуальне нарощування військової могутності стало новим початком зміни стану міжнародної безпеки, особливо для країн Балтії, Польщі, США тощо. Але здебільшого країни НАТО хоч і стабільно почали збільшувати свої військові витрати, більшість країн неадекватно розглядали загрози, які після 2014 року чекали на Європу та світ загалом.

Для України співробітництво з НАТО до 2014 року розглядалося як співпраця з ще одною міжнародною організацією та можливість інтеграції в європейську спільноту, але з російською збройною агресією ситуація у співробітництві України з НАТО змінилася в питання екзистенціального рівня.

Тому і постає проблема простежити та зрозуміти як саме співпраця України з НАТО під час початку збройної агресії з 2014 року по 2022 рік включно трансформувалася, в яких напрямках стала більш тіснішою, та перманентне питання вступу України до Альянсу, які зрушення мали у цьому, і взагалі куди прямують ці відносини й які фактори впливають на розвиток цих відносин.

Мета дослідження: визначити основні теоретико-практичні особливості співробітництва України з НАТО в умовах російської збройної агресії 2014-2022 рр.

Об’єкт дослідження: співробітництво України з НАТО.

Предмет дослідження: показники співробітництва України з НАТО в умовах російської збройної агресії 2014-2022 рр.

Для реалізації мети було розроблені такі *завдання дослідження*:

- ✓ Оглянути науковий стан дослідження проблематики об’єкта дослідження та з’ясувати основні нормативно-правові засади співробітництва;
- ✓ Окреслити основні аспекти створення НАТО, її структуру, встановлення партнерства та проведення операцій та місій;
- ✓ Визначити та порівняти військовий, економічний потенціал України з членами НАТО та основні напрями співробітництва України з НАТО за два періоди: 1991-2013рр. та 2014-2022 рр.
- ✓ Проаналізувати основні аспекти проблеми вступу України в НАТО;
- ✓ Визначити вплив країн НАТО на співробітництво Україна-НАТО в контексті підтримки України з початку російської збройної агресії у 2014 р та у 2022 р. та охарактеризувати вплив інших регіонів світу на це співробітництво;
- ✓ Розробити когнітивну модель співробітництва України з НАТО та спрогнозувати розвиток співробітництва за допомогою сценарного підходу;
- ✓ Здійснити стратегічний аналіз відносин України з НАТО в контексті російсько-української війни;
- ✓ Розробити рекомендації для інтенсифікації співробітництва України з НАТО.

Стан вивченості проблеми. Вивченням проблематикою об’єкта дослідження займалися українські науковці та аналітичні центри, центральні органи влади, й закордонні дослідники, та аналітичні центри. Найвідоміші українські вчені, які займалися дослідженням цієї тематики: Кордон М. В.[9], Знак В.[17], Соскін О. І.[7], [8], Горбулін В.[16], [20], Магомедов А. [12] та інші. З боку закордонних науковців можемо виділити основні: Кріз З.[30], [33], [40], Кузіо Т.[44], [45], Джоджа І.-С.[31], Пайфер С.[32], Карабулут А. [34], Шмідт-Фельцманн А.[35] тощо. Також аналітичними

центрами здійснювалася вивчення, а саме: українські (Центр Разумкова, Центр воєнної політики та політики безпеки, Фонд «Демократичні ініціативи») й іноземні (Центр стратегічних і міжнародних досліджень (CSIS), Корпорація Rand, Міжнародний інститут стратегічних досліджень (IISS), Данський інститут міжнародних досліджень (DIIS), Atlantic Council та Інститут Брукінгса.

Методи дослідження. У кваліфікаційній роботі було застосовано системний та історичний підхід у вивченні об'єкта дослідження. Використано такі загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: аналіз та синтез, узагальнення, абстрагування та конкретизація, статистичний аналіз даних, критеріальний аналіз, метод парних порівнянь, когнітивне моделювання, сценарне моделювання, SWOT-аналіз, стратегічний аналіз.

Наукова новизна. У дослідженні було здійснено систематизацію нормативно-правових відносин за 1991-2022 рр., вивчення комплексного стану дослідження проблематики співробітництва України з НАТО. Було визначено ряд основних факторів впливу на систему співробітництва України з НАТО за допомогою розробленої когнітивної моделі. Було розроблено власні критерії для оцінки підтримки країн НАТО України в умовах збройної російської агресії за 2014 р. та за 2022 р. Було зроблено когнітивне моделювання розвитку співробітництва України з НАТО в умовах російської збройної агресії 2014-2022 рр. Для прогнозування розвитку відносин, під впливом визначених факторів, було застосовано сценарне моделювання. Було здійснено стратегічний аналіз сильних, слабких сторін при стратегічних можливостей та загроз для України при співробітстві. Було розроблено основні рекомендації для України щодо відносин з Альянсом.

Практична значимість. Результати кваліфікаційної роботи можуть бути корисними для підготовки навчальних дисциплін за напрямком міжнародні відносини, національна безпека, політологія тощо; та може використовуватися студентами, педагогами та фахівцями, в яких одним із напрямів діяльності є міжнародна безпека тощо.

1 ВИВЧЕННЯ ОСНОВ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З НАТО ЯК ТЕОРЕТИЧНОЇ ПРОБЛЕМИ

1.1 Стан наукового дослідження проблематики міжнародного співробітництва НАТО з Україною за часів її незалежності

Поява та розвиток процесу як співробітництво супроводжується багатофакторним контекстом. Основа будь-якого співробітництва являється інтереси, чи то латентні, чи то видимі; і це відноситься як до офіційно заявленого співробітництва, так і засекреченого. Згідно Закону України «Про здійснення міжнародного співробітництва Міністерством оборони України та Збройними Силами України» [1]: «міжнародне співробітництво – складова зовнішніх відносин України, які здійснюються в рамках реалізації державної політики для забезпечення національних інтересів у зовнішньополітичній сфері, сфері оборони та військовій сфері згідно з законодавством України та нормами міжнародного права». Отже, це взаємовигідний процес між двома або більше суб'єктами міжнародних відносин, які мають обумовлену ціль, і ці відносини мають нормативно-правове підкріплення.

З одержанням власної незалежності Україна почала розвивати різносторонні відносини як з країнами та і з міжнародними організаціями. Міжнародне співробітництво з Організацією Північноатлантичного Договору (далі НАТО) з Україною становить, з одного боку, для України – стратегічно вигідне в політично-військовому внутрішньому та зовнішньому напрямі політики, з іншого боку, для НАТО – це надійний союзник та гарант безпеки не тільки у східноєвропейському регіоні, але й в Європі у цілому. Тобто взаємовигода співробітництва оцінюється високо та є прогнозованою.

Історія дослідження проблематики міжнародної співпраці НАТО з Україною (з 1991 року) характеризується різновекторним висвітленням цього питання. Тому метою цього підрозділу є окреслити та обґрунтувати стан вивчення проблематики міжнародного співробітництва НАТО з Україною за часів її незалежності. Завданнями цього дослідження було виділено: проаналізувати літературу та джерела за останні 15-

25 років за цієї тематикою українських та закордонних науковців; проаналізувати інформаційно-аналітичну продукцію аналітичних центрів з української та закордонної сторін та суб'єктів владних повноважень задіяних в розвитку та становлення відносин України з НАТО за останні 15 років.

Українськими вченими загалом було висвітлено такі проблемні аспекти об'єкта дослідження, як: нормативно-правові основи у відносинах НАТО-Україна, впровадження стандартів альянсу Україною (такими дослідниками як Грачевська Т. [2], Подойніцин В.[3]); аналіз історико-політичного виміру відносин України НАТО, перспектив вступу до НАТО, проблеми участі в миротворчих операціях Альянса (Поляков С.[4], Войціховський А.[5], Пирожков С.[6], Соскін О. [7], [8], Кордон М. [9], Марчук Є. [10]); фактор НАТО в дипломатичних відносинах України з іншими державами та участь інших держав у співробітництві (Юрчак М.[11], Магомедов А.[12], Чорна Н. [13], Бурдяк В., Мороз І. [14], Мелекєсцев К., Бут О. [15], Горбулін В. [16]); особливості військового, військово-цивільного, військово-технічного співробітництва, питання кібербезпеки (Знак В., [17]. Каляєв А.[18], Шиповський В., Чернега В., Марченко С. [19], Горбулін В., Шеховцов В., Шевцов А. [20], Джус О.[21], Долгов І.[22], Білетов В. [23], Лухтан А. І.[24], Шатун В.[25], [], Смірнов В. О. [26], Брежнєва Т., Їжак О., Шевцов А. [27]); дослідження російсько-української гібридної війни в контексті нових викликів для членів НАТО, проблеми регіональної та міжнародної, колективної безпеки (Кушта О.[28], Артёмов І., Тодоров І., Віднянський С., Токар П.[29]). У дослідженні було проаналізовано наукову літературу з 2002 р. по 2022 р.

Не менше здійснених досліджень та напрацювань мають закордонні науковці, особливо американські, британські, німецькі, бельгійські, польські тощо. Було проаналізовано основні іноземні джерела з 1997 р. по 2022 р. Здебільшого доробки присвячуються таким проблемним питанням об'єкта дослідження як: про перспективи вступу України до НАТО (Кріз З. [30], Джоджа І.-С.[31], Пайфер С.[32]); аналіз різностороннього ставлення член-НАТО до російсько-української кризи, її причин, наслідків; нові безпекові та оборонні виклики, загрози для міжнародної безпеки у світі в контексті російської агресії проти України: (Кріз З. [33], Карабулут А. [34], Шмідт-Фельцманн А. [35], Фостер Дж. [36], Сауер Т. [37], Аллін Д. [38], Сперлінг Дж. [39]);

розгляд розвитку відносин України з альянсом в умовах політико-соціальних криз в Україні як Помаранчева революція, Революції Гідності, українська політична позиція щодо встановлення відносин з Альянсом (Кріз З. [40], Мельниковська І. [41], Ларрабі Ф. [42], Буквол Т. [43]); історія формування співробітництва України з НАТО, вплив третіх сторін у відносинах НАТО-росія-Україна (Кузіо Т. [44], [45], Саймон Дж. [46], Кандійоті Р. [47], Білінський Ю. [48]); питання забезпечення ядерної безпеки, ядерне нарощування в контексті стримування Рф з боку членів-НАТО (Цимбала С. [49], Бужерин М. [50]); специфіка ведення гібридних війн: шляхи протидії та стримування для НАТО (Ерол М. [51]); економічне співробітництво в контексті нарощування зброї та надання її Україні для боротьби з російською агресією (Дж., Сендлер Т.[52]).

Як можна зрозуміти, спектр охоплення предмету дослідження співробітництва України з НАТО є достатньо широко вивченим, кожна з сторін на чомусь більше акцентувала увагу, на чомусь менше. Якщо узагальнювати, то українське коло дослідників зосереджуються на темах як: різнобічні напрями співробітництва, нормативно-правові засади встановлення та розвитку співпраці НАТО з Україною та стандартизація оборонного сектору по зразку НАТО. З іншого боку, закордонні науковці розглядають співробітництво України з НАТО здебільшого через призму: впливу на міжнародну безпеку російсько-української гібридної війни, її причин в геополітичному вимірі й огляд перспективи вступу України до Альянсу. Але залишаються нерозкритими ще достатньо предметів вивчення об'єкта дослідження.

Окрім вивчення проблематики об'єкта дослідження з позиції українських та закордонних науковців, їх напрацювань, для комплексного аналізу стану наукового дослідження співробітництва України з НАТО (з 1991 р.), необхідно взяти до уваги і практичну літературу, а саме інформаційно-аналітичну продукцію аналітичних центрів й суб'єктів владних повноважень. Для аналізу було взято два центральних українських міністерств: Міністерство оборони України (МОУ), Міністерство закордонних справ України (МЗС України); й також українську спецслужбу як Служба зовнішньої розвідки, їх діяльність яка безпосередньо пов'язана із розвитком співпраці з Альянсом.

Міністерство оборони України, яке публікує інформаційний бюлетень «Біла

книга» [53] подає систематизовану інформацію про усю діяльність самого міністерства, Збройних Сил України та Державну спеціальну службу транспорту, де є окремий розділ про підсумки результатів здійсненого міжнародне співробітництва з країнами НАТО у спільних міжнародних навчаннях, у військово-технічному співробітництві, у впровадженні стандартів НАТО. Також при міністерстві видається спеціалізований науковий журнал «Наука і оборона» [54], у якому посадовці різних силових структур дають оцінку певним аспектам співробітництва України-НАТО, вивченню досвіду ведення операції ЗСУ, військовий менеджмент, міжнародні навчання, проблеми планування оборони, розвиток ВПК. Служба зовнішньої розвідки України, у Білій книзі [55], розкриває моменти співпраці у обміні розвідувальної інформації між країнами альянсу та Україною, в організації неpubлічних конференціях, форумах.

Іншим напрямом практичного співробітництва України з НАТО займається Міністерство закордонних справ [56], на офіційному сайті, якого розміщений розділ «Зовнішні відносини», який включає підрозділ «Курс на набуття членства в ЄС і НАТО», де є окремий пункт про співпрацю з НАТО, а саме: про історію встановлення відносин, правове забезпечення співпраці, політичне співробітництво парламенту України з альянсом, реалізація та контроль реформування оборонного сектору, російська агресія та протистояння їй тощо. Крім того, створений міністерством додатковий сайт «Відносини Україна-НАТО», на якому розміщено детальніша інформація про військово-політичне та військово-співробітництво з НАТО.

Центр Разумкова здійснює дослідження у напрямках: участь України в євроатлантичній системі безпеки, роль НАТО в стримуванні та допомозі у боротьбі з ф, вплив коронавірусу на НАТО, впровадження стандартів у оборонну систему України, аналіз громадської думки. Центр воєнної політики та політики безпеки: дослідження впливу країн-союзників щодо вступу Країни до НАТО, допомога членів НАТО у боротьбі з російською агресією, військово-технічне співробітництво, реформування сектору оборони під впливом НАТО, впровадження стандартів. Фонд «Демократичні ініціативи»: дослідження громадської думки українців у різних регіонів щодо вступу України до НАТО, помилки та прорахунки НАТО щодо безпеки та оборони, розвиток нових форматів НАТО з Україною, навчальні програми НАТО за участі України.

На офіційному веб-сайті міжнародної організації розміщена уся інформація про встановленні відносини з Україною, наприклад: уся публічна правова документація з 1994 р. по 2022 р. З 2015 р. з'являються різні аналітичні статті, які стосуються тематики можливості вступу України до Альянсу, оцінка підтримки НАТО у боротьбі з агресією РФ. Крім того, з 2015 р. формуються офіційні звіти по співробітництву України з НАТО: досягнення, прорахунки, реформування НАТО та України для протистояння з російською збройною агресією, збройна допомога від членів-НАТО.

Дослідження тематики відносин України з альянсом було немало присвячено у своїй інформаційно-аналітичній продукції таких світових аналітичних центрів як Центр стратегічних і міжнародних досліджень (CSIS), у США, Корпорація Rand, Міжнародний інститут стратегічних досліджень (IISS), у Великій Британії, які досліджують відносини НАТО-Україна в контексті наслідок російської агресії щодо колективної безпеки, перегляду політики НАТО щодо РФ; Данський інститут міжнародних досліджень (DIIS), який вивчає відносини України з НАТО після агресії РФ, як українська криза вплинула на енергетичну безпеку, національну безпеку, санкції проти агресора РФ; Atlantic Council та Інститут Брукінгса у США, які ширше досліджують співпрацю України з Північноатлантичним Альянсом за інші вище зазначених аналітичних центрів, а саме проблеми, можливості та умови вступу України, питання регіональної безпеки в Європі, посилення військової співпраці України з НАТО.

Українські аналітичні центри та владно уповноважені інституції, які безпосередньо здійснюють комунікацію з членами НАТО розглядають цю співпрацю, з боку вже досягнутих результатів, планування розвитку нових напрямів співробітництва з Альянсом, з чіткістю на курс щодо практичного вступу до організації та, з боку впливу російської агресії проти України щодо збільшення інтенсивної співпраці з організацією для протидії РФ. Щодо міжнародних аналітичних центрів та самого НАТО можемо спостерігати трохи іншу картину, адже в діяльності яких дослідження України та її відносин з НАТО активно почали цікавитися лише після 2014 року: вторгнення Росії до України, з анексія Автономної Республіки Крим та окупації Луганської та Донецької областей, тому вони більше акцентують увагу на таких темах як: збільшення військової допомоги та співпраці у цьому напрямі та військово-технічному з НАТО,

забезпечення регіональної, і взагалі міжнародної безпеки у світі організацією та проблема стратегії подальшого розвитку партнерства з Рф тощо.

Таким чином, проаналізувавши наукові джерела за останні 25 років закордонних й українських науковців та аналітичну продукцію інформаційно-аналітичних центрів, владних інституцій, було розглянуто науковий стан проблематики міжнародного співробітництва НАТО з Україною за часів її незалежності, яку можна охарактеризувати достатньо розвиненою, особливо питання російсько-української гібридної війни з 2014 р. і після повномасштабного вторгнення Рф в 2022 році в контексті загрози міжнародній безпеці, енергетичній безпеці у Європі, нові виклики для членів-НАТО, специфіка співпраці України з НАТО в цих умовах, також тема перспектив та можливостей щодо вступу нашої держави до Північноатлантичного альянсу.

1.2 НАТО: генеза, структура, партнерство, операції й місії

У системі міжнародних відносин співробітництво може встановлюватися між двома та більше країнами (певні військові чи економічні союзи), між міжнародними організаціями й між транснаціональними компаніями.

Розглянемо дефініції поняття «міжнародна організація», з боку висвітлення свого розуміння цього явища авторитетними науковцями міжнародних відносин. Американська дослідниця, яка є автором книги «Основи міжнародних відносин», Мінгст Карен [57] надає цьому поняттю таку характеристику, що міжнародна організація, до складу якої входять принаймні три держави, діяльність, якої поширюється на кілька держав і члени якої об'єднані офіційною угодою. Можемо визначити, що НАТО – це міжнародна організація, яка має у складі налічує 31 країн-членів станом на 2023 р., діяльність організації поширюється на Захід, діяльність якого базується Північноатлантичним договором, мета визначається в забезпеченні колективного інтересу як безпека та оборона у військовому, так і в політичному співробітництві.

Сама організація позиціонує себе, як «політичний та військовий альянс, мета

якого – гарантувати свободу та безпеку своїх членів **політичними** засобами – підтримка демократичних цінностей та дозвіл членам консультуватися та співпрацювати з питань, пов’язаних з обороною та безпекою, для вирішення проблем; зміцнення довіри та, у довгостроковій перспективі, запобігання конфліктам; та **військовими** – прагнення до мирного вирішення суперечок, але якщо дипломатичні зусилля зазнають невдачі, вона має військову силу для проведення операцій з врегулювання криз. Вони здійснюються відповідно до положення про колективну оборону відповідно статті 5 Вашингтонського договору або згідно з мандатом ООН, окремо чи у співпраці з іншими державами та міжнародними організаціями» [58]. Тобто «НАТО – це альянс країн Європи та Північної Америки, що забезпечує унікальний зв’язок між цими двома континентами, дозволяючи їм консультуватися та співпрацювати у сфері оборони та безпеки, а також разом проводити багатонаціональні операції з врегулювання кризи» [58].

Цікавим поглядом у трактуванні НАТО є неурядової американської організації The Atlantic Council: «НАТО є основою трансатлантичної безпеки, яка охоплює 30 демократій (на 2023р. 31 країну) у Північній Америці та Європі. Створений для захисту від СРСР, сьогодні Альянс захищає країн-членів від звичайних нападів і бере участь у миротворчих операціях на тлі радикально зміненого середовища безпеки внаслідок війни росії проти України. НАТО співпрацює з країнами-партнерами по всьому світу і продовжує обіцяти «відкриті двері» для країн, які можуть стати членами, якщо вони будуть відповідати демократичним і оперативним стандартам Альянсу» [59].

Якщо у першому варіанті опис визначення НАТО фокусуються на внутрішній політиці організації, аргументуючи, що НАТО – це політично-військова організація, яка намагається спочатку дипломатичними засобами врегулювати конфліктну ситуацію, превентивно запобігти нападу на країн-членів, пріоритетом міжнародної організації є забезпечення колективної безпеки та оборони, з урахуванням спалахів конфліктів, ескалації поза межами Європи та Північної Америки. У другому поясненні, виділяються два моменти: причиною створення МО є захист Західної Європи від вторгнення СРСР, і щодо нової серйозної безпекової загрози у Європі – агресивної зовнішньої політики РФ: вторгнення у 2014 р. в Україну.

Історія виникнення Організації Північноатлантичного договору (НАТО) починається зі створення засад функціонування як військової організації проти радянської агресії в умовах повоєнного занепаду країн Європи, їх економічної, політичної та військової незахищеності від комуністичної росії та іншими політичними цілями були заборона відродження націоналістичного мілітаризму в Європі через північноамериканську присутність на континенті та заохочення європейської політичної інтеграції [58]. Ці правові засади закріплювалися у Вашингтонському договорі (Північноатлантичний договір) в 1949 році 04.04., який був розроблений 12 країнами-засновниками. Станом на 2023 рік у складі НАТО налічується 31 держава. Див. на рисунок 1.1

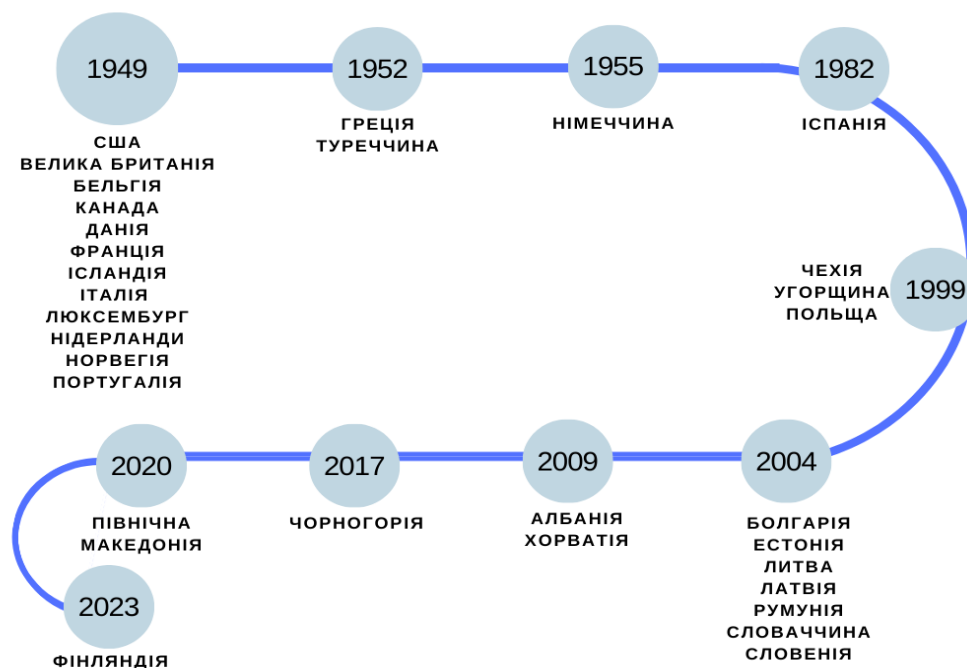

Рисунок 1.1 – Держави-члени НАТО на 2023 р. [складено за авторкою]

Документ посилається на статтю 51 Статуту ООН, що затверджує існування невід’ємного права незалежних держав на індивідуальну або колективну оборону. Договір містить лише 14 статей – і передбачає вбудовану гнучкість у всіх напрямках. Попередньою основою конструювання цього договору супроводжувалося рядом подій, а саме Планом Маршалла (1948), який передбачав надання економічної допомоги країнам Західної та Південної Європи за умови, що вони співпрацюватимуть одна з одною та спільно плануватимуть прискорити взаємне відновлення [58].

Також угодою про колективну оборону Західноєвропейський союз (1948), підписаний Великою Британією, Францією та низкою інших країн – Бельгія, Нідерланди та Люксембург, але для протистояння силам СРСР та захисту, цей союз не міг повністю забезпечити адекватної військової відповіді. На той час Британія, Канада та США вже вели таємні переговори щодо механізмів безпеки, які мали б стати альтернативою ООН, яка була паралізована Холодною війною. У березні 1948 року, після фактично комуністичного державного перевороту в Чехословаччині, три уряди почали обговорення багатосторонньої схеми колективної оборони, яка зміцнить безпеку Заходу та просуватиме демократичні цінності. Зрештою до цих дискусій приєдналися Франція, Нідерланди та Норвегія, і в квітні 1949 року вони завершилися підписанням Північноатлантичного договору [58].

Ключовою статтею НАТО була 5-та, погляди у підході до виконання якої мали розбіжності. США раніше зайняли позицію офіційного уникнення іноземного втручання в внутрішні справи країн-членів. США були стурбовані тим, що стаття 5 втягне країну в конфлікт через договірні зобов'язання. Треба було щось запровадити, щоб США могли надсилати допомогу атакованим країнам без оголошення війни. Європейські країни, з іншого боку, хотіли бути впевненими, що США прийдуть їм на допомогу, якщо одна з підписантів зазнає нападу. США не давали цієї обіцянки та не вірили, що громадська думка США погодиться на це, тому вони запропонували варіант, який дозволив би кожній країні допомагати іншим підписантам, «як вона вважає за потрібне». Перемогла американська точка зору на колективну оборону [58].

Вперше і в поки що в останнє НАТО застосувала статтю 5 у 2001 році після терактів 11 вересня на Всесвітній торговий центр у Нью-Йорку та частину Пентагону за межами Вашингтона. Інші статті Договору зобов'язують союзників зміцнювати свої демократичні інститути, розбудовувати свій колективний військовий потенціал, проводити консультації один з одним і залишатися відкритими для запрошення інших європейських держав [58]. Сам термін дії документу було встановлено та визнано дійсним протягом 10-річного періоду, після чого Договір можна було переглянути (стаття 12); і тільки після того, як Договір був чинним протягом 20 років, член міг

вийти з Організації (стаття 13). На сьогоднішній день ці два положення ніколи не використовувалися, тобто Договір ніколи не переглядався і жодний член не виходив з Організації [58].

У своїй діяльності члени організації керуються і Стратегічними концепціями, які визначають основні завдання та принципи Альянсу, його цінності, середовище безпеки і стратегічні цілі Альянсу на наступне десятиліття. У Стратегічній концепції до 2022 р. підтверджується, що ключовою метою НАТО є забезпечення колективної оборони її членів на основі підходу на 360 градусів, і окреслюються основні завдання – стримування та оборона, запобігання та врегулювання криз, а також спільна безпека[58].

Структура НАТО має складну ієрархічну будову, тип організаційної структури якої відноситься до лінійно-функціональної з елементами матричної структури, тобто змішаний тип організаційної структури. 31 держав-членів є на найвищому рівні ієрархії, яким підпорядковується три великі структури: цивільна структура, військова структура та організації та агенції. Цивільна структура представлена «Представництвом НАТО». «Представництво НАТО» (NATO Delegations) [58]: кожна країна-член має свою національну постійну делегацію, яка має статус, подібний статусу посольства, в штаб-квартирі НАТО в Брюсселі. Кожну делегацію очолює «посол», який представляє свій уряд у процесі консультацій і прийняття рішень Альянсом. Ця структура складається з «Групи ядерного планування» та «Північноатлантичної ради», яким підпорядковуються «Підвідомчі комітети».

«Група ядерного планування» (Nuclear Planning Group) [58]: діє як вищий орган з ядерних питань в Альянсі, що обговорює конкретні питання політики, пов'язані з ядерними силами. Усі країни-члени беруть участь у консультативному процесі Групи, за винятком Франції, яка вирішила не брати участі. Групу ядерного планування очолює Генеральний секретар НАТО, і вона зазвичай збирається на рівні міністрів оборони.

«Північноатлантична Рада» (North Atlantic Council) [58]: є вищим органом у прийнятті політичних рішень в НАТО, що контролює політичний і військовий процеси, пов'язаний з питаннями безпеки, що стосуються всього Альянсу. Обговорення

та рішення ради, що ґрунтуються на звітах та рекомендаціях, підготовлених їх підструктурою «Підвідомчі комітети» за вимогою ради. Рішення ухвалюються на основі одноголосності та спільної згоди. Генеральний секретар очолює цю структуру, і його рішення мають однаковий статус на будь-якому рівні. Сама структура «Підвідомчі комітети» (Subordinate Committees) – це мережа комітетів, які займаються всіма питаннями порядку денного, від політичних до більш технічних та збирають на регулярній основі національних представників та експертів з усіх країн-членів НАТО.

Спрощену модель структури Північноатлантичного альянсу див на рис. 1.2.

Рисунок 1.2 – Спрощена модель структури Північноатлантичного альянсу [58]

Ще одним великим блоком є військова структура Альянсу, яка представлена «Військовим Представництвом» (Military Representatives), що складається з «Військового комітету» (Military Committee) та «Міжнародного військового штабу» (International Military Staff), якому підпорядковується «Оперативне командування

Альянса» (Allied Command Operations) й «Командування з питань трансформації Альянсу» (Allied Command Transformation.) [58]. Структура «Військовий комітет» є вищим військовим органом НАТО, у якому формуються та надаються військові поради для Північноатлантичної Ради та Групи ядерного планування, а також дає вказівки двом стратегічним головнокомандувачам: Верховному головнокомандувачу «Оперативного командування Альянсу» в Європі та Верховному головнокомандувачу «Командуванню з питань трансформації Альянсу». Військовий комітет відповідає за пояснення політичних рішень і за керівництво, а також за рекомендації щодо заходів, які вважаються необхідними для захисту території НАТО та виконання рішень щодо військових операцій. Також розробляє стратегічну політику та концепції, готує щорічну довгострокову оцінку потужності та можливостей країн і територій, які становлять ризик для інтересів НАТО.

«Оперативне командування Альянсу» [58]: відповідає за планування та виконання всіх операцій Альянсу. Він складається з невеликої кількості постійних штабів, кожен з яких виконує певну роль. Верховний головнокомандувач бере на себе загальне командування операціями на стратегічному рівні та виконує свої обов'язки зі Верховного штабу в Монсі, Бельгія, більш відомий як SHAPE. Він має можливість діяти на трьох рівнях: стратегічному, оперативному та тактичному, що доповнюються національними силами, призначеними НАТО для постійних і/або кризових ситуацій і завдань. SHAPE на стратегічному рівні очолює дев'ять оперативних командувань.

«Командування з питань трансформації Альянсу» [58]: є одним із двох стратегічних командувань, які очолюють структуру військового командування НАТО, координуючи національні зусилля для забезпечення узгодженості та оперативної сумісності, гарантуючи, що НАТО має відповідний військовий інструмент сили, щоб допомогти гарантувати свободу та безпеку своїх членів, що допомагає командній структурі НАТО ефективно керувати, контролювати та підтримувати поточні та майбутні військові операції, а також забезпечує безпечний та стабільний перехід до конфлікту, якщо це необхідно. Цей підрозділ очолює Верховний головнокомандувач. «Командування з питань трансформації Альянсу» несе відповідальність перед Військовим ко-

мітетом за трансформацію та розвиток Альянсу, щоб забезпечити його здатність протистояти викликам. Цей підрозділ складається зі штабу в Норфолку та трьох підпорядкованих організацій: Об'єднаного військового центру в Норвегії, Об'єднаного центру підготовки сил у Польщі та Об'єднаного центру аналізу та досвіду в Португалії. Штаб-квартира має різноманітну робочу силу приблизно з 750 осіб, які є представниками цивільного сектору й військового.

Генеральний секретар НАТО (Secretary General) [58]: є найвищим міжнародним державним службовцем Альянсу. Ця особа відповідає за керування процесом консультацій і прийняття та виконання рішень в Альянсі. Генеральний секретар виконує три основні функції: є головою всіх основних комітетів, відповідальний за керівництво обговореннями, сприяння процесу прийняття рішень і забезпечення виконання рішень; є головним представником Організації; є головою Міжнародного секретаріату. Цю особу призначають уряди країн-членів на початковий період у 4 роки, який може бути продовжений за взаємною згодою та за традицією цю посаду обіймає європейський високопоставлений політичний діяч. З 1 жовтня 2014 р. по 2023 рік цю посаду обіймає Єнс Столтенберг.

Ще одною окремою структурою, яку складає організаційну структуру НАТО є «Організації та агенції НАТО» (Agence) [58]: яка займається напрямом закупівель, логістики та інших форм послуг, підтримки чи співпраці, забезпечуючи наявність у Альянсу спроможностей, необхідних для виконання операцій і місій. Вони також надають різні види підтримки країнам-партнерам та іншим міжнародним організаціям, наприклад, у сферах транспорту, логістики та безпечного зв'язку. Кожна агенція НАТО діє згідно зі статутом, затвердженим Північноатлантичною радою, і звітує перед Радою через різні ради та комітети. Хоча агентства НАТО є автономними, вони зобов'язані дотримуватися принципів, викладених у їхніх статутах.

Однією із ключових у діяльності Альянсу є встановлення та розвиток партнерства. На сьогодні країн-партнерів налічується 40 держав, на прями співпраці зосереджуються в питаннях оборони, безпеки та політичні. З найпоширеніших практик партнерства можемо відзначити: участь у військових операціях та місіях НАТО, міжнаціона-

льні військові навчання, створення програм НАТО країнам-партнерам задля їх розвитку потужних інститутів сили оборони та безпеки. Також у партнерстві з НАТО партнери здійснюють обмін розвідданими та консультації щодо сфер спільного інтересу, для врегулювання криз; надають допомогу у реформуванні оборонних установ; беруть участь у різноманітних освітніх, тренінгових та консультаційних заходах (понад 1200 заходів на рік відкриті для партнерів через Програми партнерської співпраці) й спільна підготовка до майбутніх операцій і місій, беручи участь у навчаннях і тренуваннях; допомагають у боротьбі з корупцією в оборонному секторі й посилення зусиль щодо контролю або знищення зброї, боєприпасів і боєприпасів, що не вибухнули; та здійснюють контроль та забезпечення інтеграції гендерних аспектів у безпеку та оборону й просування спільних наукових проєктів [58].

НАТО співпрацює з низкою міжнародних організацій і країн у різних структурах. У євроатлантичному регіоні 31 членів Альянсу підтримують відносини з 20 країнами-партнерами через Раду євроатлантичного партнерства та Партнерство заради миру – основну програму двосторонньої співпраці з окремими євроатлантичними партнерами. Серед цих партнерів НАТО розробила спеціальні структури для відносин з росією (на цей момент партнерство з росією, Білоруссю й Афганістаном призупинено), Україною та Грузією. НАТО розвиває відносини з сімома країнами південного Середземномор'я через Середземноморський діалог, а також із чотирма країнами регіону Перської затоки через Стамбульську ініціативу співпраці. НАТО також співпрацює з низкою країн, які не входять до цих структур регіонального партнерства. До них, яких називають «партнерами по всьому світу», належать Австралія, Колумбія, Ірак, Японія, Республіка Корея, Монголія, Нова Зеландія та Пакистан. НАТО також розробила гнучкі засоби співпраці з партнерами в різних регіонах. НАТО працює з так званими групами партнерів «30+n», де партнерів обирають на основі спільних інтересів або теми. На саміті в Уельсі 2014 року НАТО представила можливість «розширених можливостей» для певних партнерів побудувати глибші, більш індивідуальні двосторонні відносини з НАТО. У той же час лідери країн Альянсу запустили «Платформу взаємодії» – постійний формат співпраці з партнерами щодо взаємодії, необхідної для майбутнього врегулювання кризових ситуацій та операцій[58].

Іншим військовим напрямом діяльності організації є організація та здійснення міжнародних операцій і місій, як на території зони дії НАТО, так на інші континенти світу. Проведення операцій з врегулювання криз може мати самостійний характер або у співпраці з іншими країнами та/чи з міжнародними організаціями, в усіх типах середовища. Прикладом специфічної місії було забезпечення захисту відрядженого персоналу від пандемії, у зв'язку зі спалахом COVID-19 НАТО у 2020 р. Організація також виконує операції з надання допомоги внаслідок стихійних лих і місії для захисту населення від природних, техногенних або гуманітарних катастроф. Крім того, НАТО допомагає реагувати на кризи з біженців та мігрантів у Європі. Збройні сили НАТО та його союзників продовжують брати участь у поточних міжнародних операціях та місіях як: операції в Косово та Середземному морі, тренувальні місії в Іраку, підтримка Африканського Союзу, місії повітряного патрулювання [58].

Отже, НАТО – міжнародна міждержавна політична-військова організація, яка має офіційно назву Організація Північноатлантичного договору. Заснування організації відбулося в 1949 році, в результаті підписання 12 державами-засновниками Вашингтонського договору, в умовах політичного та економічного занепаду на європейському континенті із загрозою військової агресії з боку Радянського Союзу. НАТО має ієрархічну гібридну організаційну структуру, на чолі якої 31 держав-членів, яким підпорядковується дві спеціалізовані структури: цивільну та військову. Північноатлантична Організація співпрацює з 40 країнами-партнерами у напрямках безпеки та оборони, реформування оборонного сектору, у спільних міжнародних військових операцій та місіях, дослідницьких проєктах тощо. Основою військової діяльності Альянсу є організація та участь в міжнародних операціях та місіях по всьому світу, ціллю яких у забезпеченні та контролі безпеки у регіонах. На поточний час військові сили НАТО залученні у п'ять військових місіях та операціях.

1.3 Нормативно-правові засади співробітництва Україна-НАТО

Партнерські відносини України з Організацією Північноатлантичного договору

здійснюється на засадах документу «Партнерство заради миру»: рамковий документ від 1994 року. Але окрім цього документа співробітництво Україна-НАТО зафіксоване в інших нормативно-правовій документації.

Законодавча база України[60]. Необхідно зауважити, що до аналізу було взято тільки організаційно-розпорядчу документи, які мають найвищу чи вищу юридичну силу, а саме: закони, декларації, постанови, укази та розпорядження президентів, рішення, ухвали, меморандуми, накази тощо.

Перший таким документом стала Постанова Верховної Ради України (ВРУ) «Про Основні зовнішні напрями зовнішньої політики України» від 2 липня 1993 року, у III Розділі «Напрями, пріоритети та функції зовнішньої політики України», якого було закріплено, що пріоритетними напрями розвитку відносин з такою групою держав як НАТО та ЄС, зовнішня політика до яких зосереджена саме на розвиток партнерських відносин у політичній, військовій та економічній сферах. Але із одержанням незалежності Україна позиціонує себе та юридично закріплює свій нейтральний та позаблоковий статус, тобто не входження ні в які політичні-військово МО, лише підтримка партнерських відносин. Наступним документом був Указ Президента України «Про державну програму співробітництва України з Організацією Північно-Атлантичного Договору (НАТО) на період до 2001 року» від 1998 р. Після чого була прийнята до виконання однойменна Програма щодо співробітництва до 2001 р., метою якої було дотримання та виконання розроблених принципів, інструкцій у співробітництві за Хартією про особливе партнерство від 1997 р.

У 1999 р. була прийнята Постанова Верховної Ради України «Щодо відносин України і Організації Північно-Атлантичного Договору (НАТО)» від 1999 рік, що включала у себе посилення позаблоковості та переогляд нинішніх відносин з НАТО, тобто певне дистанціювання у співпраці. Причиною чого сталася подія в Союзній Республіці Югославії, де союзними військами НАТО масовано бомбардували країну, чим показали що Організація є «агресивним військовим блоком», яка ігнорує Статут ООН, міжнародне право та моральні норми. Але разом з тим, того ж року, Кабінет Міністрів України подає Постанову «Про виконання Державної програми співробітництва України з Організацією Північно-Атлантичного Договору (НАТО) на період

до 2001 року» від 1999 р., у якій затверджується продовження виконання усіх заходів відповідно до Хартії про особливе партнерство та індивідуальним програмам України з Організацією на 1999-2001 рр.

У 2001 році до законодавчої бази щодо співробітництва Україна-НАТО додався 4 документа: Указ Президента України «Питання національних координаторів співробітництва України з Організацією Північноатлантичного договору (НАТО)», яким затвердили інший документ «Положення про національних координаторів співробітництва України з Організацією Північноатлантичного договору (НАТО)», у якому йдеться про нових спеціальних представників центральних органів виконавчої влади з питань співробітництва з Альянсом. Іншими двома: Указ Президента України «Про Державну програму співробітництва України з Організацією Північноатлантичного Договору (НАТО) на 2001-2004 роки», указом якого був прийнятий однойменний документ. Цей головний документ фіксував основні напрями розвитку співробітництва України з Альянсом не лише в військовій сфері, але й в економічній, науково-дослідній, екологічній тощо.

У 2002 році був прийнятий Закон України «Про ратифікацію Угоди про безпеку між Урядом України і Організацією Північноатлантичного Договору». У 2005 р. був затверджений Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 листопада 2005 року «Про невідкладні заходи щодо дальшого розвитку відносин України з Організацією Північноатлантичного договору (НАТО)». У 2006 був створений новий координаційний орган з співробітництва України з НАТО, на підставі Указу Президента України «Про Національну систему координації співробітництва України з Організацією Північноатлантичного договору» (у 2010 р. втратив чинність).

У 2008 р. було прийнято ряд важливих документів щодо поглиблення відносин з Альянсом, прийнявши рішення про розгляд можливості вступу України до міжнародної організації, способи вступу як шляхом проведення всеукраїнського референдуму, та взагалі нинішня оцінка стану співробітництва з організацією, а саме: Постанова Верховної Ради України «Про питання вступу України до Організації Північноатлантичного договору (НАТО)»; Рішення Ради національної безпеки і оборони України

«Про перспективи дальшого розвитку відносин України з Організацією Північноатлантичного договору та стан забезпечення координації діяльності органів виконавчої влади України, інших державних органів у сфері євроатлантичної інтеграції України». Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 21 березня 2008 року «Про перспективи дальшого розвитку відносин України з Організацією Північноатлантичного договору та стан забезпечення координації діяльності органів виконавчої влади України, інших державних органів у сфері євроатлантичної інтеграції України».

Теж не менш важливим став 2009 рік по зближенню України з Альянсом, у якому зроблені конкретні кроки щодо набуття членства в НАТО як Річні національні програми з підготовки для вступу в організацію, прийнявши відповідну організаційно-розпорядчу документацію: Закон України «Про ратифікацію Додаткового протоколу до Меморандуму про взаєморозуміння між Урядом України і Організацією Північноатлантичного договору (НАТО щодо заснування Центру інформації та документації НАТО в Україні»; Указ Президента України «Про Річну національну програму з підготовки України до набуття членства в Організації Північноатлантичного договору» (втратив чинність від 2013 р.); Указ Президента України «Про затвердження Річної національної програми на 2009 рік з підготовки України до набуття членства в Організації Північноатлантичного договору»; Річна національна програма на 2009 рік з підготовки України до набуття членства в Організації Північноатлантичного договору; Декларація про доповнення Хартії про особливе партнерство між Організацією Північно-Атлантичного договору та Україною.

У 2010 р. продовжується попередні заходи щодо підготовки до вступу, прийнявши такі документи як: Указ Президента України «Про затвердження Річної національної програми на 2010 р. з підготовки України до набуття членства в Організації Північноатлантичного»; Річна національна програма на 2010 р. з підготовки України до набуття членства в Організації Північноатлантичного договору ; Указ Президента України «Про забезпечення продовження конструктивного партнерства України з Організацією Північноатлантичного договору, яким затверджено положення про національних координаторів з питань партнерства та про Комісію з питань партнерства.

Після перерви у 4 роки урядом України щодо не прийняті нормативно-правових документів щодо поглиблення відносин з Альянсом, відбувалося дистанціювання від північноатлантичної інтеграції на користь Рф. Але після вторгнення у 2014 році Рф до України, з анексією АР Криму та окупації областей Луганської та Донецької, почалися позитивні зміни у зрушенні відносин України з НАТО. У 2015 році почалися законо-творчі процеси як розробка законопроекту для внесення змін у Конституцію України щодо стратегічного курсу нашої держави на євроатлантичну інтеграцію. І вже у 2018 році Постановою Верховної Ради України «Про включення до порядку денного дев'ятої сесії Верховної Ради України восьмого скликання законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору) і про його направлення до Конституційного Суду України»

Після чого, була прийнята Ухвала Великої Палати Конституційного Суду України про форму розгляду справи за конституційним зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності вищезгаданого законопроекту про внесення змін до Конституції України вимогам статей 157 і 158 Конституції України й Висновок КСУ у справі за конституційним зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України. Також у 2015 році був підписаний Указ Президента України «Про затвердження Річної національної програми співробітництва Україна-НАТО на 2015 рік»

І вже у 2019 р. був затверджений Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору)», який офіційно закріпив на найвищому рівні, дотримання євроатлантичного курсу Україною. Та у 2019 році офіційним документом щодо реагування міжнародних організацій через протиправні дії Рф було подано Постанову ВРУ «Про Звернення Верховної Ради України до Організації Об'єднаних Націй, Організації з безпеки і співробітництва в Європі, Ради Європи та їхніх парламентських асамблей, Європейського парламенту, Міжпарламентського союзу, парламентів та урядів держав-членів Європейського Союзу, Сполучених Штатів Америки, Канади, Північноатлантичного альянсу,

дипломатичних представництв іноземних держав в Україні щодо злочинного рішення керівництва Російської Федерації про видачу російських паспортів громадянам України на тимчасово окупованих Росією територіях Донбасу».

У 2020 р. Україною підтримується розширення співробітництва з Альянсом та підготовка щодо перспективи вступу в організацію, що свідчить підписання документів: Постанова ВРУ «Про Заяву Верховної Ради України щодо першочергових кроків забезпечення євроатлантичної інтеграції України – набуття повноправного членства України в Організації Північноатлантичного договору»; Указ Президента України «Про Річну національну програму під егідою Комісії Україна-НАТО на 2020 р.».

У 2021 році співпраця з північноатлантичної інтеграції триває, про що свідчить ряд прийнятих документів: Рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про невідкладні заходи щодо поглиблення інтеграції України до Організації Північноатлантичного договору», яке введено дію однойменним Указом Президентом України; Розпорядження КМУ «Про затвердження плану заходів з виконання Річної національної програми під егідою Комісії Україна-НАТО на 2021 рік та показників ефективності її виконання», План заходів з виконання Річної національної програми під егідою Комісії Україна-НАТО на 2021 рік; Наказ Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації «Про застосування окремих нормативних документів НАТО та військових стандартів України для побудови та акредитації з безпеки інформаційно-комунікаційних систем, призначених для оброблення (передачі) інформації НАТО з обмеженим доступом».

У 2022 році на тлі повномасштабного вторгнення Рф на територію України, законотворчі процеси основ співпраці з НАТО посилилися та розширилися нові напрями співробітництва, загалом було прийнято такі основні документи як:

- Закон України «Про ратифікацію Меморандуму про домовленість між Урядом України та Організацією НАТО із зв'язку та інформації стосовно співробітництва з питань консультацій, управління, зв'язку, розвідки, спостереження та рекогносцировки в рамках програми НАТО «Партнерство заради миру»;

- Ряд постанов ВРУ:

- «Про Звернення Верховної Ради України до Організації Об'єднаних Націй, Європейського Парламенту, Парламентської Асамблеї Ради Європи, Парламентської Асамблеї НАТО, Парламентської Асамблеї ОБСЄ, Парламентської Асамблеї ГУАМ, національних парламентів іноземних держав стосовно створення спеціального міжнародного трибуналу щодо злочину агресії проти України»;
- «Про Звернення Верховної Ради України до Організації Об'єднаних Націй, держав-членів Європейського Союзу, Європейської Ради, Організації з безпеки та співробітництва в Європі, парламентів та урядів держав-членів НАТО, Міжнародного комітету Червоного Хреста, Незалежної міжнародної медичної гуманітарної організації «Лікарі без кордонів» щодо засудження факту масової страти українських військовополонених державою-агресором в Оленівці 29 липня 2022 року»;
- «Про Звернення Верховної Ради України до Організації Об'єднаних Націй, Європейської Комісії, Європейського Парламенту, інших міжнародних організацій та їх парламентських асамблей, парламентів та урядів держав-членів Європейського Союзу та НАТО, парламентів та урядів демократичних держав світу щодо необхідності вжиття додаткових спільних заходів з метою припинення агресії Російської Федерації проти України та запобігання поширенню цієї агресії на інші країни в Європі»;
- «Про Звернення Верховної Ради України до Організації Об'єднаних Націй, Європейського Парламенту, Парламентської Асамблеї Ради Європи, Парламентської Асамблеї ОБСЄ, Парламентської Асамблеї НАТО, Парламентської Асамблеї ОЧЕС, урядів та парламентів іноземних держав у зв'язку з ескалацією Російською Федерацією безпекової».

Другим завданням було проаналізувати та визначити нормативно-правову базу співробітництва з боку НАТО, тобто за участі організації у розробці та підписання документів або односторонні документи, й представити у хронологічному порядку.

Законодавча база НАТО [61]. З 1991 р., після одержання незалежності Україною, почався діалог та зустрічі урядом з представниками Альянсу, приєднавшись до Ради Північноатлантичного співробітництва. У 1994 р. був підписаний базовий документ України з НАТО з встановлення офіційних партнерських відносин – «Партнерство заради миру. Рамковий документ», у якому встановлені чіткі цілі країн-партнерів,

процедуру та специфіку взаємодії країни-партнера з НАТО.

У 1995 році між двома сторонами був укладений безпековий документ «Угода про безпеку між Урядом України і Організацією Північноатлантичного Договору», метою якого співробітництво з забезпечення захисту та конфіденційності обміну інформацією між сторонами. Та документ «Угода між Державами-учасницями Північноатлантичного Договору та іншими державами, які беруть участь у програмі «Партнерство заради миру», щодо статусу їхніх збройних сил», щодо можливості розміщення збройних сил однієї країни на території іншої в рамках домовленості.

У 1997 р. було укладено декілька двосторонніх документів як: Меморандум про взаєморозуміння між Урядом України та НАТО щодо заснування Центру інформації та документації НАТО в Україні, метою Центру буде пропагувати роль та функції Альянсу для українських громадян. Іншим документом, яким вважаємо знаковим та базовим у співробітництві України з НАТО є Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північно-Атлантичного договору, у якій зафіксовані принципи розвитку відносин, сфери консультацій й співробітництва між сторонами та практичні механізми реалізації консультацій і співробітництва. Також був прийнятий Меморандум про взаєморозуміння щодо планування при надзвичайних ситуаціях цивільного характеру та готовності до катастроф між Міністерством України з надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи та Організацією Північноатлантичного договору. У 1999 р. затверджено План дій щодо членства в НАТО (ПДЧ), за допомогою якого представники НАТО надавали рекомендації щодо впровадження відповідних заходів у питаннях політичних, економічних, військових, питання безпеки та правових, для підготовки набуття членства.

У 2002 році було прийнято такі документи: Меморандум про взаєморозуміння між Кабінетом Міністрів України і штабом Верховного головнокомандувача об'єднаних збройних сил НАТО на Атлантиці та штабом Верховного головнокомандувача об'єднаних збройних сил НАТО в Європі щодо забезпечення підтримки операцій НАТО з боку України; Декларація Празького саміту, у якій пунктом згадується про відносини з Україною: про заходи, які необхідно здійснити для вступу до Альянсу, про Новий план дій; План дій щодо боротьби з тероризмом.

У 2004 році було укладено між сторонами два документа з військових питань щодо стандартизації озброєння та техніки й питання використання української авіації в операціях НАТО й навчань: Меморандум про взаєморозуміння між Кабінетом Міністрів України і Верховним головнокомандуванням Об'єднаних Збройних Сил НАТО з питань трансформації та Верховним головнокомандуванням Об'єднаних Збройних Сил НАТО в Європі щодо використання стратегічної транспортної авіації України в операціях та навчаннях НАТО; Спонсорська угода між Міністерством оборони України та групою Національних директорів з кодифікації НАТО (АС/135) про приєднання до системи кодифікації НАТО.

У 2005 році було схвалено двома сторонами документ Поглиблення співпраці Україна-НАТО, в якому йшлося про короткотермінові заходи для розширення співробітництва щодо вступу України до організації, контролю та допомога у здійсненні реформуванням військового сектору, оновлення політичного діалогу тощо. Та 2005 року було прийнято Угоду (у формі обміну листами) між Україною та Організацією Північноатлантичного договору про участь України у військово-морських операціях на Середземному морі в рамках операції «Активні зусилля» (ОАЗ).

У 2006 році було укладено угоду: Меморандум про взаєморозуміння стосовно сприяння нагальним цивільним транскордонним перевезенням. У 2008 році було затверджено специфічні документи як: Додатковий протокол Меморандуму про взаєморозуміння між Урядом України і Організацією Північноатлантичного договору (НАТО) щодо заснування Центру інформації та документації НАТО в Україні; Додатковий протокол до Меморандуму про взаєморозуміння між Урядом України і Організацією Північноатлантичного договору (НАТО) щодо призначення Офіцерів зв'язку НАТО в Україні; Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України, Міністерством оборони Угорської Республіки та Штабом Верховного головнокомандувача об'єднаних збройних сил НАТО в Європі стосовно обміну даними про повітряну обстановку між командним пунктом повітряного командування «Захід» (м. Львів, Україна) та центром управління та оповіщення (м. Веспрем, Угорська Республіка); Технічна угода про встановлення й технічне обслуговування системи обміну даними про повітряну обстановку, необхідної для реалізації Меморандуму.

У 2009 р. був укладено два документа між НАТО та Україною, один з них: Угода між Кабінетом Міністрів України та Організацією Північноатлантичного договору стосовно транзитного перевезення територією України вантажів для забезпечення операції Міжнародних сил сприяння безпеці (МССБ) на території Ісламської Республіки Афганістан й інший документ Декларація про доповнення Хартії про особливе партнерство між Організацією Північно-Атлантичного договору та Україною, підписаної 9 липня 1997 року, у якому затверджувалося декілька додаткових умов щодо окрім передбачуваних процедур скликання та проведення консультацій між двома сторонами, на вимогу України теж скликатимуться комісії, якщо державі буде загрожуватиме пряма військова, політична небезпека; та для підтримки реформ було вирішено, що Україною розроблятиметься Річні національні програми.

У 2010 р. був підписаний трьохсторонній документ: Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України, Генеральним штабом Збройних Сил Турецької Республіки й Штабом Верховного головнокомандувача об'єднаних збройних сил НАТО в Європі стосовно обміну даними про повітряну обстановку між командним пунктом повітряного командування «Південь» (м. Одеса, Україна) та Центром управління та оповіщення (м. Ерзурум, Турецька Республіка) (для України набрав чинності у 2012 р.). У 2011 р. між Україною та НАТО мали Спільну заяву засідання Комісії Україна-НАТО на рівні міністрів закордонних справ, яка мала суто декларативний характер, але з чітким євроатлантичним курсом з боку України. Та специфічний документ: Імплементативна угода між Кабінетом Міністрів України та Організацією НАТО з матеріально-технічного забезпечення і обслуговування (ОМТЗО) про утилізацію стрілецької зброї й легких озброєнь, звичайних боєприпасів та протипіхотних мін типу ПФМ-1.

2012 р. був підписаний документ щодо участі Збройних Сил України в операції НАТО в Афганістані: Адміністративні домовленості між Міністерством оборони України та Штабом Верховного Головнокомандувача Об'єднаних Збройних Сил НАТО в Європі щодо участі України в операції міжнародних сил сприяння безпеці в Ісламській Республіці Афганістан. 2013 року було укладено два документа з НАТО з Укра-

їною: Угода (у формі обміну листами) між Україною та Організацією Північноатлантичного договору про участь України в операції «Океанський Щит»; Імплементативна угода між Кабінетом Міністрів України та Організацією НАТО з підтримки (ОНП) про перезахоронення радіоактивних відходів, що утворилися внаслідок виконання військових програм колишнього СРСР в Україні.

У 2015 р. було прийнято між двома сторонами ряд специфічних документів з різних напрямів військового співробітництва. а саме: Угода між Україною та НАТО щодо участі у діяльності місії НАТО в Афганістані «Рішуча підтримка» та відповідних фінансових зобов'язань; Меморандум про домовленість між Урядом України та Організацією НАТО із зв'язку та інформації, яка представлена Генеральним менеджером Агенції НАТО із зв'язку та інформації стосовно співробітництва з питань консультацій, управління, зв'язку, розвідки, спостереження та рекогносцировки в рамках програми НАТО «Партнерство заради миру»; Угода про співробітництво у сфері підтримки між Кабінетом Міністрів України та Організацією НАТО з підтримки та постачання (ОНПП); Меморандум про взаєморозуміння між Державною службою України з надзвичайних ситуацій і Євроатлантичним координаційним центром з реагування на надзвичайні ситуації Організації Північноатлантичного договору про проведення спільних навчань «Україна-2015»; Імплементативна угода між Кабінетом Міністрів України та Організацією НАТО з підтримки та постачання про реалізацію співпраці у сфері медичної реабілітації; Угода між Урядом України та Організацією Північноатлантичного договору про статус представництва НАТО в Україні.

У 2016 році було укладено ще один ряд специфічних документів військового та фінансового характеру: Угода про встановлення відносин у сфері купівлі-продажу № UKR-04 на підтримку Несистемних брокерських послуг для Збройних Сил України; Адміністративні домовленості щодо охорони інформації з обмеженим доступом між Урядом України та Організацією Північноатлантичного Договору; Технічна угода між Міністерством оборони України та Агенцією НАТО з підтримки та постачання щодо надання послуг інтегрованого логістичного забезпечення в таборі Ново Село, Косово; Угода між Урядом України та НАТО з підтримки та постачання про партнер-

ство з підтримки спільного управління предметами постачання; Адміністративні домовленості щодо охорони інформації з обмеженим доступом між Урядом України та Організацією Північноатлантичного Договору; Угода між Урядом України та Організацією Північноатлантичного договору про статус представництва НАТО в Україні.

У 2018 року також було укладено ряд специфічних документів: Адміністративні домовленості між Міністерством оборони України та Штабом Верховного Головнокомандувача Об'єднаних Збройних Сил НАТО в Європі щодо участі України у Тренувально-дорадчій місії НАТО «Рішуча підтримка» в Ісламській Республіці Афганістан; Технічна угода між Міністерством оборони України та Агенцією НАТО з підтримки та постачання щодо надання послуг медичного забезпечення другого рівня військовослужбовцям українського національного контингенту в Косово; Протокол про внесення змін до Угоди про встановлення відносин у сфері купівлі-продажу № UKR-04 на підтримку Несистемних брокерських послуг для Збройних Сил України; Імплементативна угода між Кабінетом Міністрів України та Організацією НАТО з підтримки та постачання про реалізацію проекту Трастового фонду НАТО із знешкодження вибухонебезпечних предметів та протидії саморобним вибуховим пристроям.

2019 року підписано було документ Протокол між Міністерством оборони України та Групою національних директорів з кодифікації НАТО (АС/135) про внесення змін до Спонсорської угоди між Міністерством оборони України та Групою національних директорів з кодифікації НАТО (АС/135) про приєднання до системи кодифікації НАТО. У 2022 року було прийнято документ Меморандум про домовленість між Урядом України та Організацією НАТО із зв'язку та інформації стосовно співробітництва з питань консультацій, управління, зв'язку, розвідки, спостереження та рекогносцировки в рамках програми НАТО «Партнерство заради миру».

Таким чином, визначимо що з обох сторін відбувалася комунікація від поглиблення відносин, розширення напрямів співпраці та перспективи набуття членства в НАТО, до формальних заяв, дистанціювання у відносинах та чітко визначеного просто статусу партнера. Базовими документами у встановленні та розвитку співробітництва стали «Партнерство заради миру. Рамковий документ» від 1994 р., Хартія про

особливе партнерство з НАТО від 1997 р., зміни у Конституції України щодо затвердження стратегічного курсу на євроатлантичну інтеграцію та розробка Річних національних програм для поглиблення співробітництва.

Висновки до розділу

НАТО налагоджено співробітництво загалом 40 країнами-партнерами через Раду євроатлантичного партнерства та Партнерство заради миру, через Середземноморський діалог, через Стамбульську ініціативу співпраці. З Афганістаном, білоруссю та з російською федерацією співробітництво було призупинено. Також НАТО організовує різні операції та місії як подолання наслідків стихійних лих, гуманітарних криз, міграційних криз, допомога від різних катастроф та безпосередньо займаються врегулюванням воєнних конфліктів, станом на 2022 р. беруть участь у п'ятьох активних військових операцій та місій.

НАТО – це політично-військова міжурядова організація, має ієрархічну змішану організаційну структуру, на верхівці якої 31 країн-членів, яким підпорядковуються три структури: структура яка відповідає за цивільний та політичний напрям роботи, структура яка відповідає за військовий напрям роботи та автономна структура «Організацій та Агенції», профіль роботи якої організаційно-технічна підтримка Альянсу при виконання операцій та місій. Була заснована 12 країнами-членами в 1949 р. як виклик на загрози військової агресії з боку комуністичного СРСР та для можливості збільшення європейської інтеграції, в умовах економічної, політично-соціальної стагнації держав Європи після Другої світової війни та недопущення відродження націоналістичного мілітаризму в Європі.

Нормативно-правові засади співпраці України з НАТО складаються з організаційно-розпорядчих та інформаційно-довідкових документів. У цьому досліджено було проаналізовано документацію організаційно-розпорядчого характеру з 1991 року по 2022 рік, з боку двох сторін. У результаті чого було визначено, що Україна почала свій курс на співпрацю з Організацією Північноатлантичного договору починаючи з

1993 року Постанови Верховної Ради України (ВРУ) «Про Основні зовнішні напрями зовнішньої політики України», в якій було вперше зафіксовано основні напрями співробітництва з НАТО. З іншого боку НАТО, найпершими та ключовими документами співпраці-партнерства були «Партнерство заради миру. Рамковий документ» від 1994 р., в якому заклалися основні положення у напрямках військово-політичному, економічному, науковому; та Хартія про особливе партнерство з НАТО від 1997 р., яка розширала та закріплювала стратегічне співробітництво та в якій зазначалася імплементація практичних механізмів співробітництва між сторонами.

Також Україною у 2019 році офіційно було закріплено у Конституції України (від 1996 р.) щодо стратегічного зовнішнього курсу на євроатлантичну інтеграцію, що лише поглибило відносини двох суб'єктів міжнародних відносин. Крім того, з 90-х рр. по 2022 р. було укладено основних організаційно-розпорядчих документів близько 80 між НАТО та Україною, базовими практичними документами, які є необхідними для вступу Україною до НАТО є та залишаються Річні національні програми співробітництва Україна-НАТО з 2009 р. по 2022 р., який замінив План дій щодо членства в НАТО (ПДЧ), що діяв з 1999 р. по 2009 р.

2 АНАЛІЗ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З НАТО В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ 2014-2022 РР.

2.1 Військовий та економічний потенціал країн НАТО і України

Для оцінки військового та економічного потенціалу НАТО й України, щоб показати який рівень потенціалу має кожна із країн НАТО на протипагу українському, необхідно проаналізувати основні показники економічної та військової сфери членів-держав й України та порівняти їх між собою за 2022 р. та за 2014 р. за військовими показниками, щоб простежити динаміку зростання військового потенціалу країн.

Базовим показником вимірювання економічного потенціалу є внутрішній валовий продукт (ВВП) в певних одиницях та валюті. Було взято дані ВВП 30 країн НАТО та України за 2022 р. Дані взято з банку даних Світового Банку [62]. Див. Рис. 2.1.

Рисунок 2.1 – ВВП країн НАТО та України за 2022 р. [62]

Якщо порівняти економічну могутність України з іншими 30 країнами, можемо відзначити, що Україна займає середню позицію за показником ВВП, а саме 16050,74

млн. дол. серед інших країн, де у першій п'ятірці країн за найбільшим ВВП знаходиться – 25462700,00 млн. дол., Німеччина – 4072191,74 млн. дол., Об'єднане Королівство – 3070667,73 млн. дол., Франція – 2782905,33 млн. дол. та Канада – 2139840,02 млн. дол. А остання п'ятірка країн за найменшим ВВП становить такі країни: Естонія – 38100,81 млн. дол., Ісландія – 27841,65 млн. дол., Албанія – 18882,10 млн. дол., Північна Македонія 13563,13 млн. дол. та найменше Чорногорія – 6095,98 млн. дол., тобто, можемо зробити висновок, що Україна має достатньо конкурентно спроможну економіку, що впливає на стан та розвиток військового потенціалу.

Основними показниками представлення військового потенціалу визначено військові витрати від загального бюджету країни. Військові витрати від загального бюджету країни в млн. дол. за 2014 р. та 2022 р. показують частку військових витрат від ВВП (%) дол. за 2014 р. та 2022 р., військові витрати на душу населення в млн. дол. за 2014 р. та 2022 р., й додатковий Індекс сили (PwrIdx) за 2023 р. (з оф. сайта GlobalFirepower (GFP)). Станом на 2014 у складі НАТО налічувалося 28 країн, а станом на 2022 р. 30 держав-членів. Військові витрати від загального бюджету України становили [63] 2997 млн. дол. за 2014 р. та 43998 млн. дол. за 2022 р.

Щодо основних показників військового потенціалу країн НАТО, було виокремлено п'ятірку лідерів за військовими витратами від загального бюджету [63] за 2014 р. такі країни як: США – 660021 млн. дол.; Об'єднане Королівство – 61409 млн. дол.; Франція – 43937 млн. дол.; Німеччина – 39274 млн. дол.; 53868 млн. дол. в 2022 р.; та Італія – 20788 млн. дол. За 2022 р. зайняли лідерські місця такі країни: Сполучені Штати – 722799 млн. дол.; Об'єднане Королівство – 68553 млн. дол.; Німеччина – 53868 млн. дол.; Франція – 49972 млн. дол.; та Італія – 29118 млн. дол..

За найнижчими військовими витратами від загального бюджету за 2014 р. стали такі країни НАТО як: Литва – 357 млн. дол.; Латвія – 246 млн. дол.; Люксембург – 216 млн. дол.; Албанія – 150 млн. дол. та Ісландія – 0. За 2022 р. за цим показником найнижчу позицію зайняли такі країни: Люксембург – 437 млн. дол.; Албанія – 220 млн. дол.; Північна Македонія – 182 млн. дол.; Чорногорія – 66 млн. дол. (Див. рис. 2.2).

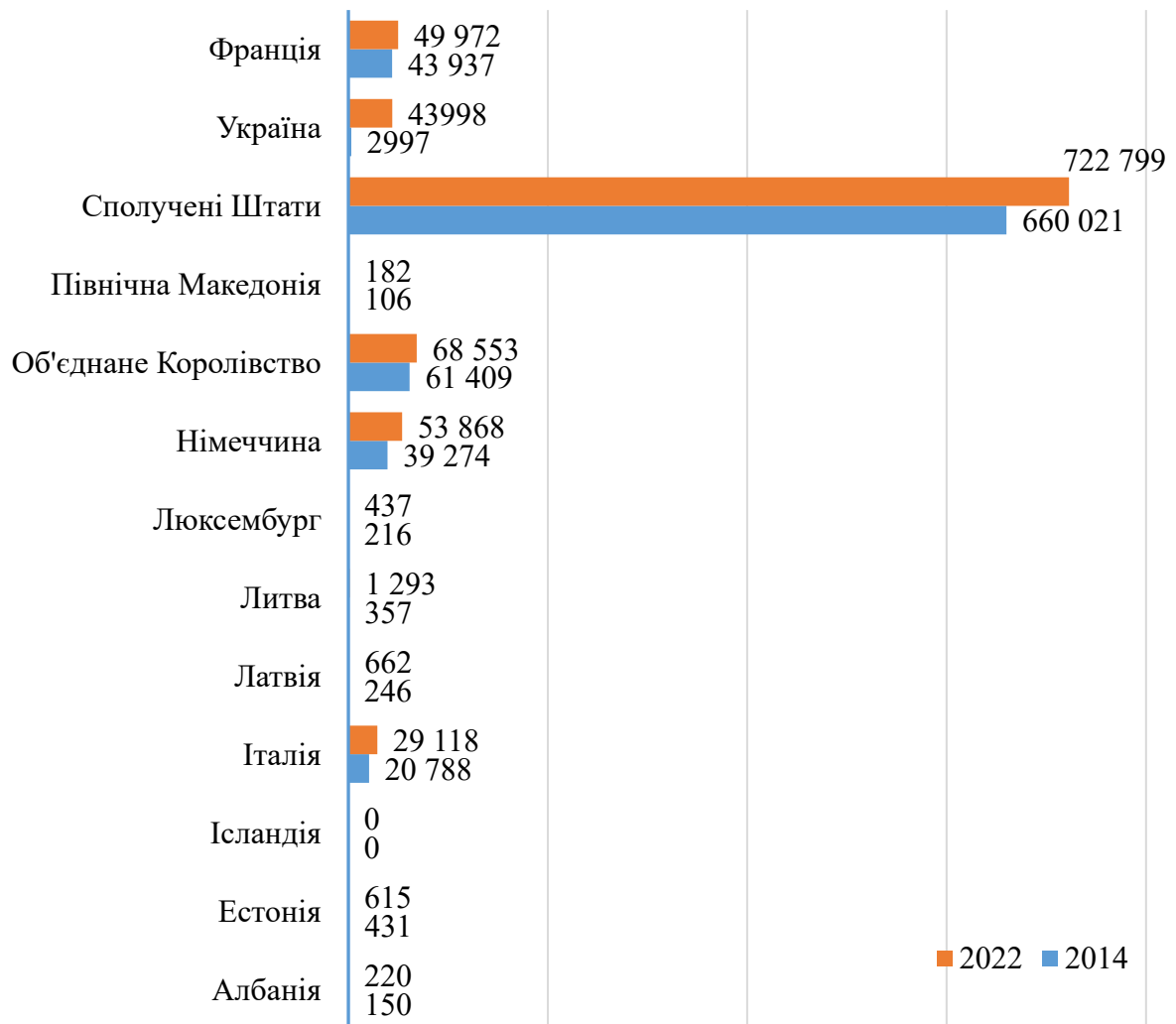

Рисунок 2.2 – Військові витрати від загального бюджету країн НАТО та України (млн. дол.) [63]

За часткою військових витрат від ВВП (%) [63] за 2014 р. лідерами стали п'ятірка країн: США – 3,72%; Греція – 2,22% за 2014 р. Польща – 1,87% за 2014 р. та 2,42% за 2022 р.; та Об'єднане Королівство – 2,14% за 2014 р. та 2,16% за 2022 р. За 2022 р. найвищу позицію зайняли п'ять таких країн: Греція – 3,54%;– 3,46 %; Литва – 2,47%; Польща – 2,42%; та Об'єднане Королівство 2,16%. Частка військових витрат від ВВП (%) України становила в 2014 – 2,25 %,а станом на 2022 р., 33,55%.

За найнижчим за цим показником за 2014 р. стали п'ять таких країн як: Іспанія – 0,92%; Литва – 0,88%; Угорщина – 0,86%; Люксембург – 0,37%; та Ісландія – 0%. За 2022 р. найнижчу позицію зайняли: Словенія – 1,26%; Бельгія – 1,18%; Іспанія –

1,09%; Люксембург – 0,62%; та Ісландія – 0%. (Див. рис. 2.3)

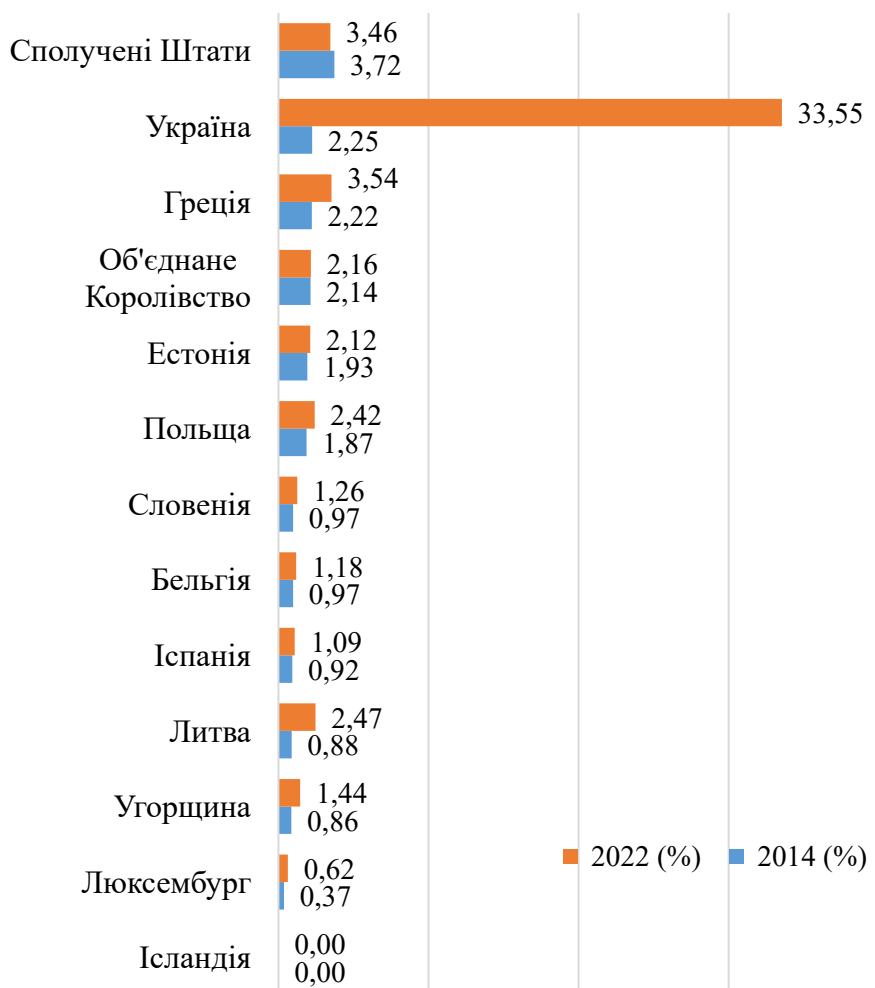

Рисунок 2.3 – Частка військових витрат від ВВП (%) країн НАТО та України за 2014р. та за 2022 р. [63]

Військові витрати на душу населення України [63] були 66, 4 тис. дол. в 2014 р., а в 2022 р. становили 1018,7 тис. дол., (за оф. даними Стокгольмського інституту дослідження проблем миру (SIPRI), з приміткою до визначених даних про те, що цифри для України наведені для прийнятого бюджету до 2007 р. Враховуючи війну на сході країни та, як наслідок, значні додаткові бюджетні асигнування протягом року, цифри за 2014 р. і далі слід розглядати з певним рівнем невизначеності. Цифри витрат включають пенсії військовим, воєнізованим формуванням і прикордонникам. У 2022 р. Україна отримала військову допомогу у вигляді фінансової підтримки та пожертвувань

обладнання від кількох країн; однак вони включені не в оцінку SIPRI військових витрат України, а в бюджет країни-донора (Див. рис. 2.4).

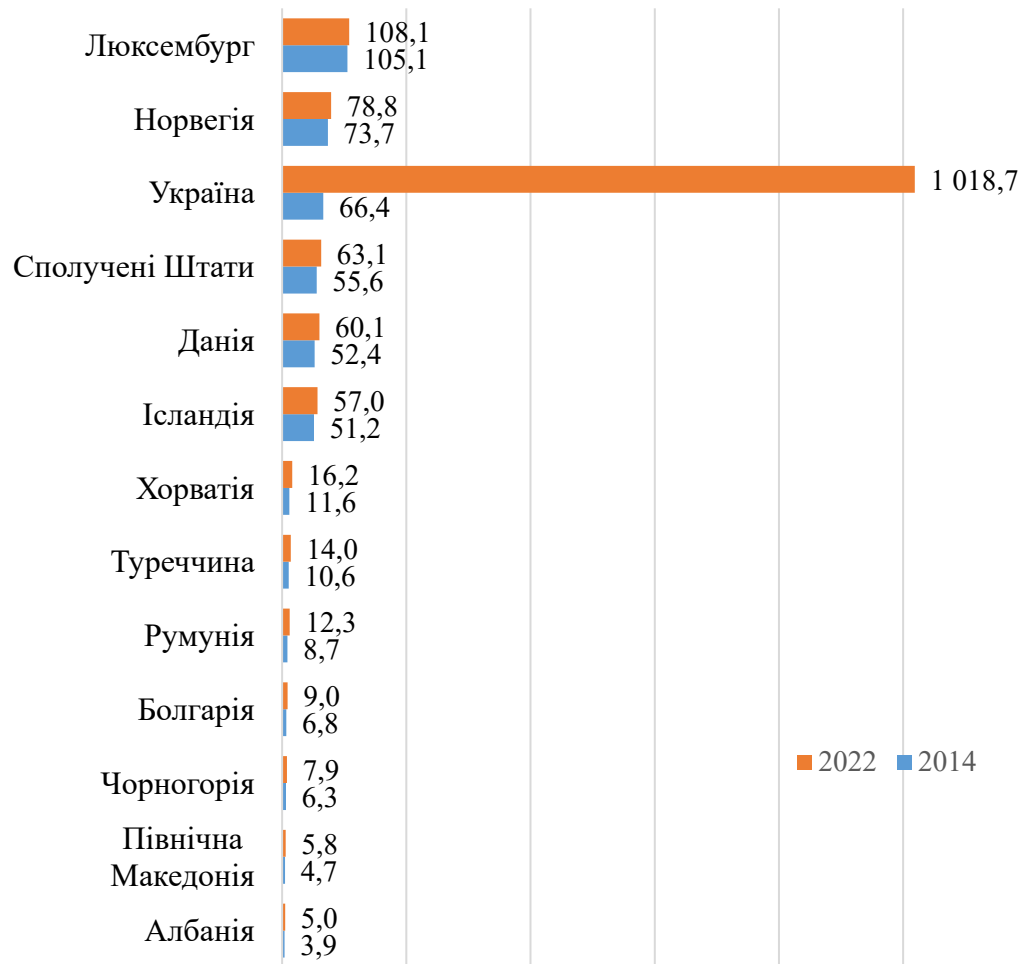

Рисунок 2.4 – Військові витрати на душу населення країн НАТО та України за 2014р. та за 2022 р. (тис. дол.) [63]

Найвищими військовими витратами на душу населення за 2014 р. було визначено таку п'ятірку лідерів як: Люксембург – 105,1 тис. дол. за 2014 р. та 108,1 тис. дол. за 2022 р.; Норвегія – 73,7 тис. дол. за 2014 р. та 78,8 тис. дол. за 2022 р.; США – 55,6 тис. дол. за 2014 р. та 63,1 тис. дол. за 2022 р.; Данія – 52,4 тис. дол. за 2014 р. та 60,1 тис. дол. за 2022 р.; Ісландія – 51,2 тис. дол. за 2014 р. та 57,0 тис. дол. за 2022 р.

Та за найнижчим показником за 2014 р. стали такі п'ять країн як: Хорватія – 11,6 тис. дол.; Туреччина – 10,6 тис. дол.; Румунія – 8,7 тис. дол.; Болгарія – 6,8 тис. дол.; та Албанія – 3,9 тис. дол.. А за 2022 р. такі країни: Румунія – 12,3 тис. дол.; Болгарія – 9,0 тис. дол.; Чорногорія – 7,9 тис. дол.; Північна Македонія – 5,8 тис. дол.; та Албанія

– 5,0 тис. дол. за 2022 р. [63].

Порівнявши основні військові показники представлення військового потенціалу, можемо підсумувати:

А) за військовими витратами від загального бюджету України за 9 років стрімко збільшився з 2997 млн. дол. у 2014 р. до 43998 млн. дол. за 2022 р., практично у 15 раз, результатом такого збільшення військових витрат за ці роки стала збройна російська агресія в 2014 р., а в 2022 р. війна України з росією вийшла на найвищий щабель протистояння, тому такий високий показник за цей рік по військовим витратам, на противагу країнам НАТО, в яких за цим показником за 2014 р. середнє значення становить 32514 млн. дол., а станом на 2022 р. - становить 35081 млн. дол., тобто українські військові витрати від загального бюджету на 2014 р. є вищими від середнього значення країн-членів НАТО, так ця тенденція і залишилася станом на 2022 р.

Б) за часткою військових витрат від ВВП України мала 2,25% в 2014 р. на противагу країнам НАТО, в 2014 р. яких максимальний показник становив 3,72%, а мінімальний – 0%, для порівняння з українським показником за 2014 р. середнє значення показника - 1,33%, така ж ситуація і на 2022 р., в Україні частка військових витрат від ВВП становить 33,55%, а в країнах НАТО: максимальнє значення за цим показником є 3,54%, що навіть нижче ніж за 2014 р. та мінімальнє значення за показником 1,67%, що є більший за 2014 р., але має різницю між українським показником фактично в 20 раз, тобто в середньому частка військових витрат країн НАТО є нижчою ніж України.

В) за військовими витратами на душу населення Україна мала 66, 4 тис. дол. в 2014 р. на відмінну країн НАТО, максимальний показник серед членів організації за 2014 р. становив 105,1 тис. дол., а мінімальний – 3,9 тис. дол. у 2022 р. В Україні нараховувалося 1018,7 тис. дол. у 2022 р., максимальним показником став 108,1 тис. дол. та мінімальний показник став 5,0 тис. дол., тобто динаміка збільшення витрат країнами НАТО за 9 років є низькою на відмінну від швидкого зростання в Україні.

За даними показників представлення військового потенціалу в Україні військовий потенціал є більшим за більшістю країн НАТО. Показник Індексу сили (PwrIndx) за 2023 р. як додатковий показник визначення військового потенціалу країн. Цей індекс базується на понад 60 окремих факторів певної країни з категоріями, починаючи

від кількості військових частин і фінансового стану до матеріально-технічних можливостей і географії. Організація GlobalFirepower розробила власну формулу, яка дозволяє проаналізувати 140 країн з різними потенціалами, що дозволяє менш технологічно просунутим державам конкурувати з більш розвиненими державами. Ідеальна оцінка PwrIndx становить 0,0000, що є реально недосяжним у рамках поточної формули GFP. Таким чином, чим менше значення PwrIndx, тим «потужнішим» є звичайний бойовий потенціал країни (Див. рис. 2.5).

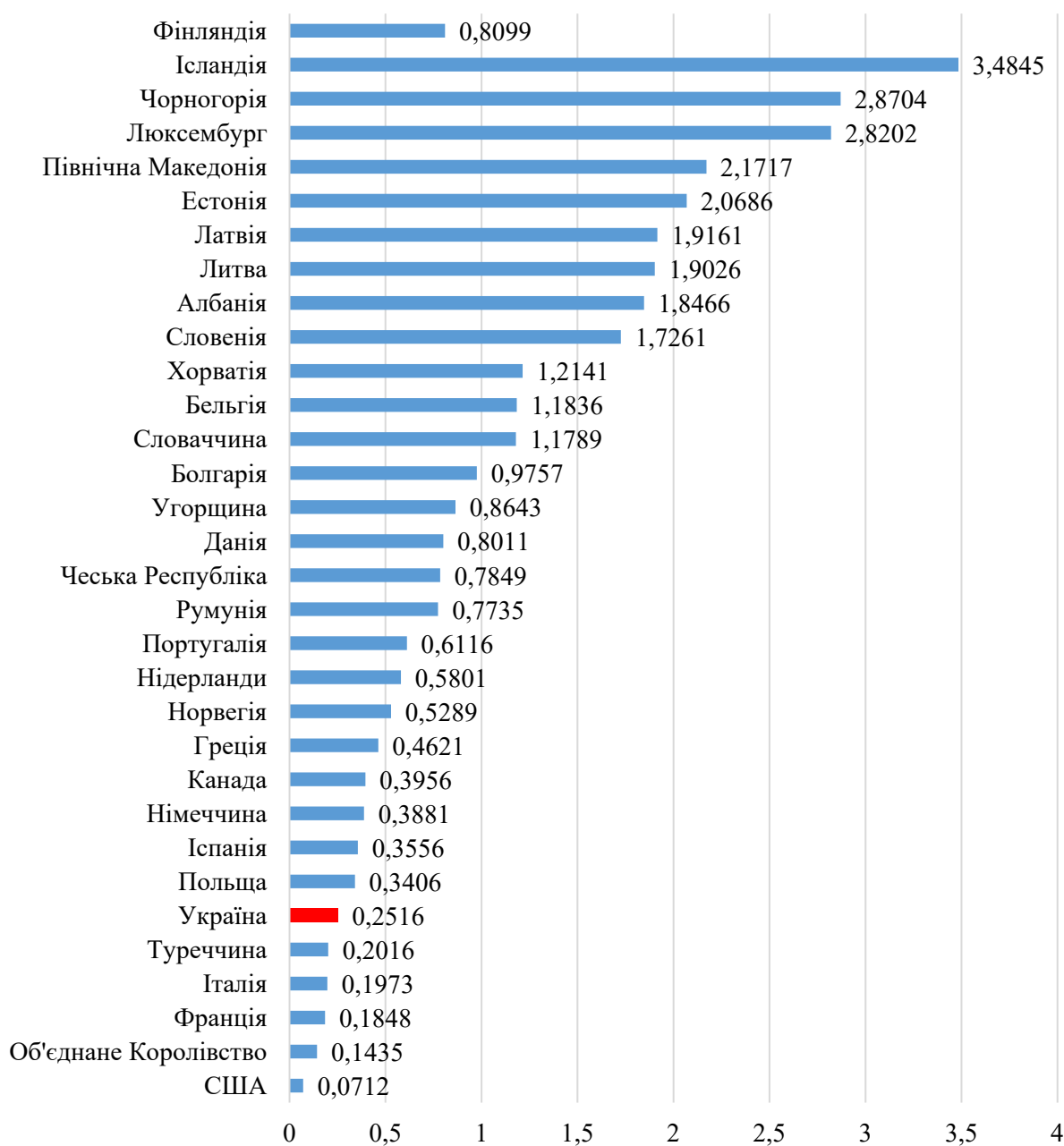

Рисунок 2.5 – Індекс сили (PwrIndx) країн НАТО та України за 2023 р. [64]

За Індексом сили за 2023 рік США займає лідерську позицію, Індекс сили якої складає 0,0712, серед інших членів НАТО - Об'єднане Королівство, індекс якої становить 0,1435, за нею Франція в індекс 0,1848, потім Італія – 0,1973, далі Туреччина – 0,2016, а шосту сходинку на противагу країнам НАТО посідає Україна, з Індексом сили в 0,2516. П'ятірка країн НАТО, яка має найнижчий Індекс сили стали Естонія – 2,0686; Північна Македонія – 2,1717; Люксембург – 2,8202; Чорногорія – 2,8704; та Ісландія – 3,4845 [64]. Можемо зробити висновок, що цей показник ще раз підтверджує високий військовий потенціал України у порівнянні з іншими членами НАТО.

Отже, Україна має більш конкуруючий стан з більшістю країн НАТО. Якщо Україна за 9 років в умовах російської збройної агресії збільшила військові витрати на противагу членам НАТО, які стабільно збільшували військові витрати у порівнянні з Україною, навіть перебуваючи у складі найбільш військово-технічної, економічно розвинутої політично-військової міжнародної міжурядової організації, є недостатньо.

2.2 Напрями співробітництва України з НАТО в умовах російської збройної агресії 2014-2022 рр.

2.2.1 Співробітництво України з НАТО у військово-політичній сфері

З одержанням в 1991 р. суб'єктного права як учасника міжнародних відносин Україна почала своє співробітництво з НАТО зі вступу у 1991 році до Ради північно-атлантичного співробітництва, як перший етап у статусі партнерських відносин. За 1991-2022 рр. динаміка відносин між обома сторонами різнилася: від інтенсифікації у партнерстві, а саме встановлення нових напрямів співробітництва, участь у військових операціях та місії НАТО, розширення стандартифікації НАТО у збройних силах, медицині, реабілітації військових та кадрових питань до призупинки у співробітництві через внутрішні політичні кризи тощо. Тому метою цього підрозділу проаналізувати та порівняти за два періоди з 1991-2013 рр. та з 2014- 2022 рр. такі напрями співробітництва як військово-політичний, економічний, науковий та екологічний для

того, щоб зрозуміти стан відносин та визначити за який період співпраця була більш продуктивною та інтенсивною.

У військово-політичному напрямі за 1991 р. по 2013 р. характеризувалося такими формами співпраці, як: у 1991 р. вступ Україною до форуму Ради північноатлантичного співробітництва [65]. У 1994 р. відбулося приєднання Україною до базової програми – «Партнерство заради миру» [65]; приєднання до «Процесу планування та оцінки сил» стосовно підготовки ЗСУ щодо спільних операцій з членами НАТО; приєднання до Індивідуальної програми партнерства між Україною і НАТО [66]. У 1995 р. відбулося призначення перших українських офіцерів зв'язку до штаб-квартири НАТО та Координаційного центру партнерства; відкриття офісів зв'язку в штаб-квартирі НАТО та КЦП. У 1996 р. участь у семінарі Північноатлантичної асамблеї з питань європейської безпеки в Україні. У 1997 р. Україна стала однією з країн-засновниць Ради євроатлантичного партнерства; підписання Хартії про особливе партнерство між Україною та НАТО, у результаті чого, відбулося створення Комісії Україна-НАТО; створення Центру інформації і документації НАТО в Києві; організація навчання «Козацький степ-97» (метою яких було підготовка до розв'язання етнічних конфліктів); початок роботи Місії України при НАТО; ухвалення Робочого плану імплементації Хартії на 1998 рік [66].

У 1998 р. відбулося заснування Центру підготовки миротворчого персоналу на базі Львівського загальновійськового полігону; відбувся перший візит експертів Спільної робочої групи Україна-НАТО з питань військової реформи; затвердження «Державної програми співробітництва України з НАТО на період до 2001 року» [66]; підписання Меморандуму про взаєморозуміння між Урядом України та НАТО щодо призначення Офіцерів зв'язку НАТО в Україні; започаткування під егідою Комісії Україна – Спільна робоча група Україна-НАТО з оборонної реформи [67].

У 1999 р. в Києві відбулося створення Офісу зв'язку НАТО; підписання Угоди з навчання цивільним спеціальностям звільнених у запас офіцерів українських Збройних Сил [66]. У 2000 р. відбулося ратифікування «Угоди між Державами-учасницями Північноатлантичного Договору та іншими державами, які беруть участь у програмі

«Партнерство заради миру», щодо статусу їхніх збройних сил» та Додаткового протоколу до неї, з метою розширення участі України в програмі «Партнерство заради миру»; та ратифікування «Договіру з відкритого неба»; також відбулись спільні військово-морські навчання «Кооператив Партнер-2000» за участю військових підрозділів країн-членів НАТО та країн-партнерів, спільні навчання сухопутних військ «Щит миру-2000» в Україні; відбулися військові навчання «Козацький степ-2000» за участю військових підрозділів України, Великої Британії та Польщі [66].

У 2001 р. відбулося заснування інституту Національних координаторів співробітництва України з НАТО; затвердження «Державної програми співробітництва України з НАТО на 2001-2004 р.»; укладення Угоди між НАТО та Національним координаційним центром соціальної та професійної адаптації військовослужбовців, звільнених у запас або у відставку при Кабінеті Міністрів України про практичну реалізацію ініціативи НАТО щодо перепідготовки українських військовослужбовців, звільнених у запас; підписання Меморандуму про взаєморозуміння між Урядом України і Організацією з матеріально-технічного забезпечення і обслуговування НАТО [66]. У 2002 р. ухвалення «Державної стратегії України щодо НАТО»; створення Державної ради з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України; укладення Угоди про безпеку між Урядом України і НАТО; укладення Плану дій Україна-НАТО та річного Цільового плану дій Україна-НАТО на 2003 р.; укладення Меморандуму про взаєморозуміння щодо забезпечення підтримки операцій НАТО з боку України [66].

У 2003 р. відбулося створення Національного центру з питань євроатлантичної інтеграції України; затвердження Указу «Про державні програми з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України на 2004-2007 роки» [66]. У 2004 р. затвердження Цільового плану дій Україна-НАТО на 2004 р.; укладення Меморандуму про взаєморозуміння щодо використання стратегічної транспортної авіації України в операціях та навчаннях НАТО; укладення Стратегічного оборонного бюлетеня України на період до 2015 року; укладення Адміністративної Угоди між Міністерством оборони України та Штабом Верховного Головнокомандувача Об'єднаних Збройних Сил НАТО з питань трансформації, створення, фінансування та підтримки діяльності Бюро військової документації Україна-НАТО [66]; укладення Програми оцінювання і

зворотного зв'язку у рамках Концепції оперативних можливостей НАТО [65]. З 2004 р. Спільна робоча група Україна – НАТО з оборонно-технічного співробітництва забезпечує розвиток співробітництва з розбудови спроможностей, процесів закупівлі військового обладнання і техніки й вироблення технічних стандартів [65].

У 2005 р. започаткування Інтенсифікованого діалогу між Україною і НАТО з питань членства і відповідних реформ; підписання Угоди між Україною та Організацією Північноатлантичного договору про участь України у військово-морських операціях на Середземному морі в рамках операції «Активні зусилля» (ОАЗ); прийняття Цільового плану Україна-НАТО в рамках Плану дій Україна-НАТО на 2005 рік; початок регулярного інформування громадськості Державним комітетом телебачення та радіомовлення України про хід та результати виконання заходів Цільового плану за участю Національного центру з питань євроатлантичної інтеграції України і МЗС України; було проведено I раунд експертних консультацій Україна-НАТО високого рівня в рамках Інтенсифікованого діалогу [66]. У 2006 р. відкриття Центру соціальної адаптації військовослужбовців у м. Хмельницькому за фінансової підтримки Трастового фонду НАТО/ПЗМ (розрахований на 3 роки при залученні 429 тис. євро для перепідготовки 200 військовослужбовців щорічно, при провідній ролі Нідерландів); прийняття Указу «Про Національну систему координації співробітництва України з Організацією Північноатлантичного договору»; відбувся II раунд експертних консультацій Україна-НАТО високого рівня в рамках Інтенсифікованого діалогу ; прийняття Цільового плану Україна-НАТО в рамках Плану дій Україна-НАТО на 2006 р.[66]; приєднання до програми Обміну даними про повітряну обстановку [65].

З 2007 р. участь в Ініціативі НАТО із сприяння доброчесності, у рамках якої надається практична консультаційна допомога [65]. У 2008 р. прийняття Декларації Бухарестського саміту, окремий параграф декларації присвячений зверненню до України стосовно запрошення до Плану дій щодо членства в НАТО та зазначено, що практичним механізмом реалізації реформ у військовому секторі стануть Річні національні програми (РНП), виконання яких щорічно оцінюватиметься союзниками [66]. У 2009 р. відбулося засідання Політичного комітету НАТО з Україною, в ході якого відбулися презентація проєкту РНП та обговорення його з союзниками, та сторони

НАТО оцінила позитивно реформування Україною; відбулося затвердження першої РНП на 2009 рік з підготовки України до набуття членства в Організації Північноатлантичного договору; затвердження Декларації про доповнення Хартії про особливе партнерство між Україною та НАТО; оприлюднення позитивної оцінки виконання Україною її першої РНП [66].

У 2010 р. було прийнято Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», який фіксував зовнішньополітичну мету України як європейської позаблокової держави продовжувати конструктивне партнерство з Організацією Північноатлантичного договору; прийняття нової Стратегічної концепції (Лісабонський саміт) [66]. У 2011 р. участь у 76-му Семінарі Роуза-Рота (м. Тбілісі, Грузія) в рамках розвитку міжпарламентського діалогу; затвердження Указу «Про затвердження Річної національної програми співробітництва Україна–НАТО на 2011 рік»; організація експертних консультацій Україна-НАТО з питань кіберзахисту в м. Ялта (на якому відбувся обмін досвідом протидії кіберзагрозам та покращення законодавства з кібербезпеки) [66]. У 2012 р. затвердження РНП Україна-НАТО на 2012 рік; участь у засіданні Північноатлантичної ради на рівні глав держав та урядів за участю представників країн-контрибуторів Міжнародних сил сприяння безпеці (МССБ) в Афганістані, яке проходило в рамках Чиказького саміту НАТО; засідання Комісії Україна-НАТО у штаб-квартирі НАТО щодо оцінки виконання РНП співробітництва Україна-НАТО на 2012 рік [66]. У 2013 р. засіданнях Військового комітету НАТО на рівні начальників генеральних штабів у форматі Міжнародних сил сприяння безпеці в Афганістані (МССБ), Міжнародної тренувально-дорадчої місії НАТО «Рішуча підтримка» та Міжнародні сили з підтримки миру в Косово (КФОР) (українською стороною було представлено ключові підходи щодо здійснення реформ у ЗСУ); прийняття Указу ПУ «Про річні національні програми співробітництва Україна–НАТО» (яким запроваджено нормативні зміни у сфері практичного співробітництва); затвердження Указом ПУ Річну національну програму співробітництва Україна-НАТО на 2013 рік. Та участь роти морської піхоти Військово-Морських Сил Збройних Сил України у сертифікаційних навчаннях Сил реагування НАТО «Стедфаст Джаз» (Польща, акваторія Балтійського моря) [66].

Щодо участі Збройних сил України в миротворчих операціях НАТО, за 1991-

2013 рр., Україна взяла участь в сімох таких операцій: Сили Виконання Угоди, Сили Стабілізації у Боснії і Герцеговині, 1995-1999 рр. чисельність українських військово-службовців налічувалася 400 осіб, втрати особового складу – 2 осіб; Міжнародні сили з підтримки миру в Косово – КФОР, 1999-2003 рр., чисельність – 174 осіб, втрати – 1 особа (активна і до сьогодні); Тренувальна місія НАТО у Республіці Ірак, 2005-2011, чисельність – 10 осіб, без втрат. Антитерористична операція НАТО «Активні зусилля». Середземне море, 2007-2013 рр. Чисельність – 249 осіб, без втрат; Міжнародні сили сприяння безпеці в Ісламській Республіці Афганістан, 2007-2014 рр., чисельність – 30 осіб, без втрат. Операція НАТО «Океанський Щит». На узбережжі Сомалі. 2013-2014 рр., чисельність – 249 осіб, без втрат [68].

За другий період за 2014-2022 рр., у військово-політичній напрямі було здійснено такі основні форми активності: у 2014 р. початок бойового чергування Військово-Морських Сил Збройних в складі Сил реагування НАТО; відбулося екстрене засідання Комісії Україна–НАТО щодо ситуації в Україні, скликане в терміновому порядку у зв'язку зі зверненням України, результатами якого стало висловлення одностайної підтримки незалежності, державного суверенітету України та засудження дії Рф на території України, визнання порушенням норм міжнародного права; погоджено орієнтовний план заходів у рамках Комісії Україна–НАТО на 2014 рік; скликання ряд екстрених засідань щодо анексії АРК та окупації східних регіонів України; схвалення заяви Комісії Україна-НАТО та Перелік конкретних заходів в рамках Хартії про особливе партнерство між Україною та НАТО для підтримки України; проведення консультації між Місією України при НАТО та Департаментом НАТО з операцій, в ході яких стороні НАТО офіційно передано зведену інформацію про нагальні потреби цивільного характеру, що необхідні для реалізації дій, пов'язаних з можливою евакуацією цивільного населення з територій України, які знаходяться в зоні ризику інтервенції Рф, забезпечення умовами життєдіяльності військовослужбовців та їх сімей, переміщених з Кримського півострова до материкової частини України, та забезпечення цивільного захисту в цілому; здійснення Комплексного огляду сектору безпеки і оборони України, та щодо впровадження 4-х Трастових фондів, які спрямовані на підтримку реформ в оборонному секторі України. Також у 2014 р. було схвалено ВРУ

Закон про внесення змін до деяких законів України щодо відмови України від здійснення політики позаблоковості. У 2014 р. Збройні Сили України приєднались до Ініціативи взаємосумісності партнерів (Partnership Interoperability Initiative) [66]. У 2014 р. надання з боку НАТО дорадчої допомоги з підготовки до ймовірних непередбачуваних подій та криз, та методи реагування та протидії на них. Було запроваджено три проєкти Цільових фондів: перший проєкт – Командування, управління, зв'язок і комп'ютеризація («С4»), у рамках якого Україні надається допомога щодо реорганізації і модернізації структур і потенціалу в цих 4 сферах; другий проєкт – Медична реабілітація, мета якого допомога в покращенні системи медичної реабілітації з категорії діючих та звільнених військовослужбовців й цивільних службовців структур безпеки і оборони; третій – Програма професійного розвитку, яка сприяє формуванню цивільних кадрів в українських структурах безпеки і оборони [65].

У 2015 р. відкриття командно-штабні навчання з реагування на надзвичайні ситуації «Україна-2015» на Яворівському полігоні, Львів (чисельність учасників понад 1100 осіб з 34 держав-членів та партнерів НАТО); підписання двосторонніх документів: Угода між Кабінетом Міністрів України та НАТО про статус Представництва НАТО в Україні, Дорожня карта Партнерства зі стратегічних комунікацій між РНБО України та Міжнародним секретаріатом НАТО, Спільна декларація щодо посилення оборонно-технічного співробітництва України з НАТО. та підписання Дорожньої карти Україна-НАТО з оборонно-технічного співробітництва. У цьому ж році Центр інформації та документації НАТО і Офіс зв'язку НАТО було об'єднано в єдину дипломатичну установу. Та ухвалення РНП України з НАТО на 2015 рік [66].

У 2016 р. набула чинності Угода між НАТО і Урядом України про Статус представництва НАТО в Україні; ухвалення рішення розширення підтримки України у формі Комплексний пакет допомоги міністрами оборони НАТО; схвалення КМУ проєкту Указу Президента «Про Державну програму інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції України на 2017-2020 роки»; запровадження Платформи Україна-НАТО із протидії гібридній війні на Варшавському саміті НАТО; у 2016 році розпочалася військово-морська операція «Морський охоронець», Україна надавала інформацію з метою сприяння обізнаності НАТО із ситуацією на морі [65].

У 2017 р. підписання ПУ Указу «Про Концепцію вдосконалення інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції України на 2017-2020 роки»; затвердження РНП під егідою Комісії Україна-НАТО на 2017 рік; прийняття ЗУ «Про ратифікацію адміністративних домовленостей щодо охорони інформації з обмеженим доступом між урядом України та Організацією Північноатлантичного Договору» [66].

У 2018 р. відвідування членів Військового комітету НАТО Львову з дводенним візитом, мета візиту полягає у безпосередньому ознайомленні членів Військового комітету із перебігом оборонної реформи у ЗСУ, а також демонстрація підтримки України; підписання низки угод, у штаб квартирі Альянсу глави місій України і Словацької Республіки при НАТО та Генеральний менеджер Агенції НАТО з підтримки та постачання (NSPA), що дозволили практичне впровадження Тростового фонду НАТО із знешкодження вибухонебезпечних предметів та протидії саморобним вибуховим пристроям в Україні та надали допомогу українським військовослужбовцям у розробці єдиних правил зі знешкодження вибухонебезпечних предметів та протидії саморобним вибуховим пристроям в Україні відповідно до підходів НАТО [66].

У 2019 р. ухвалення ВРУ законопроекту щодо закріплення у Конституції України курсу на членство України в Європейському Союзі та Північноатлантичному Альянсі; звернення ВРУ до лідерів та парламентів держав-членів НАТО, Північноатлантичної Ради та Парламентської асамблеї НАТО з проханням надати Україні план дій щодо членства (ПДЧ) на саміті в Лондоні [66]. У 2019 року дев'ять оборонних та безпекових установ України завершили цикл самооцінки й експертного оцінювання ПДЧ, в результаті чого, було сформовано комплексний аналіз їхніх потреб та вразливостей і викладено низку галузевих рекомендацій для ліквідації корупції; та запровадження індивідуально розробленої дворівневої програми заходів допомоги із розвитку спроможностей [65].

У 2020 р. підписання Стратегії національної безпеки України, за рішенням ПАР НАТО Україну було визнано партнером з розширеними можливостями (ПРМ, Enhanced Opportunities Partner – EOP), який надав Україні пріоритетний доступ до набору інструментів оперативної сумісності НАТО, таких як навчання, тренування, обмін інформацією і спільна обізнаність з ситуацією; затвердження РНП-2020 [66]. У

2021 р. приєднання до заходів НАТО з протидії поширенню COVID-19 шляхом використання державами-членами Альянсу українських літаків АН-124 та АН-225 в рамках програми НАТО SALIS [69].

У 2022 р. рішення щодо розширення Комплексної програми допомоги (КПД) і подальше збільшення підтримки України на Мадридському саміті НАТО держави-члени Альянсу ухвалили; також на саміті було затверджено нову Стратегічну концепцію організації, де вже було офіційно вказано РФ як «головну загрозу безпеці Євроатлантичного регіону» та створено контактну групу з питань оборони України (формат «Рамштайн»). Україна подала заявку на вступ до НАТО за пришвидшеною процедурою. На початку лютого 2023 року Генсек НАТО Єнс Столтенберг заявив, що загальна сума військової, гуманітарної та фінансової допомоги союзників Альянсу Україні становило 120 мільярдів доларів [69].

За період 2014-2022 рр. Україна брала участь у одній миротворчих операцій НАТО: Тренувально-дорадча місія НАТО «Рішуча підтримка» в Ісламській Республіці Афганістан, 2015-2021 рр. чисельність особового складу – 21 осіб, без втрат [68].

Отже, якщо порівнювати співпрацю за два періоди, у військово-політичному напрямі, за 2014-2022 р. включно, характеризується більш продуктивною та інтенсивною співробітництвом між обома сторонами, тому що відбулося реальне поглиблення відносин та з боку України остаточне закріплення у Конституції євроінтеграційного стратегічного курсу у зовнішній політиці, також в умовах російської збройної агресії, НАТО зніщувала різні проекти на подолання наслідків вторгнення РФ на територію України в 2014 р., щорічне виконання Україною РНП з 2015 р., надання Україні статусу партнера з розширеними можливостями, організація контактної групи з питань оборони України «Рамштайн» для подолання нової військової кризи у 2022 р., зумовлений широкомасштабним вторгненням РФ до України. Незважаючи на миротворчу діяльність України, Збройні сили якої за другий період взяли участь в операції під егідою НАТО лише в одній, на противагу першому періоді, за який було взято участь в 7 миротворчих операцій НАТО.

2.2.3 Співробітництво України з НАТО у економічній сфері

Наступним стратегічним напрямом співробітництва України з НАТО є економічний [66], [70]. За 1991 р. по 2013 р., Україна здійснила такі основні форми активності як: з 1999 р. НАТО фінансує в Україні курси іноземних мов і менеджменту, на яких щороку навчаються майже 100 колишніх українських офіцерів, що допомагає військовим у запасі швидше адаптуватися у цивільне життя, на базі угоди з Українським національним координаційним центром, який відповідає за соціальну адаптацію звільнених у запас військовослужбовців та після початку Інтенсифікованого діалогу з Україною НАТО подвоїла ресурси у цей напрям співпраці.

У 2005 р. відбулося ініціювання фінансування Трестового Фонду НАТО – Програми «Партнерство заради миру» з боку НАТО, що забезпечив продовження в Україні програми (започаткованою Великою Британією у 2002 році) та дав можливість перепідготувати 180 військових щорічно у Хмельницькому центрі перепідготовки та соціальної адаптації при Хмельницькому Національному університеті. Перепідготовка здійснюється на 3-місячних курсах, що проводяться за 500 годинною програмою. У 2007 році відбулося збільшення фінансування Проєкту «Україна-НАТО з перепідготовки військовослужбовців». Було організовано спеціалізовану Спільну робочу групу Україна-НАТО з питань економічної безпеки (NATO-Ukraine Joint Working Group on economic security), до порядку денного якої було включенні практичні завдання для обговорення щодо економічної безпеки країни; з 2007 р. та з 2008 р. додалися обговорення завдань з енергетичної безпеки й почалася робота з боротьби з фінансової підтримки тероризму та запобіганні відмиванню коштів.

За другий період 2014-2022 рр. в економічному напрямі співробітництва було реалізована такі основні форми активностей [70], як: у 2019 р. проведення щорічного ІV семінару з розвитку оборонно-промислового комплексу України за участі експертів НАТО; участь в 28-му засіданні Спільної робочої групи Україна-НАТО з оборонно-технічного співробітництва у штаб-квартирі НАТО. У 2022 р. було реалізовано в Україні Програму «Україна-НАТО з перепідготовки військовослужбовців», яка включає два проєкти у цій сфері: Програма Україна – НАТО з професійного розвитку

цивільного персоналу сектору безпеки і оборони та Проєкт Трестового фонду НАТО – Хмельницький центр перепідготовки та соціальної адаптації військовослужбовців та надається допомога в реалізації економічних курсів.

Таким чином, порівнюючи за два період співробітництво України з НАТО у економічному напрямі, було відзначено, що за 1991-2013 рр. цей вид напрямку характеризувався започаткуванням фінансування курсів з менеджменту та іноземних для військових у запасі та просто для перепідготовки військовослужбовців у запасі для адаптації їх у цивільне життя, організація спеціалізованих робочих груп для обговорення різних проблемних економічних питань у контексті безпеки. За другий період, 2014-2022 рр., економічна співпраця продовжилася та поглибилася із додаванням нових проєктів та збільшеною кількістю спільних заходів.

2.2.4 Співробітництво України з НАТО у сфері науки та екології

Ще одним важливим напрямом співробітництва між сторонами стала наука та екологія [66]. За перший період 1991-2013 рр. здійснено такі основні форми співпраці у цьому напрямі, як: у 1994 р. приєднання до програми «Наука заради миру та безпеки». У 1997 р. відбулося підписання Меморандуму про взаєморозуміння щодо планування при надзвичайних ситуаціях цивільного характеру та готовності до катастроф. У 2000 р. відбулися навчання з ліквідації наслідків катастроф «Закарпаття-2000», на яких відпрацьовувалася взаємодія під час великої повені. У 2004 р. відбулася реалізація наукової програми НАТО «Безпека через науку» та НАТО виділило більше 1,5 млн. євро на проведення та реалізацію 46 наукових заходів і проєктів. У 2005 р. відбувся спільний семінар НАТО та ОБСЄ, присвячений утилізації у Вірменії, Азербайджані, Казахстані, Узбекистані та в Україні ракетного палива; відбулося укладення Імплементативної угоди з питань матеріально-технічного забезпечення і постачань щодо утилізації переносних зенітно-ракетних комплексів, легких озброєнь і стрілецької зброї та звичайних боєприпасів.

У 2006 р. виділення НАТО на розвиток науки в Україні НАТО близько 2 млн.

євро, з яких 0,5 млн. євро було використано для інформатизації українських університетів; Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут» отримав 200 тис. євро для закупівлі додаткового обладнання для розвитку науково-освітньої мережі УРАН (Ukrainian Research and Academic Network). В рамках програми «Безпека через науку» за участю українських вчених розпочалася робота над двома новими проектами, які спрямовані на: розвиток нової чутливої технології виявлення біологічних агентів (грант отримав Київський університет ім. Т. Шевченка); та розвиток нового покоління матеріалу для індивідуального захисту (із залученням Харківського інституту монокристалів).

У 2011 р. затвердження Імплементативної угоди між з матеріально-технічного забезпечення і обслуговування про утилізацію стрілецької зброї й легких озброєнь, звичайних боєприпасів та протипіхотних мін типу ПФМ-1. У 2013 р. затвердження Імплементативної угоди з підтримки про перезахоронення радіоактивних відходів, що утворилися внаслідок виконання військових програм колишнього СРСР в Україні.

За 2-й період 2014-2022 рр. в науковому та екологічному напрямі між Україною та НАТО здійснено основні форми співробітництва [67], як: у 2014 р. відбулося засідання Комітету НАТО з питань політики партнерства, на якому погоджено надання фінансування Україні на реалізацію проєктів у сфері науки, та в рамках Програми НАТО «Наука заради миру та безпеки». У 2014 р. Україна посіла перше місце серед держав-партнерів Альянсу за кількістю наукових проєктів та обсягами їхнього фінансування за Програмою НЗМБ. Основними успішними проєктами були «Циклотрон» у Харкові, «URAN» для мережі українських технічних інститутів, проєкт з гуманітарного розмінування, посилення спроможностей ДСНС України, телемедицина.

Отже, якщо порівнювати співпрацю в екологічному та науковому напрямі за два періоди, можемо визначити, що за 1991-2013 рр. в екологічному напрямі характеризувалася підписанням рядом документів пов'язаних з утилізацією військової зброї різних видів, з перезахоронення радіоактивних відходів та з попередження надзвичайних ситуацій. Також було проведення навчання з ліквідації природних катастроф та організація екологічних семінарів. Щодо наукового, то за цей період, були реалізовані

46 наукових проєктів, НАТО надало фінансування на розвиток науки в Україні, надання наукових грантів українським вищим навчальним закладам. За 2014-2022 рр. у цих двох напрямках співпраця поглибилася зарахунок збільшення спільних наукових та екологічних проєктів.

Кількість підписаних двосторонніх документів між обома сторонами за 1991-2022 рр. (Див. Рис. 2.6.) За 1991-2013 рр. було підписано близько 34 міжнародних документів, а за 2014-2022 рр. було підписано 16 документів. Загальна динаміка укладення міжнародних документів - піковим роком є 2015 р. за укладенням документів, після нього 1997 р., 2008 р., 2016 р. та 2018 р. були роками за найбільшою частотою укладення документів. На другий період більша кількість укладених двосторонніх міжнародних документів припадає 2015 р.

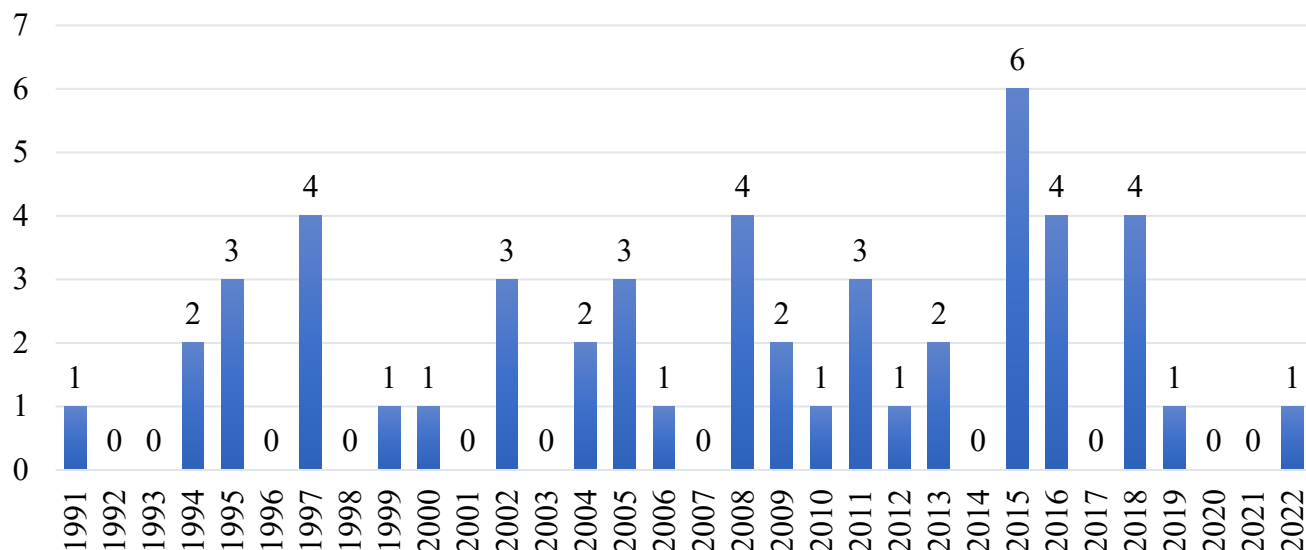

Рисунок 2.6 – Кількість укладених двосторонніх документів між НАТО та Україною за 1991-2022 рр. [60]

Таким чином, за два періоди співробітництва України з НАТО в військово-політичному, в економічному, в науковому та екологічному напрямках мали різну природу динаміки. За 1991-2013 рр. відносини мали будівничий характер в усіх зазначених напрямках співпраці, а в деяких аспектах вже встановлену та повноцінну співпрацю як військові операції та місії під егідою НАТО. З іншого боку, за 2014-2022 рр. в Україні сформувалося остаточний зовнішньополітичний стратегічний курс на євроатлантичну

інтеграцію. В умовах російської збройної агресії Україна та НАТО поглибило у військово-політичному, економічному, науковому та екологічному напрямках співробітництво та відкрили нові форми співпраці, надавши комплексну військово-політичну та фінансову допомогу для боротьби з наслідками агресії Рф та сприяв процесам реформування сектору безпеки та оборони відповідно до стандартів НАТО.

2.3 Проблема вступу України до НАТО

Однією із стратегічних цілей України, окрім як стати членом ЄС, є набуття членства в Організації Північноатлантичного договору. На сьогодні Україна є партнером НАТО з розширеними можливостями (отриманий статус у 2020 р.), з таким статусом є ще країни Грузія, Швеція, Австралія та Йорданія. Проблема вступу України до НАТО містить у собі комплекс внутрішніх та зовнішніх факторів, які впливають ще з 90-х років та формують нинішній стан речей. Метою цього підрозділу є проаналізувати та виокремити основні фактори впливу щодо вступу України з самого початку встановлення юридичних відносин нашої держави з Альянсом до 2022 р. та прослідкувати як стан речей змінився в умовах російської збройної агресії 2014-2022 рр.

Основними політичними факторами було виділено статус позаблоковості до 2014 р., динаміка рівня демократії в Україні, політична нестабільність: дві кольорових революцій. Після 2014 р. на шляху до вступу України виникли нові фактори, які суттєво впливали на перспективи вступу, а саме: країна в стані локальної війни з Рф, 2014 р. та з 2022 р. широкомасштабної війни з Рф. Також було виділено такі фактори як стан реформування оборонного та безпекового сектору. Та окремо варто виділити такий політичний фактор як сам фактор росії: страх провокування рф, загроза нападу на країн-членів НАТО [71]. Крім політичних факторів наявний і соціальний, а саме підтримка населення України щодо вступу України до Альянсу та думка населення держав-членів НАТО стосовно приєднання України до організації.

У 1990 р. в Декларації про державний суверенітет [72], у якому закріплювався статус України – держави із нейтральним статусом, і в ЗУ «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 2010 р. [73], в якому ще раз фіксувалося позаблоковий статус України, тобто не приєднання до будь-якої політично-військової організації, але з продовженням відносин з НАТО з поглибленням партнерства у перспективі. Але у 2014 р. ВР ухвалила поправки до закону про скасування статусу позаблоковості та курс на членство до НАТО. Де-факто, цей політичний фактор не заважав Україні готуватися та планувати вступ до НАТО, але де-юре, якщо влада України окрім партнерства та поглиблення відносин у співпраці не розглядала у стратегічному розрізі нового етапу у відносин з організацією як набуття членства, то почалася підготовка змін до нормативно-правових засад у регулюванні відносин України з НАТО, але як бачимо не чіткість та не готовність влади України, свідчила про відсутність фактичної можливості набуття статусу члена Організації Північноатлантичного договору, це без урахування інших політичних факторів та соціального, які всі були взаємовпливаючі.

Одною із заявленою проблемою в Україні з боку представників НАТО було наявність проблем з демократією [71]. За каденцією шести різних президентів України рівень демократії в країні різнився. Існує Індекс демократії [74], який базується на 60 показниках згрупованих в 5 категорій, що вимірюють плюралізм, громадянські свободи та політичну культуру, створений підрозділом Economist Intelligence Unit, британської приватної організації The Economist Group. Ця дослідницька група вимірює у 167 країн світу Індекс демократії, в Україні за цим показником почали стежити з 2006 року. Максимальний рівень за цим індексом є 10, мінімальним 0. (Див Рис. 2.7).

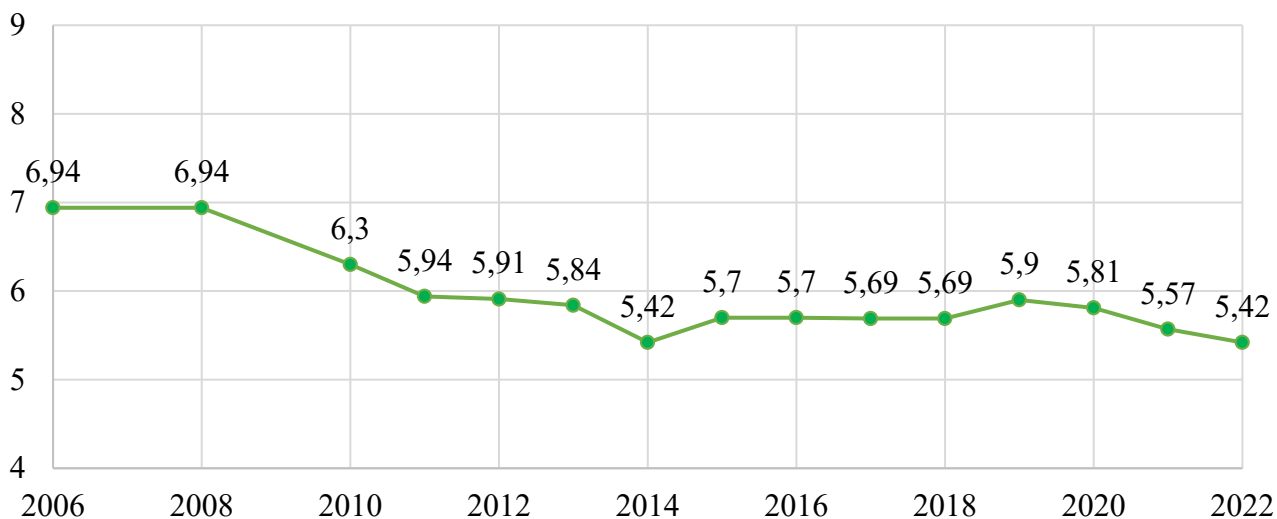

Рисунок 2.7 – Динаміка Індексу демократії в Україні за 2008-2022 рр. [74]

Динаміка рівня демократії з 2006 р. по 2022 р. знижувалася з 6,94 до 5,42, найбільший спад припадав з 2008 року на 2010 рік, з 6,94 до 6,3, що припадає на такі політичні події як президентські та парламентські вибори, які відбулися з фальсифікаціями та під впливом російських провладних сил. Наступним спад став з 2013 року по 2014 року, що зумовлено розгортанням Революції Гідності, поваленням влади Януковича В., вторгнення росії в Україну, окупація АРК та Донецької та Луганської областей. Але у 2019 році спостерігається підвищення рівня демократії з 5,69 до 5,9, це пояснюється без фальсифікації проведеними президентськими та парламентськими виборами. Потім спостерігається, що з 2019 року, рівень демократії знижується, і станом на 2022 рік, Україна мала показник в 5,42, аналогічний показник Україна мала у 2014 році, причиною цього стало повномасштабне вторгнення рф до України. Тобто проблема з демократією в Україні існує, але вона не є критичною.

Наступний взаємозв'язаний з попереднім є фактор політична нестабільність представлена двома кольоровими революціями. Першою кольоровою революцією була Помаранчева революція, 2004 році, після якої відбулася активізація у відносинах України з НАТО, а саме організація та участь в комісії Україна-НАТО в 2005 р. та підписання документу Поглиблення співпраці Україна-НАТО щодо відновлення та встановлення діалогу з підготовки до вступу України до організації. Та з заяв генерального секретаря НАТО що усі члени НАТО підтримують членство України в НАТО.

Але в 2006 році Україна відкладає свій «План дій щодо членства в НАТО», обґрунтувавши свою заяву тоді новий проросійський сформований Уряд України (парламентські вибори 2006 р.), що населення України лише чверть підтримує вступ до НАТО, інша є частина населення є проти, але додавши, що хоч про перспективи щодо вступу не розглядається, але поглиблення партнерства продовжиться. Відсутність політичної волі у політичній верхівки, недостатня робота з думкою населення, потужний російський вплив на внутрішню політику України та на українське населення тощо, зумовило нездатність вступити України до Альянсу.

Та Революція Гідності у 2014 р., після якої були переглянені відносини України з НАТО, та НАТО з росією, що спровоковано було вторгненням росії в Україну в 2014 року. Але про війну, далі окремо як про один з основних політичних факторів впливу на вступ нашої України до Організації Північноатлантичного договору.

Війна 2014-2022 рр. фактично, є найбільшим фактором впливу на вступ України до НАТО, без урахування комплексного погляду на проблему вступу України до НАТО. З 2014 року Україна політично, економічно та соціально вразлива, незважаючи на це, нею було визначено єдиноможливий зовнішній курс на євроатлантичну інтеграцію. І протягом восьми років відбувалося поновлення та відкриття нових форм співробітництва з Альянсом, зі збільшенням у масштабах, з одного боку, та з іншого, надання членами НАТО різнопрофільної допомоги з подоланням наслідків війни. У 2022 році після широкомасштабного вторгнення росії, в Україні набуття членства в НАТО не розглядалася як питання альтернативи у зовнішній політиці безпеки, а як питання виживання, гарантії безпеки. Але відношення щодо набуття членства України на 2022 р. неможливий, одна із причин є якщо Україна вступить до НАТО в стані війни, то іншим державам-членам необхідно буде вступити у війну проти росії [75], так як спрацьовує стаття п'ята Статуту НАТО. Необхідно зазначити, що до 2022 року, війну між Україною та рф сприймався як регіональний конфлікт, який сам вирішиться без втручання інших сторін, та й вплив рф був ще потужним на європейські держави, тобто той стан речей який склався, практично усіх сторін влаштовував, окрім України. На фоні цієї причини, інші причини-проти які висуває організація стають другорядними, але, звичайно, не останніми. Отже, серед основних політичних факторів, які впливали

на вступ України до НАТО, виділяється фактор росії.

Не включаючи вищезазначений фактор, то іншою нагальною проблемою вступу до Альянсу є те, що український сектор безпеки та оборони не повністю відповідає вимогам НАТО, необхідність у відповідному реформування цього сектору до стандартів НАТО, тобто існує невідповідність у стані реформування ключових безпекових інституцій. Основними з таких вимог, які висувають представники НАТО можемо виділити [76]: розвиток інфраструктури боротьби з корупцією та прогрес у реорганізації судової системи; реформи щодо оборонних закупівель; демократичний контроль над армією; реформування спецслужби України: позбавити СБУ нетипових функцій (таких як слідчі дії та економічна контррозвідка) і натомість посилить її контррозвідувальні функції (включаючи боротьбу з тероризмом та збереження державної таємниці) [76]; впровадження стандартів НАТО [77, С. 4].

З усього переліченого було вже виконано «реструктуризація Генерального штабу в типову для НАТО «J-структуру», реформа сержантського корпусу, узгодження оборонного планування з плануванням НАТО та запровадження нових військових звань, еквівалентних званням НАТО» [76]. Також у «2023 році було створено спеціалізований орган оборонних закупівель відповідно до найкращої практики НАТО. Раніше в Україні це завдання в основному виконувало Міністерство оборони. У 2023 році Київ також розпочав співпрацю з Великою Британією, Норвегією та НАТО щодо реформи оборонних закупівель: у Спільній робочій групі Україна-НАТО з реформування оборонного сектору та в Агентстві НАТО з підтримки та закупівель. Запровадження публічних тендерів на продукцію оборонного призначення через систему Prozorro [76], але на стан війни засекретили оборонні закупівлі, але для зменшення корупційних ризиків та під тиском суспільства та партнерів України відбулося зняття засекреченості на закупівлі нелетального озброєння. Ще одною із вимог яка була імплементована урядом України це очолення Міністерства оборони цивільним міністром, у 2018 році цю норму НАТО «ввели в українське законодавство, і Україна її дотримується: колишній міністр Олексій Резніков не має військового минулого» [76] та нинішній міністр МО Устем Умеров не має військового минулого. Та стосовно

запровадження стандартів Альянсу, станом на 2021 р. було імплементовано «292 стандартів й керівних документів НАТО в Міністерство оборони та ЗСУ та, окрім того, було прийнято що 52 стандартів будуть запровадженні у 2021–2025 рр.»[78].

Ще одним фактором, що безпосередньо впливав та впливає і досі на проблему вступу України є соціальний: підтримка населення України щодо вступу та думка населення членів Альянсу.

У 2005-2006 рр. коли відносини України з НАТО були найбільш відкриті до діалогу щодо відкриття дверей до організації Україні, одно із вимог до нас була робота з думкою населення щодо підтримки набуття членства Україною в Організації Північноатлантичного договору. Тобто не останнє значення думка населення, яка може як впливати на розвиток співпраці України, особливо у стратегічній перспективі. Динаміку розвитку ставлення українців до вступу України в НАТО було розглянуто з 2002 року по 2023 рік. Дані було взято з соціологічних опитувань українських дослідницьких організацій як Центр Разумкова, Київський міжнародний інститут соціології та Рейтинг. Дані за 2002-2009 рр. було взято з соціологічних опитувань Центра Разумкова. Дані за 2010-2013 рр. було взято з досліджень Рейтингу. Та дані за 2014-2023 рр. було взято з досліджень Київського міжнародного інституту соціології (з 2014 року без урахування тимчасово окупованих рф територій та з 2022 року без урахування тимчасово окупованих рф територій та громадян які виїхали за кордон після 24.02.2022 р.)

Динаміка розвитку підтримки українського населення щодо вступу України до НАТО коливалася від невідтримки більшістю вступу до прийняття більшістю, тобто за 21 років громадська думка кардинально змінилася з мінімальної підтримки у 15,4% – за; 63,9% – проти; та 20,7 важко сказати, відмова відповідати у 2006 р., до максимальної підтримки в 89% – за, 8% – проти та 3% – важко сказати, відмова від відповіді, небрав би участь у референдумі, у 2023 р. (26 травня-5 червня) [79] (Див. Рис. 2.8).

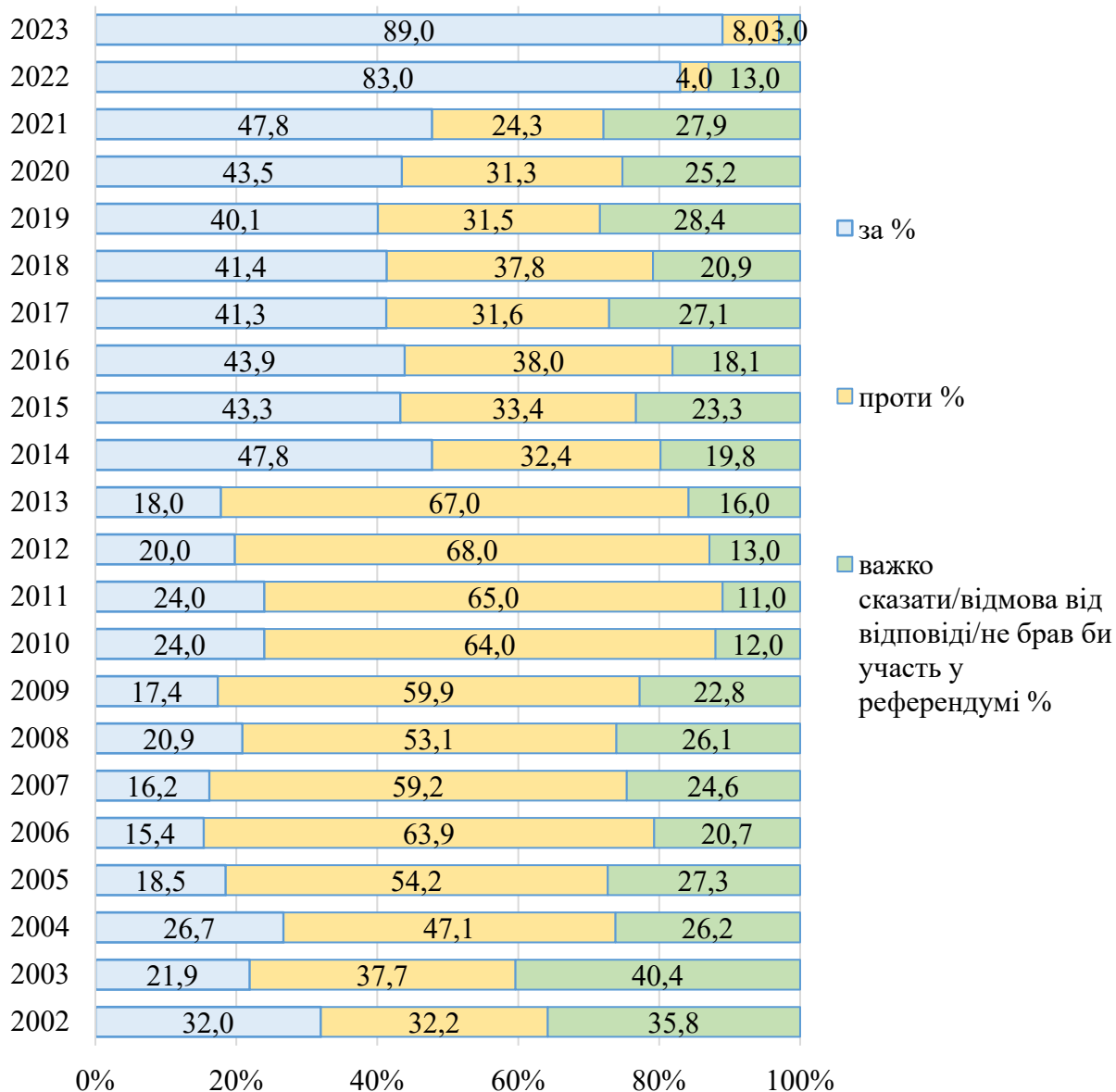

Рисунок 2.8 – Динаміка розвитку підтримки українського населення вступу України до НАТО [80]

Якщо аналізувати усю динаміку підтримки населення України щодо вступу України, то виявимо, що з 2002 року 32% було за, 32,2% – проти та 35,8% – не визначилися, відмова від відповіді, не брав би участь у референдумі, і з 2003 р. по 2013 р. динаміка підтримки українців до вступу Україною в НАТО поступово скорочувалася, де у 2013 р. кількість опитуваного населення, яка була за членство становила 18%, а ті, хто був проти вступу становили 67% та 16% важко сказати, відмова від відповіді,

не брав би участь у референдумі. Така ситуація починає змінюватися вже у 2014 році, після прямої військової агресії росії проти України, і динаміка підтримки вступу України до Альянсу стабільно позитивно зростала, а саме на 2014 рік, кількість громадян, які були готові підтримати вступ України до НАТО становила 47,8%, а проти становила 32,4% і 19,8% важко сказати, відмова від відповіді, не брав би участь у референдумі, подібний рівень підтримки тримався о 2022 року. У 2022 році після широкомасштабного вторгнення росії до України, у рівні підтримки українського населення вступу до НАТО відбулося різке зростання, і становило вже 83% хто був за, 4% хто був проти, та 13% – важко сказати, відмова від відповіді, не брав би участь у референдумі. На 2023 р. тенденція до зростання підтримки серед населення зберігається, підтвердженням цього є, за соціологічним опитуванням за 05.-06.2023 рр. рівень підтримки збільшився, і становив 89% хто за, 8% – проти та 3% – важко сказати, відмова від відповіді, не брав би участь у референдумі. Опитаних 1029 людей. (Див Рис. 2.9).

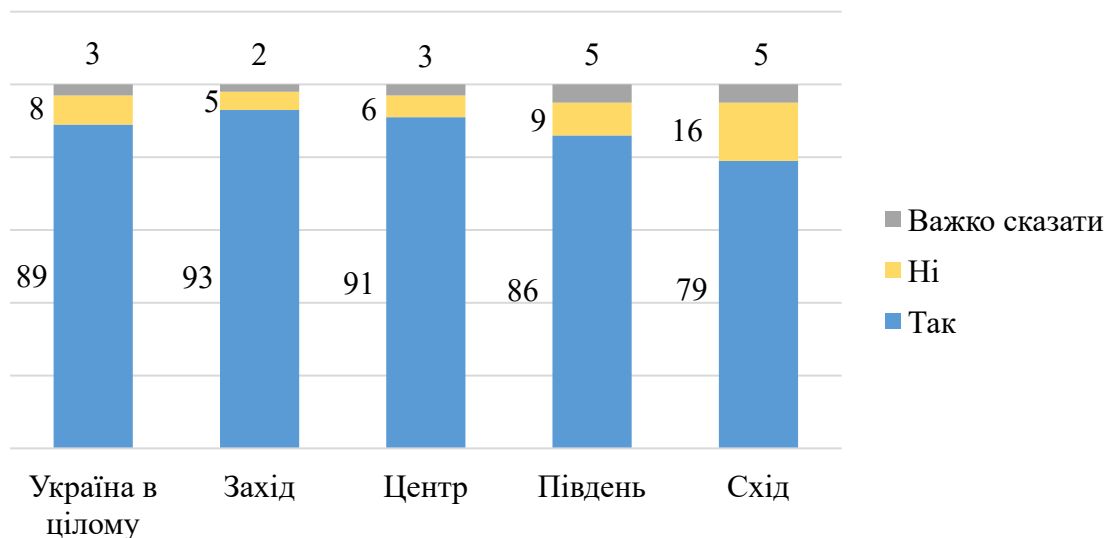

Рисунок 2.9 – Показники підтримки населення України по регіонах у 2023 р. [79]

По регіонам підтримка вступу України до НАТО різниться в діапазоні від 93% на Заході до 79% на Сході. Найбільший відсоток хто не підтримує вступ до НАТО на Сході – 16%, за ним Південь – 9%. Та найбільший відсоток хто підтримує вступ до

НАТО є Захід України, у 93% та Центр у 91%. (Регіон визначався за тим, де респондент проживав до 24.02.2022) [79].

Підтримка населення держав-членів НАТО щодо вступу України до організації: у 2022 р. було проведено дослідження Transatlantic Trends 2022, серед 14 країн Європи та Північної Америки. Опитування було проведено Kantar Public, з приблизно 1500 чоловіків і жінок віком від 18 років, у 2022 р. червень-липень. Одне із питань було «Запропонувати Україні членство в НАТО». (Див. рис 2.10). [81].

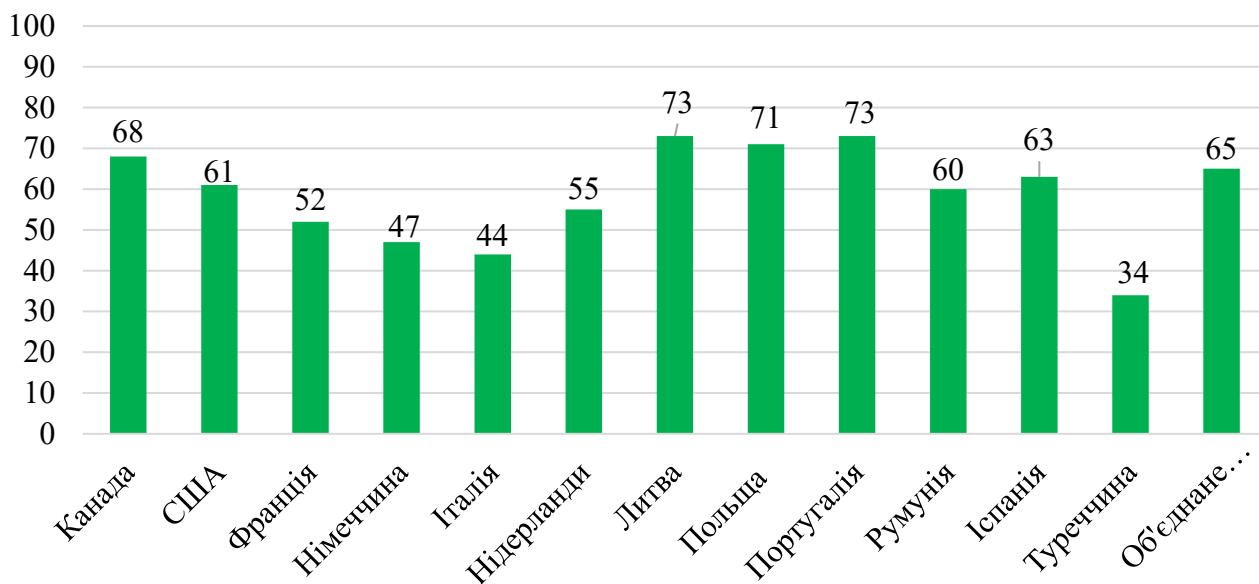

Рисунок 2.10 – Показники підтримки населення 13 країн НАТО надання Україні членства в НАТО у 2022 р. [81, С.47]

Держави-члени НАТО, населення яких найбільше погодилися на членство України в Альянсі було визначено Литву в 73%, Португалію в 73%, Польща в 71%, Канада в 68%, а населення країн-членів з найменшим рівнем бажання надавати Україні членства було виділено Туреччина в 34%. В інших країнах підтримка населенням членства Україні в НАТО коливається в межах середнього – від 44% до 68%. За іншим соціологічним дослідженням компанії Kantar за замовленням українського аналітичного центру Центр Нова Європа (New Europe Center) протягом 27 квітня – 2 травня 2023 року [82]. Було опитано населення країн 5-ти країн як Німеччина, США, Італія,

Нідерланд та Франція. Одним із запитанням було «У липні цього року в місці відбудеться саміт НАТО Вільнюс. З цього нагоду Україна чекає на отримати запрошення стати членом НАТО в ближче майбутнє (Див. Рис. 2.11).

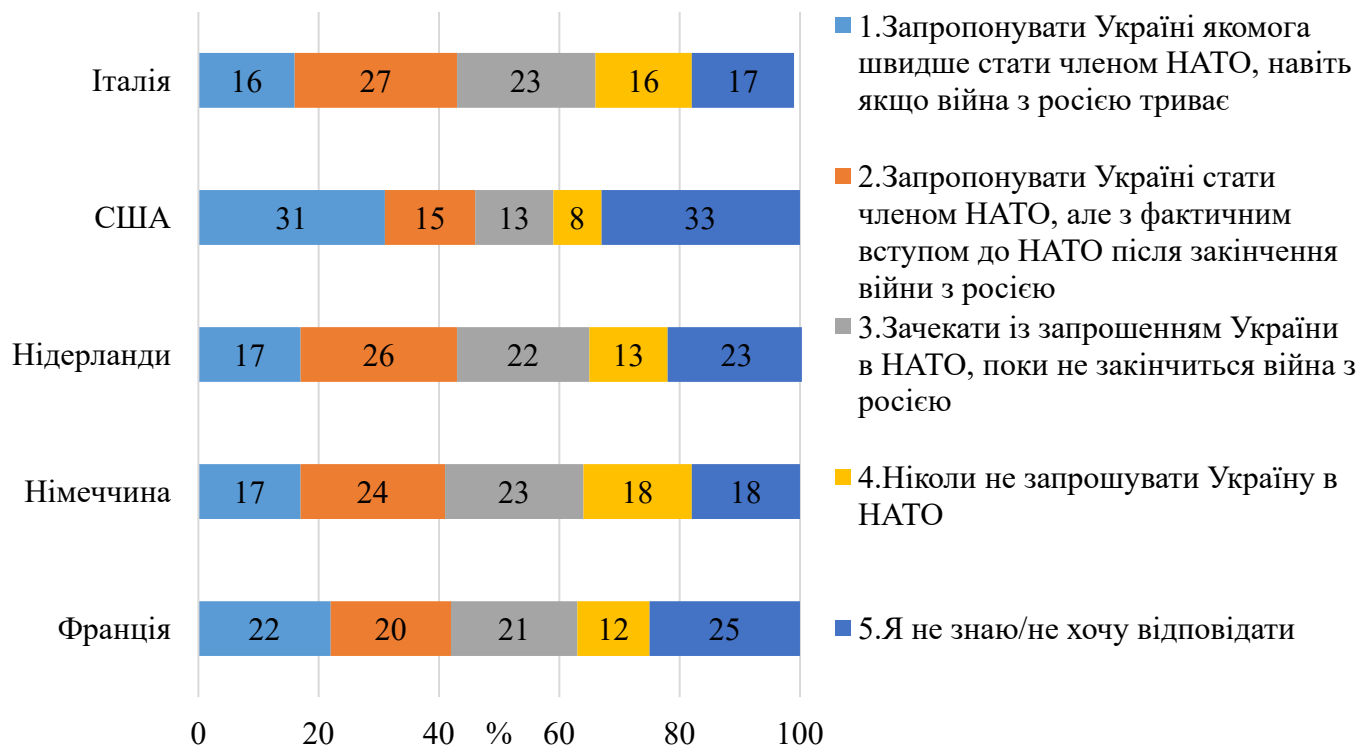

Рисунок 2.11 – Показники підтримки населенням 5 країн НАТО надання членства в НАТО Україні у 2023 р. [82]

Найвищий показник підтримки населення щодо запропонування Україні вступити до НАТО є США 33% за першим твердженням, і 31% за другим. Населення Франції підтримує за першим твердженням в 25%, за другим у 22%. Недалеко відійшла підтримка населення щодо членства України в НАТО, яке за першим твердженням підтримує у 23% та за другим у 17%. Не запрошувати Україну до НАТО найбільше підтримують в Німеччині - 18% населення, та 16% населення Італії. Та за даними спостерігається подібне ставлення населення п'яти країн-членів НАТО стосовно третього питання, думки щодо якого коливаються в діапазоні від 13% до 23% відповідно.

Отже, основними факторами, які включала у себе проблема набуття членства в НАТО Україною, було виокремлено політичні фактори та соціальний. Основними з по-

літичних: статус нейтральності України, який юридично, свідчило про проблему неготовності корінно змінювати стратегію розвитку зовнішньої безпекової політики після; фактор як динаміка рівня демократії в Україні та фактор політичної нестабільності, що вплинули на постійну переоцінку готовності України та самого НАТО надати членство Україні. Іншим та одним із критичних політичних факторів проблеми вступу України до НАТО стала війна 2014-2022рр., спричинена російським збройним вторгненням, проблема полягає у тому, що організація не має в планах надавати членство воюючій країні, адже це автоматично включить усіх членів Альянсу у війну проти росії, також сам факт у 2014 до повномасштабного російського вторгнення, європейськими країнами несприйняття війни у 2014 р. як війни, а як «регіонального військового конфлікту» між сусідніми країнами. Існування росії як фактору проблеми вступу України до НАТО, а саме як окремий геополітичний фактор. Та було визначено політичний фактор як стан реформування сектору оборони та безпеки, що є у процесі реалізації українським урядом під контролем громадськості та партнерів України. Щодо соціального фактору було визначено сам фактор підтримки населення України щодо вступу України до Альянсу, який за 20 років кардинально змінився з несприйняттям більшості щодо набуття членства Україною до практично 9 з 10 підтримує членство на сьогодні; та самого фактору ставлення населення держав-членів НАТО щодо розширення організації прийнявши нового члена як Україна, загалом обережно позитивно відносяться до цього питання.

2.4 Вплив країн НАТО на співробітництво Україна-НАТО

У попередніх підрозділах було простежено розвиток співробітництва України з НАТО до російсько-української війни 2014-2022 рр. та в умовах перебування Україною у війні. Для комплексного огляду та вивчення стану відносин України з НАТО саме в умовах російської збройної агресії 2014-2022 рр., необхідно проаналізувати який вплив здійснювали держави НАТО в цих умовах, що безпосередньо має пряме

відношення на розвиток співробітництво Україна-НАТО, на їх інтенсивність та результативність співпраці. Аналіз та оцінка впливу були здійсненні за допомогою критеріального аналізу за два періоди: з 2014 р. (з збройного вторгнення до АРК та Донбасу) та з 2022 р. по 24.02.2023 р. Критерії були розроблені авторкою дослідження. Критеріями аналізу було виділено:

- політична підтримка: дані про голосування країн в ООН щодо резолюцій стосовно війни в Україні (а саме за дві ключові: Резолюція Генеральної Асамблеї ООН про територіальну цілісність України № 68/262 за 27.03.2014 р. й Резолюція ES-11/1, Генеральної Асамблеї ООН про агресію проти України від 02.03.2022 р. та/або офіційні заяви урядів країн щодо війни.
- фінансова підтримка: виділення коштів, дані про економічні санкції проти росії;
- військова підтримка: дані про постачання летальної чи нелетальної зброї, навчання військових;
- гуманітарна підтримка: дані про прийняття українських біженців, надання коштів на гуманітарну допомогу, безоплатне надання різної продукції;
- підтримка населення країн (громадська думка): дані про соціологічні опитування суспільної думки.

Оцінка впливу розраховуватиметься за оцінкою 5 критерій, де 0 відсутність надання підтримки, відсутність даних, 0,5 – частково надали підтримку (або надання фінансової допомоги або введення економічних санкцій), 1 – повна підтримка. Визначення загального коефіцієнту підтримки країною за середнім арифметичним усіх оцінених критерій.

Для зручнішої оцінки впливу держав НАТО на співробітництво, було розділено країни по регіонам (класифікація ООН поділу країн світу на регіони та їх субрегіони), а саме субрегіон Північна Америка, субрегіон Північна Європа, Південна Європа, Західна Європа та Східна Європа.

Субрегіон Північна Америка представляють дві держави члени НАТО – США та Канада. За 2014 р. та 2022 р. по 24.02.2023 р. аналізуючи політичну підтримку визначено, що обидві країни в Генеральній Асамблеї ООН голосували «за» дві резолюції

щодо України; висловлення підтримки урядами обох країн щодо війни в Україні.

За період 2014 США надала фінансову допомогу Україні 450 млн. дол. США [83]; Канадою було надано кредит на 200 млн. канадських дол. [83]. Також дві країни запровадили економічні санкції проти росії [84]. За другий період фінансова допомога становила: США виділили 24,5 млрд. євро, Канада – 2,1 млрд. євро [85]. Також США запровадили більше 35 пакетів санкцій проти росії [86]; Канада підтримала всі санкції проти росії [87]. Обидві країни приєдналися до санкцій ЄС.

За 2014 р. військова підтримка була [88]: США надало нелетальну зброю та спорядження, а саме 330 тис. сухпайків, 20 од. протимінометні радары, 35 броньованих позашляховиків, 2 тис. бронежилетів, 1,5 тис. набори меддопомоги, 1 тис. од. ковдр, 3,6 тис. од. камуфляжних жакетів, 400 коробок марлевих бинтів, 1 тис. од. чохла на каски, 3,2 тис. од. комплектів уніформи; Канада надала на 11 млн. дол. на нелетальне озброєння, та на захисні засоби і гроші на лікування українських військових та було виділено 32 тонн гуманітарної допомоги для української армії, 30 тис. од. зимових курток, 30 тис. пар штанів, 70 тис. пар берців, 4,5 тис. пар рукавиць.

За 2022 р. по 24.02.2023 р. військова підтримка становила: США надали на 43,2 млрд. євро летального та нелетального озброєння [89]; здійснення навчання українських військових на американській базі в Німеччині до 2500 військових на місяць за окремими видами зброї та підготовка у США [84]. Канада передала на 1,4 млрд. євро [89] летальної та нелетальної зброї; здійснення навчання українських військових в рамках окремої програми UNIFIER (з 2015 р. по 2025 р.).

За 2014 р. про гуманітарну підтримку від США та Канади дані відсутні. За 2022 р. по 24.02.2023 р. гуманітарна підтримка становила: США виділила на 3,6 млрд. євро [89] гумдопомоги; Канада виділила на 400 млн. євро [89]. США прийняли 110 тис. українських біженців; Канада прийняла 149 тис. українських біженців [85].

За 2014 р. за соціологічним опитуванням Pew Research Center [90] у США, у березні 2-14 р., визначили, що 68% стверджують, що росія не мала виправданих підстав для введення військ в Україну, тоді як лише 10% стверджують, що це було виправдано; а 22% не висловлюють своєї думки. З 2022 р. по 24.02.2023 р. згідно з опитуванням, проведеним Gallup [86], визначили, що 39% американців вважають, що США

надають достатньо допомоги Україні, 30% кажуть, що недостатньо, а 28% кажуть, що США роблять занадто багато. Крім того, 71% американців підтримують продовження економічної і військової (72%) допомоги Україні, а 58% готові продовжувати підтримувати країну «стільки, скільки буде потрібно», навіть якщо домогосподарствам США доведеться платити підвищення цін на газ і продукти харчування. За даними опитування Інституту Ангуса Рейда [87], у лютому 2023 р., 50% канадців вважає, що Україна повинна продовжувати боротьбу, хоча вони розділилися щодо того, чи має бути метою повернення її східних областей, 23% чи всієї колишньої території, включаючи Крим – 32%, а 23% віддали б перевагу переговорам. Половина канадців (52%) все ще підтримує надання Канадою Україні оборонної зброї та спорядження, а також розвідувальних даних і кібербезпеки (50%) (Див. табл.2.1).

Таблиця 2.1 – Розрахунки підтримки країн Північної Америки за два періоди

Країни	Роки	Критерії підтримки					Загальний коефіцієнт підтримки країни
		політична	фінансова	військова	гуманітарна	підтримка населення.	
США	2014	1	1	1	0	1	0,8
	2022-24.02.2023	1	1	1	1	1	1
Канада	2014	1	1	1	0	0	0,6
	2022-24.02.2023	1	1	1	1	1	1

Отже, за допомогою критеріального аналізу, що за 2014 р. допомога США та Канади становила в 0,8 та 0,6 коефіцієнт, а за 2022 рік 1 та 1 для обох країн.

Субрегіон Північна Європа представляють члени НАТО: Балтійські країни, Об'єднане Королівство, Данія, Ісландія та Норвегія.

За 2014 р. та за 2022 р. по 24.02.2023 р. аналізуючи політичну підтримку, було визначено, що 7 країн в Генеральній Асамблеї ООН голосували «за» дві резолюції щодо України. уряди сімох країн підтримали Україну у боротьбі проти росії у 2014 р., а на 2022 р. політична підтримка стала більш чіткою та впевненою, а саме Балтійські країни найсильніше критикують та ініціюють жорсткі санкції проти росії; Об'єднане Королівство Великої Британії та Північної Ірландії офіційно засудило неспровоковану

агресію росії щодо України й висловились про свою підтримку українському народові, ставши одним із найміцніших союзників; Данія, Ісландія та Норвегія заявили про солідарність та підтримку України у боротьбі із засудженням дій російської федерації.

За 2014 р. військова підтримка становила [88]: Литва надала медичні обладнання та медичний інвентар та 4,6 тис. од. сухпайків; Норвегія відправила 77 тис. сухпайків; Данія надала 15 од. GPS-навігаторів; щодо інших країн за цей період дані відсутні. За 2022 р. по 24.02.2023 р. щодо військової підтримки [89]: Великобританія надала на суму 6600 млн. євро летальної та нелетальної зброї та навчила 10 тис. українських військових; Данія надала допомоги на суму 800 млн. євро, навчання українських військових; Естонія виділила 310 млн. євро та навчання українських військових; Литва – 410 млн. євро та навчання українських військових; Латвія – 370 млн. євро; Норвегія – 1,3 млрд. євро та навчання українських військових.

За 2014 р. дані про фінансову допомогу цими країнами відсутні, є інформація про ведення санкції державами як членами ЄС проти росії та до них приєдналися Норвегія та Ісландія [91]. За 2022 р. по 24.02.2023 р. фінансова підтримка становила [89]: Великобританія виділила 2, 9 млрд. євро; Данія – 60 млн. євро; Норвегія – 960 млн. євро; Латвія – 20 млн. євро; Литва – 20 млн. євро; щодо інших дані відсутні. Також усі країни ввели економічні санкції проти росії.

За 2014 р. Литва надала 420 тис. літів на гуманітарну допомогу та 150 тис. літів на лікування українців, Велика Британія відправила кілька партій гуманітарного вантажу; Норвегія надала біля 44,2 млн доларів США.

За 2022 р. по 24.02.2023 р. гуманітарна підтримка становила: Великобританія виділила кошти 250 млн. євро на гумдопомогу; Норвегія – 130 млн. євро; Данія – 100 млн. євро; Литва – 60 млн. євро [89]. Великобританія прийняла 158,8 тис. українських біженців; Данія прийняла близько 39 тис.; Естонія – 66 тис.; Фінляндія – 47 тис.; Ісландія – 2 тис.; Литва – 35 тис.; Латвія – 73 тис.; Норвегія – 35 тис.[85].

За 2014 р. щодо підтримки населення країн: британською компанією «Ipsos MORI» [92] опитування, у квітні 2014 р., показало, що 59% громадян Британії підтримали, що їх країна повинна «зробити все можливе, щоб підтримати Україну та її народ у досягненні політичної та економічної стабільності»; щодо інших дані відсутні. За

2022 р. по 24.02.2023 р. за критерієм підтримки населенням країни: за соціопитуванням Eurobarometer [93] у жовтні 2022 р. з підтримки країнами ЄС України: Данія – 92%, Литва – 87%, Латвія – 80%, Естонія – 76%. За опитуванням Ipsos [94], у березні 2022 р., було визначено, що 78% британців підтримують уряд щодо запровадження економічних санкцій проти росії. У Норвегії, за опитуванням Statista [95], у травні 2022 р., 58% населення підтримують експорт зброї до України, 29% – не підтримують, 13% – не знають. В Ісландії, за опитуванням Gallup [96], у березні 2022, майже все населення вважає, що росіяни скоїли військові злочини в Україні і повинні переслідуватися в міжнародних судах. (Див. табл.2.2).

Таблиця 2.2 – Розрахунки підтримки країн Північної Європа за два періоди

Країни	Роки	Критерії підтримки					Загальний коефіцієнт підтримки країни
		політична	фінансова	військова	гуманітарна	підтримка населення.	
Естонія	2014	1	0,5	0	0	0	0,3
	2022-24.02.2023	1	0	1	1	1	0,8
Латвія	2014	1	0,5	0	0	0	0,3
	2022-24.02.2023	1	1	1	1	1	1
Литва	2014	1	0,5	1	1	0	0,7
	2022-24.02.2023	1	1	1	1	1	1
Об'єднане Королівство	2014	1	0,5	0	1	1	0,7
	2022-24.02.2023	1	1	1	1	1	1
Данія	2014	1	0,5	1	0	0	0,5
	2022-24.02.2023	1	1	1	1	1	1
Ісландія	2014	1	0,5	0	0	0	0,3
	2022-24.02.2023	1	0	0	1	1	0,6
Норвегія	2014	1	0,5	1	1	0	0,7
	2022-24.02.2023	1	1	1	1	1	1

Отже, було визначено, що за 2014 рік допомога таких країн як Естонія коефіцієнт підтримки становив 0,3, Латвія – 0,3, Литва – 0,7, Об'єднане Королівство – 0,7, Данія – 0,5, Ісландія – 0,3 та Норвегія – 0,7. За 2022 р. підтримка збільшилася, і становила 0,8 для Естонії, для Латвії, Литви, Об'єданого Королівства, Данії, та Норвегії в

1 бал й для Ісландії в 0,6.

Субрегіон Південна Європа представляють члени НАТО: Албанія, Хорватія, Греція, Чорногорія, Північна Македонія, Словенія, Італія, Португалія та Іспанія.

За 2014 та за 2022 р. по 24.02.2023 р. аналізуючи політичну підтримку, було визначено, що дев'ятеро країн в Генеральній Асамблеї ООН голосували «за» дві резолюції щодо України; у 2014 р. висловлення урядами стурбованості ситуацією в Україні, а в 2022 р. різко засудили неспровоковане вторгнення росії до України та підтримали суверенітет України. За 2014 р. щодо військової допомоги: Італія надала 3 карети швидкої допомоги та 1 мікроавтобус . За другий період військова підтримка становила: Іспанія надала на 320 млн. євро летальної та нелетальної зброї; Італія – на 660 млн. євро летальної та нелетальної зброї; Португалія – на 70 млн. євро та підготовка українських військових; Словенія – на 60 млн. євро; Греція – на 190 млн. євро; Хорватія надала – на 120 млн. євро [89]; Чорногорія надала 10 млн. євро на озброєння [97]; Північна Македонія надала 4 винищувачів, 12 вертольотів, 8 бронемашин [98]; щодо інших країн дані відсутні.

За 2014 р. дані про фінансову допомогу цими країнами відсутні, є інформація про ведення санкції державами як членами ЄС проти росії, Чорногорія та Північна Македонія [99] приєдналася до санкцій, окрім Греції [100], яка відмовилася вводити санкції проти рф. За другий період фінансова підтримка становила[89]: Іспанія виділила на підтримку України 350 млн. євро; Італія – 310 млн. євро; Португалія – 250 млн. євро, Албанія – 1 млн. євро [101]; дані про Грецію, Хорватію, Словенію та про Північну Македонію відсутні; та щодо ведення антиросійських санкцій усі країни ЄС долучились, окрім Греції [102], яка оминає санкції. За 2014 р. дані про гуманітарну допомогу відсутні. За другий період гуманітарна підтримка [89] становила: Іспанія надала на 50 млн. євро; Португалія – на 160 млн. євро; Італія – на 50 млн. євро; Хорватія – на 10 млн. євро. Щодо біженців, то Албанія прийняла близько 2 тис.; Хорватія – 20 тис.; Греція – 21 тис.; Італія – 169 тис.; Чорногорія – 33 тис.; Північна Македонія – 6 тис.; Португалія – 57 тис.; Словенія – 9 тис.; Іспанія – 161 тис. [85].

За 2014 р. щодо підтримки населення країн: проведене «Ipsos MORI» [92] опитування, у квітні 2014 р., показало, що 49% італійців та 62% іспанців згодні з тим, що їх країна повинна «зробити все можливе, щоб підтримати Україну та її народ у досягненні політичної та економічної стабільності»; щодо інших дані відсутні. За 2022-23 рр. підтримка населенням країн: за соопитуванням Eurobarometer [93], у жовтні 2022 р. підтримка країнами ЄС України розподілилася наступним чином: Португалія – 92%, Іспанія – 80%, Хорватія – 75%, Словенія – 69%, Італія – 63%, Греція – 48%. За опитуванням MRB і Data Centrum [103], у березні-квітні 2023 р, було визначено, що 91% албанців виступили на боці України, лише 2% сказали, що підтримують росію, тоді як 6% сказали, що не підтримують жодну сторону. (Див. табл.2.3).

Таблиця 2.3 – Розрахунки підтримки країн Південна Європа за два періоди

Країни	Роки	Критерії підтримки					Загальний коефіцієнт підтримки країни
		політична	фінансова	військова	гуманітарна	підтримка населення.	
Албанія	2014	1	0,5	0	0	0	0,3
	2022-24.02.2023	1	1	0	1	1	0,8
Хорватія	2014	1	0,5	0	0	0	0,3
	2022-24.02.2023	1	0,5	1	1	1	0,9
Греція	2014	1	0	0	0	0	0,2
	2022-24.02.2023	1	0	1	1	0	0,6
Чорногорія	2014	1	0,5	0	0	0	0,3
	2022-24.02.2023	1	0,5	1	1	0	0,7
Північна Македонія	2014	1	0	0	0	0	0,2
	2022-24.02.2023	1	0,5	1	1	0	0,7
Словенія	2014	1	0,5	0	0	0	0,3
	2022-24.02.2023	1	0,5	1	1	1	0,9
Італія	2014	1	0,5	1	0	0	0,5
	2022-24.02.2023	1	1	1	1	1	1
Португалія	2014	1	0,5	0	0	0	0,3
	2022-24.02.2023	1	1	1	1	1	1
Іспанія	2014	1	0,5	0	0	1	0,5
	2022-24.02.2023	1	1	1	1	1	1

Отже, було визначено загальний коефіцієнт підтримки за 2014 рік для таких країн як Албанія, Хорватія, Словенія, Португалія становив 0,3, для Греції – 0,2, для Італії та Іспанії – 0,5. Хоч Чорногорія та Північна Македонія в 2014 році ще не були членами Альянсу, але для повноти дослідження, нами було проаналізовано допомогу і цих країн, яка становить для Чорногорії – 0,3, а для Північної Македонії – 0,2. Для другого періоду підтримка цих країн виглядала таким чином: для Іспанії, Португалії та Італії – 1, для Словенії та Хорватії – 0,9, для Чорногорії та Північної Македонії – 0,7, для Албанії – 0,8 та для Греції – 0,6.

Субрегіон Західна Європа представляють члени НАТО: Нідерланди, Люксембург, Бельгія, Франція та Німеччина.

За 2014 та за 2022 р. по 24.02.2023 р. аналізуючи політичну підтримку, було визначено, що п'ятеро країн в Генеральній Асамблеї ООН голосували «за» дві резолюції щодо України; у 2014 р. висловлення урядами стурбованості ситуацією в Україні, а в 2022 р. уряди країн засуджують вторгнення росії, підтримують суверенітет України та ввели відповідні санкції.

За 2014 р. військова підтримка становила: Франція надала 1 тис. од. бронезилетів, щодо інших дані відсутні. За другий період військова підтримка [89] становила: Німеччина надала на 3,6 млрд. євро летального та нелетального озброєння, на її території та у Франції навчаються українські військові; Нідерланди надали 2,4 млрд. євро та навчання українських військових; Франція надала 650 млн. євро; Бельгія надала 240 млн. євро; Люксембург – 90 млн. євро; щодо інших дані відсутні. За 2014 р. дані про фінансову допомогу відсутні, але усіма країнами впроваджено санкції проти РФ. За другий період фінансова підтримка [89] становила: усі країни приєдналися до санкцій та деякі з них надали безпосередньо фінансову допомогу. Німеччина виділила 1,3 млрд. євро; Франція – 700 млн. євро, Нідерланди – 990 млн. євро, Австрія – 40 млн. євро; Бельгія – 10 млн. євро; Швейцарія – 60 млн. євро; щодо інших дані відсутні.

За 2014 р. Німеччина [104] виділила на гуманітарну допомогу Україна – 12 млн дол. США та 2,5 млн. євро на відновлення міст; щодо інших дані відсутні. За 2022-23 рр. гуманітарна підтримка [89] становила: Німеччина надала на 2,5 млрд. євро гумдопомоги; Франція – на 390 млн. євро; Нідерланди – на 590 млн. євро; Бельгія – на 100

млн. євро; Люксембург надав 14 броньованих медичних машин [105]. Також країни приймали українських біженців: Бельгія – 67 тис.; Франція – 119 тис.; Німеччина – 1 млн.; Люксембург – 6,7 тис.; Нідерланди – 85 тис.[85].

За 2014 р. щодо підтримки населення країн: проведене «Ipsos MORI»[92] опитування, у квітні 2014 р., показало, що 58% німців, 51% нідерландців, 50% французів та бельгійців, вважають, що їх країна повинна «зробити все можливе, щоб підтримати Україну та її народ у досягненні політичної та економічної стабільності»; щодо Люксембургу дані відсутні. За другий період підтримка населення країн була: за соціопитуванням Eurobarometer [93], у жовтні 2022р. підтримка країнами ЄС України розподілилася наступним чином: Нідерланди – 93%, Люксембург – 79%, Франція – 78%, Бельгія – 75%, Німеччина – 73%. (Див. табл.2.4).

Таблиця 2.4 – Розрахунки підтримки країн Західна Європа за два періоди

Країни	Роки	Критерії підтримки					Загальний коефіцієнт підтримки країни
		політична	фінансова	військова	гуманітарна	підтримка населення.	
Нідерланди	2014	1	0,5	0	0	1	0,5
	2022-24.02.2023	1	1	1	1	1	1
Люксембург	2014	1	0,5	0	0	0	0,3
	2022-24.02.2023	1	1	1	1	1	1
Бельгія	2014	1	0,5	0	0	1	0,5
	2022-24.02.2023	1	1	1	1	1	1
Франція	2014	1	0,5	1	0	1	0,7
	2022-24.02.2023	1	1	1	1	1	1
Німеччина	2014	1	0,5	0	1	0	0,7
	2022-24.02.2023	1	1	1	1	1	1

Отже, було визначено коефіцієнт підтримки за 2014 рік для таких країн як Франція та Німеччина становив 0,7, для Нідерландів та Бельгії – 0,5 та для Люксембургу – 0,3. За другий період коефіцієнт підтримки збільшився з боку кожної країни, а саме для усіх зазначених держав він становив 1.

Субрегіон Східна Європа представляють члени НАТО: Болгарія, Угорщина, Чехія, Польща, Румунія та Словаччина.

За 2014 та за 2022 р. по 24.02.2023 р. аналізуючи політичну підтримку, було визначено, що шестеро країн в Генеральній Асамблеї ООН голосували «за» дві резолюції щодо України; у 2014 р. висловлення урядами стурбованості ситуацією в Україні, а в 2022 р. офіційні позиції Болгарії та Угорщини було у засуджені вторгнення росії до України та висловили свою солідарність з позицією ЄС та НАТО, але остання критикує санкції проти росії та відмовилася надавати будь-яке озброєння; Чехія та Польща засудила агресію росії проти України та закликають до ведення жорстких санкцій; Румунія засудила російське вторгнення та приєдналася до санкцій проти росії; Словаччина засудила дії росії, але критично ставиться до антиросійських санкцій.

За 2014 р. військова підтримка становила [88]: Польща надала 255 тонн сухпайків, різного спорядження, 320 тонн продуктів харчування, матраців, ковдр; 380 од. бинтів кровозупиняючих та 340 джгутів та виділила 3 млн. євро на матеріально-технічну допомогу та лікування та реабілітацію, 550 тис. дол. США на медпрепарати; Словаччина надала на 380 тис. євро на генератори, медматеріали; Чехія надала зимове обмундирування, та кошти на лікування поранених.

За другий період військова підтримка [89] становила: Болгарія надала на суму 240 млн. євро летальної та нелетальної зброї, навчання військових медиків; Польща надала на 2,4 млрд. євро летальної та нелетальної зброї; Чехія надала на 570 млн. євро двох видів озброєння; Словаччина надала на 210 млн. євро двох видів озброєння; щодо інших дані відсутні.

За 2014 р. Чехія 2 млн. дол. США фінансової допомоги; щодо інших дані відсутні, є інформація про ведення санкції державами як члени ЄС проти росії, окрім Угорщини [106], Болгарією [107] та частково Словаччиною [108].

За другий період фінансова підтримка [89] становила: Польща надала безпосередньої фіндопомоги на 930 млн. євро; щодо інших дані відсутні. До економічних санкцій приєдналися усі країни, Словаччина вибірково запровадила санкцій; Угорщина не приєдналася до ведення санкцій проти росії.

За 2014 р. Польща виділила на гуманітарну допомогу 1 млн. дол. США [109];

дані про інших відсутні. За другий період гуманітарна підтримка [89] становила: Польща надала гумдопомоги на 170 млн. євро; Чехія – на 370 млн. євро; Словаччина – на 10 млн. євро; Угорщина – на 50 млн. євро; Румунія – на 10 млн. євро; щодо Болгарії дані відсутні. Також ряд країн прийняли українських біженців: Польща – 1,5 млн.; Болгарія – 49,8 тис.; Чехія – 486 тис.; Угорщина – 33,6 тис.; Румунія – 108 тис.; Словаччина – 107 тис.[85].

У 2014 р. щодо підтримки населення країн: проведене «Ipsos MORI» [92] опитування, у квітні 2014 р., показало, що 59% поляків та 31% угорців згодні з тим, що їх країна повинна «зробити все можливе, щоб підтримати Україну та її народ у досягненні політичної та економічної стабільності»; щодо інших дані відсутні. За другий період за соцопитуванням Eurobarometer [93], у жовтні 2022 р. підтримка країнами ЄС України розподілилася наступним чином: Польща – 85%, Чехія – 68%, Румунія – 60%, Угорщина – 59%, Словаччина – 49%, Болгарія – 48%. (Див. табл.2.5).

Таблиця 2.5 – Розрахунки підтримки країн Східна Європа за два періоди

Країни	Роки	Критерії підтримки					Загальний коефіцієнт підтримки країни
		політична	фінансова	військова	гуманітарна	підтримка населення.	
Болгарія	2014	1	0	0	0	0	0,2
	2022-24.02.2023	1	0,5	1	1	0	0,7
Угорщина	2014	1	0	0	0	0	0,2
	2022-24.02.2023	1	0	0	1	1	0,6
Польща	2014	1	0,5	1	1	1	0,9
	2022-24.02.2023	1	1	1	1	1	1
Румунія	2014	1	0,5	0	0	0	0,3
	2022-24.02.2023	1	0,5	0	1	1	0,7
Словаччина	2014	1	0	1	0	0	0,4
	2022-24.02.2023	1	0	1	1	0	0,6

Отже, було визначено загальний коефіцієнт підтримки за 2014 рік становив для таких країн для Болгарії та Угорщини – 0,2, для Польщі – 0,9, для Румунії – 0,3 та для Словаччина – 0,4. Для другого періоду підтримка цих країн виглядала таким чином:

для Болгарії та Румунії – 0,7, для Угорщини та Словаччини – 0,6, й для Польщі – 1.

Субрегіон Західна Азія представлена членом НАТО – Туреччина.

За період 2014-2021 рр. та за 2022 р. по 24.02.2023 р. аналізуючи політичну підтримку, було визначено, що Туреччина в Генеральній Асамблеї ООН голосувала «за» дві резолюції щодо України. У 2014 році уряд Туреччини обережно висловлювався щодо подій в Україні та агресії РФ проти України, погіршення відносин Туреччини з РФ. За другий період позиція уряду підтримка та визнання територіальної цілісності України, але збереження балансу у відносинах з Москвою, роль арбітра у відносинах між Україною та росією.

За 2014 р. дані про надання фінансової допомоги відсутні. За 2022 р. по 24.02.2023 р. фінансова допомога: Туреччина не приєдналася до санкцій проти росії та інші дані про фінансову допомогу відсутні.

За 2014 р. дані про надання військової допомоги відсутні. За другий період Туреччиною було надано військово-технічної допомоги на 60 млн. євро [89].

За 2014 р. дані про надання гуманітарної допомоги відсутні. За другий період гуманітарна допомога Туреччиною було надано 650 тонн гумдопомоги [109]. Щодо українських біженців: Туреччина прийняла 95 тис. [85]. За 2014 р. дані про підтримку населення відсутні. За 2022-23 рр. у Туреччині опитування суспільної думки, у жовтні 2022 р., проведене стамбульським університетом Кадір Хас [110]: 52% турків виступають за дотримання політики нейтралітету в російсько-українській війні. (Див. табл.2.6).

Таблиця 2.6 – Розрахунки підтримки країни Західної Азії за два періоди

Країни	Роки	Критерії підтримки					Загальний коефіцієнт підтримки країни
		політична	фінансова	військова	гуманітарна	підтримка населення.	
Туреччина	2014	1	0	0	0	0	0,2
	2022-24.02.2023	1	0	1	1	0	0,6

Отже, було визначено загальний коефіцієнт підтримки за 2014 рік для Туреччини становив 0,2 та за 2022 рік він становив 0,6.

Якщо проаналізувати та порівняти вплив країн НАТО Україні в умовах російсько-української війни за два періоди 2014 р та 2022-23 рр., можемо зробити висновок, що фактично у два рази з 2014 р. до 2022-23 рр. країни збільшили свою фінансову, гуманітарну, військову та політичну підтримку, особливо це спостерігається у наданні військової допомоги, динаміка надання якої з 2014 року, і рік в рік, збільшувалася. У 2014 році, найбільше військово та фінансово підтримали Україну були Польща, допомога яка оцінюється в 0,9; США з оцінкою в 0,8; Литва, Об'єднане Королівство, Норвегія, Франція та Німеччина з оцінкою в 0,7. (Див. рис. 2.12).

Тобто саме ці країни першими визнали росію як загрозу, якій необхідно протистояти, але не військовими, адже у 2014 р. надання військової допомоги складалося лише із нелетальної зброї, а це пряме свідчення про небажання продовження збройної конфронтації України з росією, уряди усіх країн сподівалися на швидке дипломатичне врегулювання конфлікту, але з 2014 року російсько-українська війна розв'язала руки росії повністю щодо ведення власної зовнішньої політики не відповідаючи нормам міжнародного права. Та в 2022-23 рр. році масштаб вторгнення в Україну став загрозою усього європейського регіону та загалом міжнародної безпеки, на що половина країн НАТО відреагувала максимальним наданням різносторонньої допомоги Україні.

Але з іншого боку, країни, які найменше підтримали Україну як Туреччина, Греція, Північна Македонія (яка ще не була членом), Болгарія та Угорщина, уряди цих країн не зовсім вбачали в росії безпекову загрозу, але у 2022 році, уряди Болгарії, Північної Македонії, Туреччини та Греції оцінюють росію як військову загрозу, але все одно тісні економічні відносини зберігають з росії, окрім Північної Македонії. Уряд Угорщини залишається стабільний у своїх партнерських відносинах з росією.

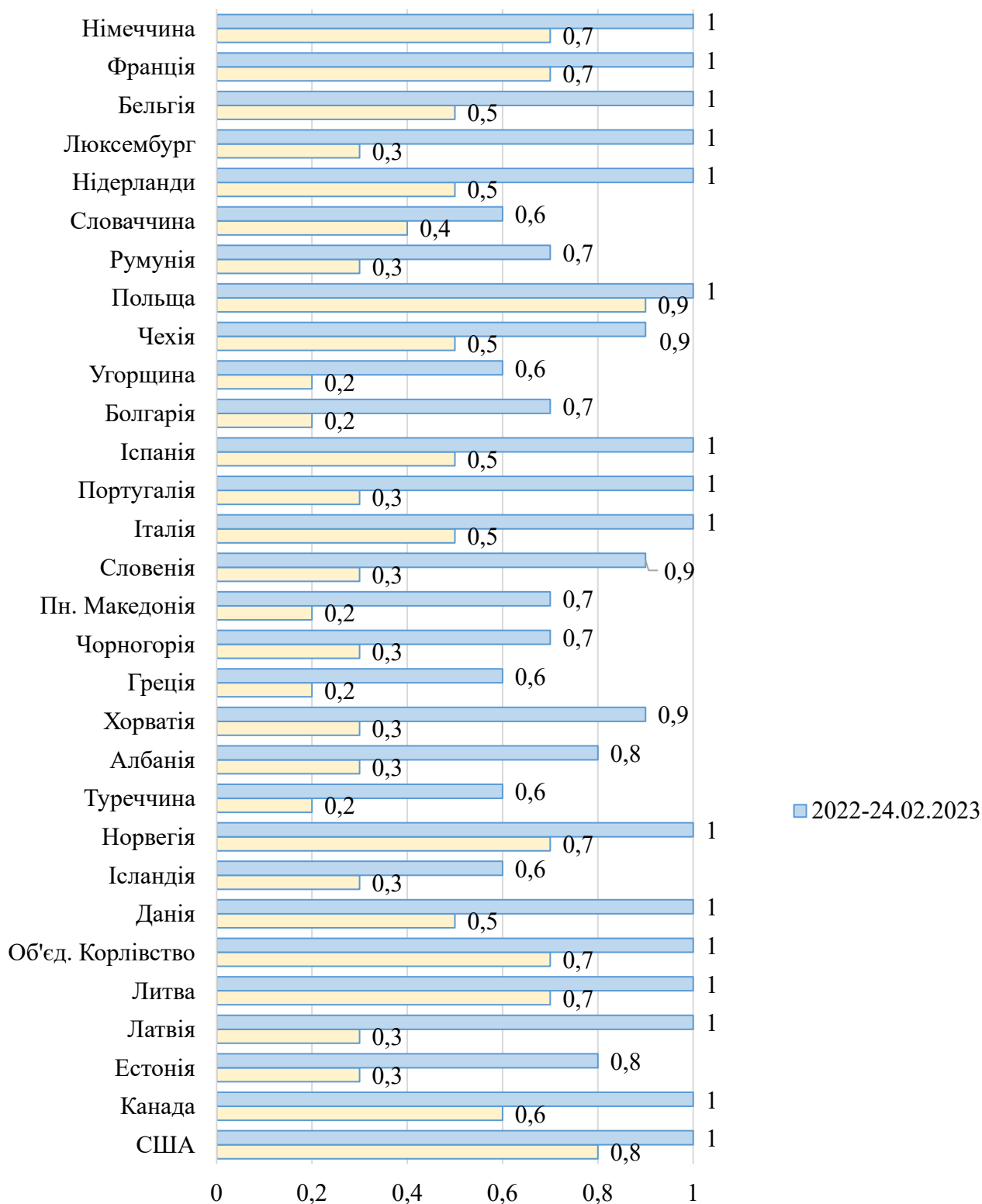

Рисунок 2.12 – Показники підтримки країн НАТО за 2014 р. та за 2022 р. [складено за авторкою]

Розглянувши через призму реакцію членів НАТО щодо України в умовах російської збройної агресії за 2014 р. та за 2022 р., політика самого НАТО займало подібну позицію, як в окремих країн, щодо російської збройної агресії, але попри це, саме в умовах російсько-української війни, політика НАТО щодо України стала більш відкритою та інтенсивною, а з росією з 2014 р. більш обмеженішою до рівня зберігання дипломатичних відносин та деякою співпрацею у військових питаннях до 2022 року.

Отже, проаналізувавши вплив держав НАТО в умовах російсько-української війни 2014-2022 рр., та порівнявши за два періоди 2014 та 2022-23 рр., підтримку кожної країни індивідуально, було оцінено допомогу усіх членів НАТО, а саме найбільшу підтримку у 2014 р. було надано Польщею, США, Литвою, Об'єднаним Королівством, Норвегією, Францією та Німеччиною, а у 2022 р. вже половина членів НАТО почали максимально надавати свою військову, фінансову та гуманітарну підтримку Україні, що, зі свого боку, повністю відображає позицію самої політично-військової організації щодо України у 2014 році та у 2022-23 рр.

2.5 Вплив геополітичного фактору на співробітництво України з НАТО

Встановлення офіційних відносин України з Північноатлантичним альянсом, у статусі країн-партнерів у 1997 р. та приєднання Україною до Програми розширення можливостей НАТО у 2020 р., до якої входять ще п'ять країн: Австралія, Грузія, Йорданія, Швеція та Фінляндія (яка у 2023 р. стала членом Альянсу), впливає не лише на міжнародну безпеку, а загалом на політичний, економічний міжнародний простір, тобто співробітництво Україна-НАТО має геополітичний вплив на міжнародні відносини, так і геополітика впливає на відносини України з НАТО. Щоб простежити як інші країни впливають на співробітництво України з НАТО, розглянемо вплив країн в контексті країн-союзників та ворогів США так, як США є однією із найвпливовіших військово та економічно країн світу та членом НАТО, є союзником України у війні з росією, і цей вплив найбільш помітний саме у відносинах США з іншими. Також окремо окреслено вплив на співробітництво з боку самої росії та її союзників росії.

Основними союзниками США є усі країни-члени НАТО, країни ЄС, Австралія, Нова Зеландія, Японія, Ізраїль, Південна Корея, Тайвань тощо. Ці країни у 2022 р. чи гуманітарно, чи військово, чи фінансово надавали підтримку Україні, а деякі здійснювали усі перелічені допомоги. Основними ворогами США є КНР, КНДР, Іран, Сирія, Білорусь та Росія. Ці країни негативно чи негативно-нейтрально (КНР) сприймають співробітництво України з НАТО, і підтримують зовнішню політику Росії.

Країни Латинської Америки та Карибського басейну сприймають відносини України з НАТО нейтрально чи негативно-нейтрально, що зумовлено минулим впливом СРСР на цей субрегіон та колоніальною політикою Європи та США у субрегіоні. Країни Африканського регіону відносяться до НАТО та України нейтрально, негативно-нейтрально, що зумовлено колоніальним минулим, політикою КНР та Росії, що пропагують негативне ставлення до США та її союзників, окрім Марокко, партнера США.

Одним із основних геополітичних факторів, які мав вплив на співробітництво України з НАТО був фактор Росії, яка, незважаючи на те що перебувала у статусі надійного партнера, перешкоджала Україні зближуватися з Альянсом та стати майбутнім членом цієї організації. Тому хочемо звернути вашу увагу окремо на вплив Росії співробітництво України НАТО. Розглянемо цей вплив з боку політичного та інформаційного впливу, який здійснювала РФ щодо співробітництва Україною з НАТО.

Як і Україна Росія теж приєдналася до рамкової програми НАТО «Партнерство заради миру» у 1994 р., після того інтенсивність співробітництва між двома країнами була різною. Незважаючи на те що співробітництво Росії з НАТО тривало буквально до 2014 р., хоч у 2008 р., вторгнення Росією до Грузії, в результаті повноцінна співпраця зупинилася між обома сторонами, лише в напрямі боротьби з тероризмом та з торгівлею наркотиків. Вплив Росії на співробітництво України з НАТО з початку 2000-х, а точніше у 2006 р. В цей рік відносини України з НАТО набули нового інтенсивного діалогу, також відбулася зустріч усіх міністрів закордонних справ НАТО, на якій члени організації одноголосно підтримують приєднання України як члена організації. На це уряд Росії критично відреагував, а саме заявив, що це де-факто серйозне військово-політичне зрушення, яке торкається інтереси Росії, і через це можуть порушуватимуться угоди щодо контролю за озброєннями. Після парламентських виборів,

в результаті яких, найбільше місць отримала проросійська партія «Партія Регіонів», яка діяла всупереч українським національним інтересам, але на інтереси росії, новий уряд призупинив ухвалення ПДЧ до НАТО, а потім у Брюсселі на зустрічі, прем'єр-міністр України В. Янукович заявив про неготовність України набуття членства до НАТО. Після чого, питання про членство України до НАТО не розглядалося до початку російсько-української війни 2014-2022 рр. Найкризовішим етапом у співробітництві України з НАТО став 2010 р., коли до влади за допомогою росії, прийшов проросійський Президент В. Янукович, при ньому співробітництво з НАТО звелось до мінімуму, встановлення та дотримання лише партнерських відносин, відбулося зняття питання членства України до НАТО, яке мало фіксуватися на рівні державного закону «Про основи внутрішньої та зовнішньої політики».

Ще одним центральним моментом впливу росії на співробітництво було результати проведення Бухарестського саміту НАТО у 2008 р., з яких було очевидно вже вплив росії на членів НАТО, особливо на Францію та Німеччину. На саміті ці дві країн висловлювали небажання приєднання Україною до НАТО, на фоні «занепокоєння», висловленого Росією щодо розширення НАТО на схід [111]. Хоч заступник помічника Генерального секретаря НАТО та Генеральний секретар НАТО, Яап де Хооп Схеффер, мали намір підтримувати можливість України щодо членства в НАТО [111].

Та з іншого боку, реакція росії була позитивною, щодо відмови Україні та Грузії в підготовці початку процесу прийняття обох держав до Альянсу на основі ПДЧ, замість того країнам було запропоновано виконання Річних національних програм, тобто використовуючи здебільшого свої дешеві енергоресурси щодо країн Заходу, росії вдавалося лобіювати вигідні для неї рішення, особливо під цей вплив піддавалася Німеччина, яка практично до 2022 року, була одним із найближчих економічних партнерів, незважаючи, на ініціювання цією країною санкцій проти росії.

Окрім політичного впливу, росія здійснювала й інформаційний вплив на українців щодо співробітництва України з «агресивним блоком» НАТО. Індикатором визначення результатів інформаційних операцій проти України, розглянемо в контексті громадської думки, а саме соціологічних досліджень щодо ставлення українців до росії та ставлення українців до НАТО. У підрозділі «Проблеми вступу України до

НАТО», було розглянуто різну динаміку зміни ставлення українців до вступу України до НАТО з 2002 року по 2023 рік, з негативної підтримки більшістю, до підтримка майже абсолютною більшістю у 2023 році, лише після 2013 року позитивна динаміка щодо підтримки українців вступу до НАТО, свідчив про зменшення інформаційного впливу на громадян України з боку росії, коли інформаційна війна переросла у збройне протистояння із інформаційними та кібернетичними атаками на Україну, без урахування недолігів державної інформаційної політики та стратегії протидії інформаційному впливі з боку рф.

Не менш важливим індикатором російського інформаційного впливу є результати опитування громадян щодо ставлення до росії, росіян. Дослідницькою організацією Київським міжнародним інститутом соціології [112] було проведено моніторингове запитання щодо відносин України з росією за 2013 р. до ще Революції Гідності, у лютому 2022 року, у липні 2022 року та у травні 2023 року. (Див. рис. 2.13).

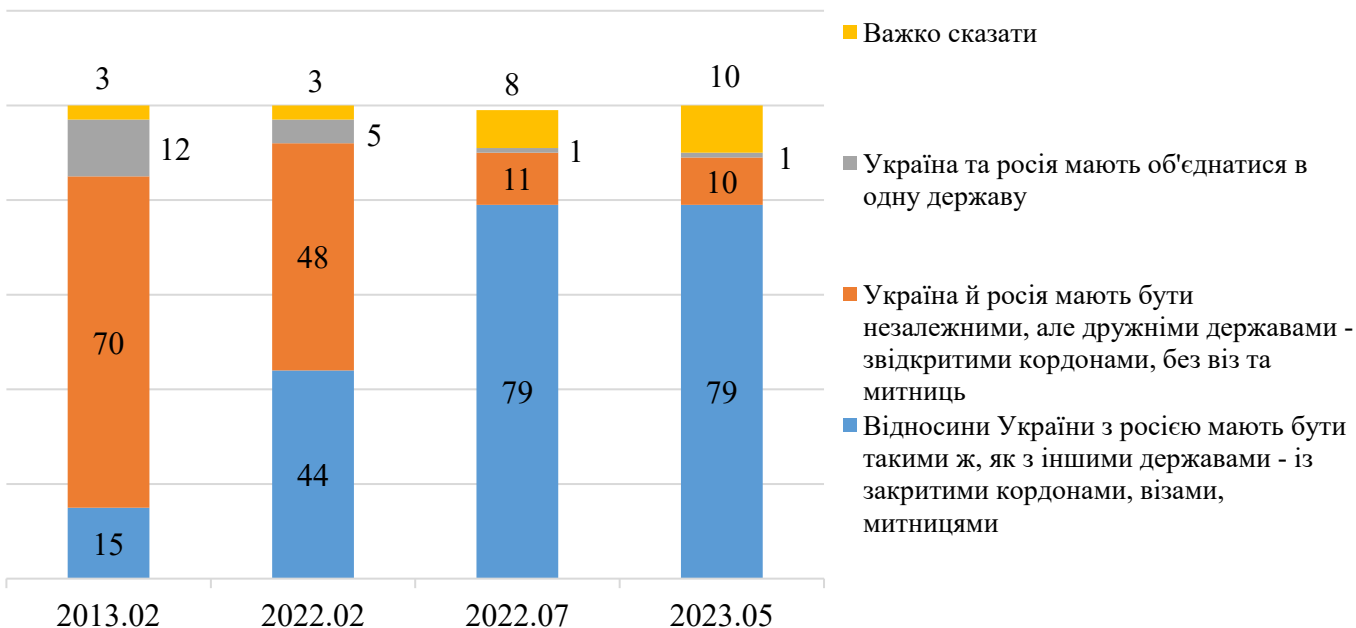

Рисунок 2.13 – Ставлення українців до відносин України з росією [112]

У 2013 році 70 % українців готові, щоб Україна та росія мали дружні відносини з відкритими кордонами, без віз та митниць, 12% готові були взагалі стати з росією однією державою, та 15% схилилися до того, щоб між державами були закриті кордони, візи та митниці, тобто на 2013 р. і до того, більшість українців ставлення до росії було позитивне. Але подібне ставлення у 2022 році почало змінюватися, у лютому, де

48% хотіли щоб між державами залишалися дружні відносини, 44% схилилися щоб між Україною та росією були встановлені відносини як з іншими, а 5% ще розглядали можливість об'єднатися в одну країну з росією. У липні 2022 році, динаміка у ставленні кардинально змінюється, де вже 79% населення хотіли б відносини з росією мати як з іншими – із закритими кордонами, візами та митницями.

З результатів опитування, можна зробити висновки, що вплив інформаційний вплив росії через різні канали комунікації здійснювався довготривало, протистояти якому було неможливо тому, що росія не розглядалася як загроза національній безпеці України, ні урядом країни, ні самим населенням України, навіть після російсько-української війни 2014-2022 рр. та на початку повномасштабного російського вторгнення, населення не вбачало в росії небезпеку. Навіть досі існує численна група людей, яка прагне зберегти дружні відносини з росією, тобто інформаційний вплив з боку росії продовжується і переконання українців щодо теми НАТО теж місце є.

Крім росії, яка здійснювала суттєвий вплив на співробітництво України з Альянсом, є країни-союзники агресора: КНДР, Еритрея, Білорусь, Малі, Нікарагуа, Сирія, Іран, Венесуела, Бразилія, Угорщина. Ці країни підтримують чи перешкоджають допомозі Україні та негативно ставляться до відносин України з НАТО.

Таким чином, було розглянуто геополітичний вплив різних країн та окремо росії на співробітництво України з НАТО. Ні одна міжнародна система не знаходиться у вакуумі, кожне співробітництво та конфлікт у геополітиці як в теорії хаосу має відбиток на різні регіони світу. Та було визначено, що росія політично та інформаційно планомірно негативно впливала на відносини України з НАТО, аж до того, що розгляд членства Україною в НАТО та деякими членами Альянсу не піднімалося.

Висновок до розділу

В умовах російсько-української війни 2014-2022 рр., зовнішня та внутрішня політика безпеки України почала трансформуватися в остаточний курс на євроатлантичну інтеграцію з країнами Західної Європи та Північної Америки. Після вторгнення росії у 2014 р. Україна нарощувала військовий та економічний капітал, цьому свідчать

дані Стокгольмського інституту дослідження проблем миру, військові витрати від загального бюджету України становили 2997 млн. дол. за 2014 р. та частка військових витрат від ВВП у 2,25% та 43998 млн. дол. за 2022 р. та частка військових витрат від ВВП у 33,55%, на противагу країнам-членам НАТО, навіть беручи до уваги 2022 р., військові витрати від загального бюджету України та частка військових витрат від ВВП за 2014 р. є більшою за середнє значення усіх членів НАТО як 32514 млн. дол. та 1,33% відповідно. Хоча впродовж 2014-2022 рр. країни НАТО стабільно збільшували військові витрати, Україна стрімкіше розвивала ВПК і станом на 2023 р за додатковий Індексом сили конкурує з високорозвинутими у країнами-членами НАТО у військовій могутності США, Об'єднане Королівство, Франція, Італія та Туреччина.

За умов російської збройної агресії вказані напрями співробітництва поглибилися та диференціювалися у нові. У військово-політичному напрямі співпраця вийшла на новий етап: остаточне закріплення зовнішнього курсу України на євроатлантичну інтеграцію, відкриття та збільшення фінансування на нові проєкти із подолання наслідків війни, побудови та удосконалення українського ВПК, зниження факторів корупції у секторі безпеки та оборони, відновлення виконання РНП, у 2020 році надання Україні статусу партнера з розширеними можливостями, у 2022 р. організація спеціалізованої групи «Рамштайн» для допомоги Україні у війні проти росії. Щодо інших напрямів співробітництва, можемо зазначити, що ґрунтовних змін не відбулося, а лише продовження початих проєктів та створення нових.

Окрім успішних сторінок співпраці України з Альянсом, були сторінки невдач та неприйняття розгляду Україною та НАТО питання членства першої до організації. Протягом розвитку співробітництва накопичувалися ряд факторів, які впливали на вступ України до НАТО, що формувало загалом проблему вступу України до організації. Основними факторами, які було виділено: політичні та соціальний. З політичних статус нейтральності України, динаміка рівня демократії в Україні, фактор політичної нестабільності, фактор російсько-української війни, фактор стану реформування військової сфери та сам фактор впливу росії. З соціального фактору: підтримки населення України щодо вступу України та підтримка населення країн-членів НАТО. Дія кожного із факторів політичного та соціального мали різну оцінку та значення у різні

періоди розвитку відносин між двома суб'єктами, але одні із найвпливовіших стали фактор війни, фактор росії та соціальний фактор у формування загальної проблеми набуття членства Україною до НАТО.

З іншого боку, було розглянуто співробітництво НАТО з Україною в контексті індивідуальної підтримки країн НАТО в умовах збройної агресії РФ за 2014 рік та за 2022-23 рр., що безпосередньо впливає на політику НАТО щодо України та зміцнення відносин між ними. За допомогою критеріального аналізу, який включав такі різновиди допомоги: політична, фінансова, військова, гуманітарна, соціальна, було оцінено за 2014 р. найбільшу підтримку Україна отримала від Польщі, США, Литви, Об'єднаного Королівства, Норвегії, Франції та Німеччини, але позиція цих держав щодо росії як безпекової регіональної загрози сприймався з обережністю та практично неадекватно. Але на відміну від 2014 року, 2022 рік став усвідомлення не лише країн Європи, а й країн різних регіонів світу, що росія несе військову небезпеку для усіх, хто за демократичний вільний світ. Оцінка допомоги за 2022 р., від країн НАТО є максимальною від усіх країн світу, половина країн НАТО за критеріальним аналізом становить максимальну оцінку у підтримці України у боротьбі з росією.

Геополітичний вплив на співробітництво України з НАТО в умовах російсько-української війни мав різну природу. Кожен регіон сформував власну політику щодо ставлення до України-НАТО та війни. Здебільшого ставлення до співробітництва України та НАТО було розглянуто через призму союзників й ворогів США та росії. Країни Латинської Америки та Африки сприймали нейтрально та нейтрально-негативно не тільки співробітництво, але й Україну та її становище загалом.

Політичний та інформаційний впливи з боку росії на відносини України з НАТО найбільш відчутними стали на початку 2000-х років, користуючись політичною нестабільністю, слабкістю у веденні інформаційної політики щодо інформування українців про діяльність НАТО, та успішним імплантуванням російської агентури як в політикум України, так і в країн членів НАТО, росія вдавалося ефективно деструктивно політично та інформаційно здійснювати вплив аж до 2014 року, поки ситуація не змінилася з російською збройною агресією у 2014-2022 рр.

3 КОГНІТИВНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З НАТО В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ 2014-2022 РР.

3.1 Когнітивне моделювання співробітництва України з НАТО

Співробітництво України з НАТО в умовах російської збройної агресії 2014-2022 рр. було розглянуто з різних наявних аспектів, в результаті аналізу було виокремлено ряд факторів, які прямо взаємозалежать та впливають на об'єкт дослідження. Для відображення дійсного стану розвитку співробітництва України з НАТО в умовах російсько-української війни, було використано метод когнітивного моделювання. Когнітивне моделювання допомагає визначати механізми функціонування систем, у цьому випадку наш об'єкт дослідження, та прогнозування розвитку системи у майбутньому, побудувавши когнітивну карту – схему, на якій відображено ряд взаємозв'язаних факторів, оцінка впливу один на одного, тобто основні складові когнітивної карти є фактори та каузальні зв'язки між ними. Саме завдяки методу когнітивного моделювання можна здійснювати прогноз ймовірних сценарій розвитку, при можливих змінах факторів чи їх зв'язків.

Основними факторами було виділено такі:

1. **Співробітництво України з НАТО**
2. російська збройна агресія,
3. нормативно-правові засади співробітництва України,
4. військовий потенціал України,
5. військовий потенціал країн НАТО,
6. економічний потенціал України,
7. геополітичні інтереси НАТО
8. підтримка населення України
9. геополітичні інтереси росії

Цільовий фактор відповідає об'єкту дослідження кваліфікаційної роботи. Цільовий фактор «Співробітництво України з НАТО» означає встановлення Україною міжнародного військово-політичного співробітництва з міжнародною міжурядовою структурою Організацією Північноатлантичного договору в умовах російської збройної агресії 2014-2022 рр. Фактично цей цільовий фактор вміщує усі складові процесу співробітництва, що є результатом взаємозв'язків цільового фактор з іншими виділеними факторами моделі.

2-й фактор «російська збройна агресія» – один із найважливіших факторів впливу, який підсилює значення міжнародної безпеки та міжнародної співпраці для забезпечення національної безпеки країнами, чим стимулює країн НАТО та Україну до співробітництва, один з одним.

3-й фактор «Нормативно-правові засади співробітництва України» – фактор, який окреслює започаткування де-юре відносин України з НАТО, фіксує практичну діяльність та практичні механізми встановлення відносин та план розвитку України відповідно вимогам стандартного члена організації.

4-й фактор «Військовий потенціал України» – фактор, що описує стан можливостей України забезпечувати та удосконалювати власний військовий сектор оборони та безпеки, проявляється у військовій могутності держави.

5-й фактор «Військовий потенціал країн НАТО» – фактор, що включає аналогічну характеристику до попереднього, але саме 30 членів НАТО.

6-й фактор «Економічний потенціал України» – фактор, що включає у себе, комплекс показників, як людський потенціал, технологічний, природно-ресурсний тощо, які формують грошовий капітал, який витрачається на розвиток України або поліпшення соціального стану населення.

7-й фактор «Геополітичні інтереси НАТО» – фактор, що описує встановлення та розвиток міжнародних відносин НАТО з іншими країнами, партнерами, тимчасовими партнерами та не партнерами-країнами в контексті власних геополітичних інтересів, одним із таких геополітичних інтересів є розвиток співробітництва з Україною, враховуючи, її військовий та економічний потенціали.

8-й фактор «Підтримка населення України» – специфічний фактор, який впливає із комплексної проблеми вступу України до НАТО, позитивне значення якого посилює співробітництво України з Альянсом.

9-й фактор «Геополітичні інтереси росії» – деструктивний фактор, що відображає ведення агресивної зовнішньої політики росією щодо тих країн, регіонів, які складають її геополітичний інтерес, у цьому випадку, щодо України.

Для оцінки сили взаємовпливу між факторами, що визначає стабілізаційну дію одного фактора на іншого чи дестабілізаційну дію одного на іншого при взаємодії у системі, було застосовано шкалу Чедока для кореляційних залежностей, яка включає перехід від лінгвістичних змінних до числових значень. Опис взаємодії факторів є таким: дуже сильний вплив – 0,9, значний вплив – 0,7, істотний вплив – 0,5, помірний вплив – 0,3, слабкий вплив – 0,1, та проміжні значення – 0,2; 0,4; 0,6 та 0,8.

1. Фактор «Співробітництво України з НАТО».

Цільовий 1. Фактор «Співробітництво України з НАТО» має дуже сильний посилюючий вплив на 2. Фактор «російська збройна агресія», коефіцієнт впливу дорівнює 0,9, адже з посиленням відносин України з НАТО, з наданням допомоги країнам-членів, збройна агресія з боку росії збільшувалася і не зупинялася. Цільовий фактор «Співробітництво України з НАТО» на 3. Фактор «Нормативно-правові засади співробітництва України» має значний посилюючий вплив, коефіцієнт впливу дорівнює 0,7, тому, що зі встановленням та посиленням відносин України з НАТО, правова база оновлювалася та додавалася відповідно із інтенсивністю відносин між обома сторонами. Цільовий фактор «Співробітництво України з НАТО» на 4. Фактор «Військовий потенціал України» має значний посилюючий вплив, коефіцієнт впливу дорівнює 0,7, так як при посилення співробітництва військовий потенціал України почав трансформуватися, оновлюючись та удосконалюючись відповідно стандартам НАТО. Цільовий фактор «Співробітництво України з НАТО» на 5. Фактор «Військовий потенціал країн НАТО» має слабкий посилюючий вплив, коефіцієнт впливу дорівнює 0,1, так як, практично, співробітництво України з НАТО не мало впливу на розвиток ВПК

країн НАТО загалом. Цільовий фактор «Співробітництво України з НАТО» на 6. Фактор «Економічний потенціал України» має помірний посилюючий вплив, коефіцієнт впливу дорівнює 0,3, так як, співробітництво України з НАТО складає розвиток на пряму співробітництва саме у військово-політичній сфері, а економічний напрям співпраці реалізовується лише в питаннях пов'язаних із військовим сектором. Цільовий фактор «Співробітництво України з НАТО» має дуже сильний посилюючий вплив на 7. Фактор «Геополітичні інтереси НАТО», коефіцієнт впливу дорівнює 0,9, тому, що розвиток та поглиблення співробітництва з Україною є одним із стратегічних геополітичних інтересів Альянсу. Цільовий фактор «Співробітництво України з НАТО» має істотний посилюючий вплив на 8. Фактор «Підтримка населення України», коефіцієнт впливу дорівнює 0,5, тому, що з поглибленням відносин України з НАТО в умовах російської збройної агресії, з підтримкою та допомогою країн-членів НАТО, довіра до НАТО у населення України почала поступово зростати. Цільовий фактор «Співробітництво України з НАТО» має помірний посилюючий вплив на 9. Фактор «Геополітичні інтереси росії», коефіцієнт впливу дорівнює 0,3, так як співробітництво України з НАТО зачіплює геополітичні інтереси росії та впливає на протидію росією впливу НАТО, посилюючи збройну агресію, інформаційну та зовнішньоекономічний шантаж до країн-союзників та країн-партнерів України.

2. Фактор «російська збройна агресія».

Керуючий 2. Фактор «російська збройна агресія» має дуже сильний посилюючий вплив на 1. Фактор «Співробітництво України з НАТО», коефіцієнт впливу дорівнює 0,9, адже російська збройна агресія є одним із провідних стимулюючих чинників щодо поглиблення співпраці НАТО з Україною для боротьби у війні з росією. 2. Фактор «російська збройна агресія» має помірний посилюючий вплив на 3. Фактор «Нормативно-правові засади співробітництва України», коефіцієнт впливу дорівнює 0,3, так як забезпечення правової бази здійснюється внутрішньою політикою, тому і частково зачепає це питання. 2. Фактор «російська збройна агресія» має помірний посилюючий вплив на 4. Фактор «Військовий потенціал України», коефіцієнт впливу дорівнює 0,3, так як основним впливом на зростання військового потенціалу України

здійснюють внутрішні фактори, а цей частково стимулюю внутрішні фактори та цільовий до впливу. 2. Фактор «російська збройна агресія» на 5. Фактор «Військовий потенціал країн НАТО» має значний послаблюючий вплив, коефіцієнт впливу дорівнює $-0,7$, так як одна із найбільших донаторів військової та економічної допомога для України є саме від членів Альянсу. 2. Фактор «російська збройна агресія» на 6. Фактор «Економічний потенціал України» має істотний послаблюючий вплив, коефіцієнт впливу дорівнює $-0,5$, так як, більші витрати з бюджету держави йдуть саме на збільшення забезпечення ВПК та ЗСУ. 2. Фактор «російська збройна агресія» на 7. Фактор «Геополітичні інтереси НАТО», має істотний послаблюючий вплив, коефіцієнт впливу дорівнює $-0,5$, так як здійснення збройної агресії проти одного із важливих партнерів НАТО, послаблюючи їх економічно та військово, негативно впливають на безпековий баланс, який намагається зберегти НАТО. 2. Фактор «російська збройна агресія» на 8. Фактор «Підтримка населення України», має значний посилюючий вплив, коефіцієнт впливу дорівнює $0,7$, адже після російської збройної агресії населення України почало змінювати своє ставлення про НАТО як не «агресивний політично-військовий блок», а як надійний союзник у боротьбі з росією. 2. Фактор «російська збройна агресія» на 9. Фактор «Геополітичні інтереси росії», має дуже сильний посилюючий вплив, коефіцієнт впливу дорівнює $0,9$ так як застосуванням збройної агресії та окупація території України були та залишаються одними із геополітичних інтересів росії.

3. Фактор «Нормативно-правові засади співробітництва України».

Керуючий 3. Фактор «Нормативно-правові засади співробітництва України» здійснює значний посилюючий вплив на 1. Фактор «Співробітництво України з НАТО», коефіцієнт впливу дорівнює $0,7$, так як укладання та розробка нормативно-правових документів впливає на розвиток сектору оборони та безпеки України, та контролює виконання програм і стандартизують військовий сектор до країн НАТО. 3. фактор «Нормативно-правові засади співробітництва України» здійснює на 2. фактор «російська збройна агресія», коефіцієнт впливу дорівнює $-0,3$ - приймаються до-

кументи, які впливають на зміцнення української обороноздатності. 3. *фактор «Нормативно-правові засади співробітництва України»* здійснює значний посилюючий вплив на 4. *Фактор «Військовий потенціал України»*, коефіцієнт впливу дорівнює 0,7, так як усі спрямовані на покращення та зміцнення сектору безпеки та оборони. 3. *фактор «Нормативно-правові засади співробітництва України»* здійснює слабкий посилюючий вплив на 5. *Фактор «Військовий потенціал країн НАТО»*, коефіцієнт впливу дорівнює 0,1, так як по суті, тільки в деяких напрямках співпраці впливає на покращення військового потенціалу індивідуально усіх країн НАТО. 3. *фактор «Нормативно-правові засади співробітництва України»* здійснює слабкий послаблюючий вплив на 6. *Фактор «Економічний потенціал України»*, коефіцієнт впливу дорівнює -0,1, так як, відбувається витрати на виконання програм НАТО. 3. *фактор «Нормативно-правові засади співробітництва України»* здійснює дуже сильний посилюючий вплив на 7. *Фактор «Геополітичні інтереси НАТО»*, коефіцієнт впливу дорівнює 0,9, так як, усі укладенні та не документи укладенні впливають суттєво на якість співробітництва України з НАТО, або документи, які погіршують відносини з НАТО. 3. *фактор «Нормативно-правові засади співробітництва України»* здійснює помірний посилюючий вплив на 8. *Фактор «Підтримка населення України»*, коефіцієнт впливу дорівнює 0,3, так як, частота та важливість укладених договорів між сторонами впливає на позицію населення України, його підтримку чи ні. 3. *фактор «Нормативно-правові засади співробітництва України»* здійснює істотний посилюючий вплив на 9. *Фактор «Геополітичні інтереси росії»*, коефіцієнт впливу дорівнює 0,5, так як, співробітництво України з НАТО, робить Україну більш військово могутнішою та більшою мірою політично незалежною від росії.

4. Фактор «Військовий потенціал України».

Керуючий 4. *Фактор «Військовий потенціал України»* здійснює дуже сильний посилюючий вплив на 1. *Фактор «Співробітництво України з НАТО»*, коефіцієнт впливу дорівнює 0,9, так як чим сильніший військовий потенціал України, тим вигідніше НАТО здійснювати співпрацю з цією країною. 4. *Фактор «Військовий потенціал України»* здійснює значний послаблюючий вплив на 2. *Фактор «російська збройна*

агресія», коефіцієнт впливу дорівнює $-0,7$, так як рівень боєздатності України впливає на опір російській збройній агресії та послаблює її. 4. *Фактор «Військовий потенціал України»* здійснює значний посилюючий вплив на 3. *Фактор «Нормативно-правові засади співробітництва України»*, коефіцієнт впливу дорівнює $0,7$, адже розвиток військового потенціалу України зумовлює появі нових необхідних документів. 4. *Фактор «Військовий потенціал України»* здійснює помірний послаблюючий вплив на 5. *Фактор «Військовий потенціал країн НАТО»*, коефіцієнт впливу дорівнює $-0,3$, так як країни НАТО найбільше надали військову допомогу Україні, і на цей момент відчувають певний дефіцит у зброї, та не встигають поповнити свій військовий фонд, тому їх військовий потенціал зменшився, коли український військовий потенціал збільшився. 4. *Фактор «Військовий потенціал України»* здійснює істотний послаблюючий вплив на 6. *Фактор «Економічний потенціал України»*, коефіцієнт впливу дорівнює $-0,5$, так як збільшується витрати на військовий сектор, а на інші сектори які розвивають економіку знижуються. 4. *Фактор «Військовий потенціал України»* здійснює значний посилюючий вплив на 7. *Фактор «Геополітичні інтереси НАТО»*, коефіцієнт впливу дорівнює $0,7$, так як чим могутніша військово Україна, яка є партнером НАТО, тим легше НАТО балансувати та контролювати ситуацію у регіоні та зменшувати вплив росії. 4. *Фактор «Військовий потенціал України»* здійснює істотний вплив на 8. *Фактор «Підтримка населення України»*, коефіцієнт впливу дорівнює $0,5$, так як військова міцність впливає на успіх у боротьбі з росією, то і підтримка населення України зростає. 4. *Фактор «Військовий потенціал України»* здійснює значний посилюючий вплив на 9. *Фактор «Геополітичні інтереси росії»* коефіцієнт впливу дорівнює $0,7$, так як збільшення військового потенціалу України не дозволяє реалізувати геополітичні інтереси росії в Україні.

5. Фактор «Військовий потенціал країн НАТО»

Керуючий 5. *Фактор «Військовий потенціал країн НАТО»* має значний посилюючий вплив на 1. *Фактор «Співробітництво України з НАТО»*, коефіцієнт впливу дорівнює $0,7$, так як військовий потенціал країн НАТО включає у свій розвиток стратегічне партнерство з Україною, не усіх, але більшість країн. 5. *Фактор «Військовий*

потенціал країн НАТО» має істотний послаблюючий вплив на 2. Фактор «російська збройна агресія», коефіцієнт впливу дорівнює -0,5, так як розвиток військового потенціалу країн НАТО, опосередковано впливає на зменшення російської збройної агресії, з урахуванням тих країн які на пряму допомагають Україні у боротьбі з росією та вбачаю у росії пряму безпекову загрозу. 5. Фактор «Військовий потенціал країн НАТО» має слабкий посилюючий вплив на 3. Фактор «Нормативно-правові засади співробітництва України», коефіцієнт впливу дорівнює 0,1, так як, по суті, лише частково торкається на розвиток правових відносин між НАТО та Україною. 5. Фактор «Військовий потенціал країн НАТО» має істотний посилюючий вплив на 4. Фактор «Військовий потенціал України», коефіцієнт впливу дорівнює 0,5, так як міцність країн НАТО прямо впливає на можливості у наданні військової допомоги та на саму якість співпраці НАТО з Україною, лише тих країн які й поза НАТО вбачають в Україні союзника та партнера у боротьбі з росією. 5. Фактор «Військовий потенціал країн НАТО» має слабкий посилюючий вплив на 6. Фактор «Економічний потенціал України», коефіцієнт впливу дорівнює 0,1, так як, співпраця відбувається у військовому напрямі. 5. Фактор «Військовий потенціал країн НАТО» має значний посилюючий вплив на 7. Фактор «Геополітичні інтереси НАТО», коефіцієнт впливу дорівнює 0,7, так як завдяки розвитку військовому потенціалу країнами НАТО здійснюється реалізації геополітичні інтереси Альянсу. 5. Фактор «Військовий потенціал країн НАТО» має істотний посилюючий вплив на 8. Фактор «Підтримка населення України», коефіцієнт впливу дорівнює 0,5, так як чим більша допомога здійснюється НАТО, тим збільшується довіра до НАТО з боку українського населення. 5. Фактор «Військовий потенціал країн НАТО» має істотний послаблюючий вплив на 9. Фактор «Геополітичні інтереси росії» коефіцієнт впливу дорівнює -0,5, так як допомагаючи Україні у протистоянні з росією, відбувається послаблення впливу росії на Україну.

6. Фактор «Економічний потенціал України»

Керуючий 6. Фактор «Економічний потенціал України» здійснює дуже сильний посилюючий вплив на 1. Фактор «Співробітництво України з НАТО», коефіцієнт впливу дорівнює 0,9, так як економічний стан України на пряму та практично повністю

залежить від розвитку та забезпечення військового сектору. 6. *Фактор «Економічний потенціал України»* здійснює значний посилюючий вплив на 2. *Фактор «російська збройна агресія»*, коефіцієнт впливу дорівнює 0,7, чим швидше адаптується економічно Україна до війни, тим більше росія має намір дестабілізувати Україну. 6. *Фактор «Економічний потенціал України»* здійснює значний посилюючий вплив на 3. *Фактор «Нормативно-правові засади співробітництва України»*, коефіцієнт впливу дорівнює 0,7, так як економічний стан дозволяє реалізовувати різні практичні програми – документи, що складають правову базу співробітництва. 6. *Фактор «Економічний потенціал України»* здійснює дуже сильний посилюючий вплив на 4. *Фактор «Військовий потенціал України»*, коефіцієнт впливу дорівнює 0,9, аналогічне пояснення щодо впливу на перший фактор. 6. *Фактор «Економічний потенціал України»* здійснює слабкий послаблюючий вплив на 5. *Фактор «Військовий потенціал країн НАТО»*, коефіцієнт впливу дорівнює -0,1, так як при зростанні економічному потенціалу, кошти будуть направлені не на військовий сектор, або зменшаться витрати на військовий сектор, при дефіциті військових витрат, країнам НАТО доведеться збільшити свої військові витрати задля покриття дефіциту військового бюджету України. 6. *Фактор «Економічний потенціал України»* здійснює істотний посилюючий вплив на 7. *Фактор «Геополітичні інтереси НАТО»*, коефіцієнт впливу дорівнює 0,5, так як чим сильніше Україна буде економічно, тим вона буде сильніша військово, і як наслідок Україна буде один із лідером в регіону, що дає змогу НАТО мати вплив у цьому регіоні. 6. *Фактор «Економічний потенціал України»* здійснює значний посилюючий вплив на 8. *Фактор «Підтримка населення України»*, коефіцієнт впливу дорівнює 0,7, адже чим сильніше економічно Україна, тим багатше населення України, та тим ближче до стандартів країн Європи, так як більшість країн Європи є членами НАТО, Україна прагне не лише військово відповідати стандартам НАТО, але й економічно. 6. *Фактор «Економічний потенціал України»* здійснює слабкий посилюючий вплив на 9. *Фактор «Геополітичні інтереси росії»* коефіцієнт впливу дорівнює 0,1, чим економічно стабільніша Україна, тим збільшується інтерес росії до України.

7. Фактор «Геополітичні інтереси НАТО»

Керуючий 7. Фактор «Геополітичні інтереси НАТО» має дуже сильний посилюючий вплив на 1. Фактор «Співробітництво України з НАТО», коефіцієнт впливу дорівнює 0,9, так як геополітичні інтереси включають у себе поглиблення розвитку стратегічного партнерства Україні, із ймовірним наданням членства в НАТО. 7. Фактор «Геополітичні інтереси НАТО» має дуже сильний послаблюючий вплив на 2. Фактор «російська збройна агресія», коефіцієнт впливу дорівнює -0,9, тому що, одні із геополітичних інтересів є перемога України у війні з росією, що зумовлює військову, економічну, гуманітарну та політичну підтримку країн НАТО у війні з росією. 7. Фактор «Геополітичні інтереси НАТО» має істотний посилюючий вплив на 3. Фактор «Нормативно-правові засади співробітництва України», коефіцієнт впливу дорівнює 0,5, адже якщо для НАТО відносини з Україною будуть не вигідні в деяких питаннях, можливо якщо є будуть конфлікти між країнами НАТО та Україною, то НАТО призупине виконання або відтермінує укладання угод з Україною. 7. Фактор «Геополітичні інтереси НАТО» має значний посилюючий вплив на 4. Фактор «Військовий потенціал України», коефіцієнт впливу дорівнює 0,7, адже в геополітичних інтересах НАТО мати Україну як військово потужного партнера. 7. Фактор «Геополітичні інтереси НАТО» має істотний посилюючий вплив на 5. Фактор «Військовий потенціал країн НАТО», коефіцієнт впливу дорівнює 0,5, тому що, для реалізації власних інтересів НАТО повинне розвивати свій військовий потенціал, окрім економічного. 7. Фактор «Геополітичні інтереси НАТО» має слабкий посилюючий вплив на 6. Фактор «Економічний потенціал України», коефіцієнт впливу дорівнює 0,1, так як частково торкається економіки України. 7. Фактор «Геополітичні інтереси НАТО» має слабкий посилюючий вплив на 8. Фактор «Підтримка населення України», коефіцієнт впливу дорівнює 0,1, так як частково торкається цього фактору. 7. Фактор «Геополітичні інтереси НАТО» має дуже сильний посилюючий вплив на 9. Фактор «Геополітичні інтереси росії» коефіцієнт впливу дорівнює 0,9, адже інтереси НАТО більшою мірою перетинаються з інтересами росії, що викликає конфліктність та суперництво між двома сторонами.

8. Фактор «Підтримка населення України»

Керуючий 8. Фактор «Підтримка населення України» здійснює значний посилюючий вплив на 1. Фактор «Співробітництво України з НАТО», коефіцієнт впливу дорівнює 0,7, тому що НАТО враховує думку населення України та корегує свої вимоги для України щодо членства зважаючи на це питання. 8. Фактор «Підтримка населення України» здійснює помірний посилюючий вплив на 2. Фактор «російська збройна агресія», коефіцієнт впливу дорівнює 0,3, чим більше українського населення підтримує політику України щодо НАТО, тим більше росія намагається змінити цей стан речей, частково вдаючись до збільшення ескалації у війні. 8. Фактор «Підтримка населення України» здійснює істотний посилюючий вплив на 3. Фактор «Нормативно-правові засади співробітництва України», коефіцієнт впливу дорівнює 0,5, адже більшою мірою думка населення України враховується та впливає на співробітництво України з НАТО. 8. Фактор «Підтримка населення України» здійснює помірний посилюючий вплив на 4. Фактор «Військовий потенціал України», коефіцієнт впливу дорівнює 0,3, тому що думка населення частково враховується та впливає на військову сферу в Україні. 8. Фактор «Підтримка населення України» відсутній вплив на 5. Фактор «Військовий потенціал країн НАТО», коефіцієнт впливу дорівнює 0, бо один з іншим фактори не мають взаємовпливу як такого. 8. Фактор «Підтримка населення України» відсутній вплив на 6. Фактор «Економічний потенціал України», коефіцієнт впливу дорівнює 0, аналогічно до попереднього пояснення. 8. Фактор «Підтримка населення України» здійснює істотний посилюючий вплив на 7. Фактор «Геополітичні інтереси НАТО», коефіцієнт впливу дорівнює 0,5, адже підтримка населення України відповідає частково інтересам НАТО. 8. Фактор «Підтримка населення України» здійснює слабкий посилюючий вплив на 9. Фактор «Геополітичні інтереси росії» коефіцієнт впливу дорівнює 0,1, так як рівень підтримки населення України щодо НАТО, знижує ризики повернення України зовнішнього курсу на росію.

9. Фактор «Геополітичні інтереси росії»

Керуючий 9. Фактор «Геополітичні інтереси росії» має дуже сильний послаблюючий вплив на 1. Фактор «Співробітництво України з НАТО», коефіцієнт впливу

дорівнює $-0,9$, так як співробітництво України з НАТО повністю суперечать геополітичним інтересам росії щодо встановлення контролю над Україною. 9. Фактор «Геополітичні інтереси росії» має значний посилюючий вплив на 2. Фактор «російська збройна агресія», коефіцієнт впливу дорівнює $0,7$, тому що за рахунок збройної агресії як одного із методів росії, відбувається її реалізація геополітичних інтересів. 9. Фактор «Геополітичні інтереси росії» має слабкий послаблюючий вплив на 3. Фактор «Нормативно-правові засади співробітництва України», коефіцієнт впливу дорівнює $-0,1$, адже росії не вигідно розвиток та поглиблення відносин між Україною та НАТО, через це всяко намагається перешкодити розвитку цього співробітництва. 9. Фактор «Геополітичні інтереси росії» має значний посилюючий вплив на 4. Фактор «Військовий потенціал України», коефіцієнт впливу дорівнює $0,7$, тому що одним із основних геополітичних інтересів є всеохопний контроль над Україною, це стимулює Україну розвивати військовий сектор для оборони від впливу та збройної агресії росії. 9. Фактор «Геополітичні інтереси росії» має помірний послаблюючий вплив на 5. Фактор «Військовий потенціал країн НАТО», коефіцієнт впливу дорівнює $-0,3$, адже росії не вигідно, щоб НАТО мало більший вплив на різні регіони, як результат росія намагається дестабілізувати різні регіони, що негативно впливає на військовий потенціал НАТО. 9. Фактор «Геополітичні інтереси росії» має слабкий послаблюючий вплив на 6. Фактор «Економічний потенціал України», коефіцієнт впливу дорівнює $-0,1$, адже росії не вигідно, щоб Україна була економічно стійкою, але завдяки тому, що Україна зменшувала закупівлі енергоресурсів у росії та імпорту, що дало змогу Україні стати більш економічно незалежною. 9. Фактор «Геополітичні інтереси росії» має дуже сильний посилюючий вплив на 7. Фактор «Геополітичні інтереси НАТО», коефіцієнт впливу дорівнює $0,9$, тому, що чим більше росія поширює свій вплив на регіони, які входять до геополітичних інтересів НАТО, тим більше НАТО намагається протидіяти російському впливу. 9. Фактор «Геополітичні інтереси росії» має істотний посилюючий вплив на 8. Фактор «Підтримка населення України», коефіцієнт впливу дорівнює $0,5$, адже в геополітичні інтереси росії входить завоювання довіри населення України, задля виправдання усіх дій росії щодо України.

На основі коефіцієнтів було побудовано когнітивну модель, (див. на рис. 3.1).

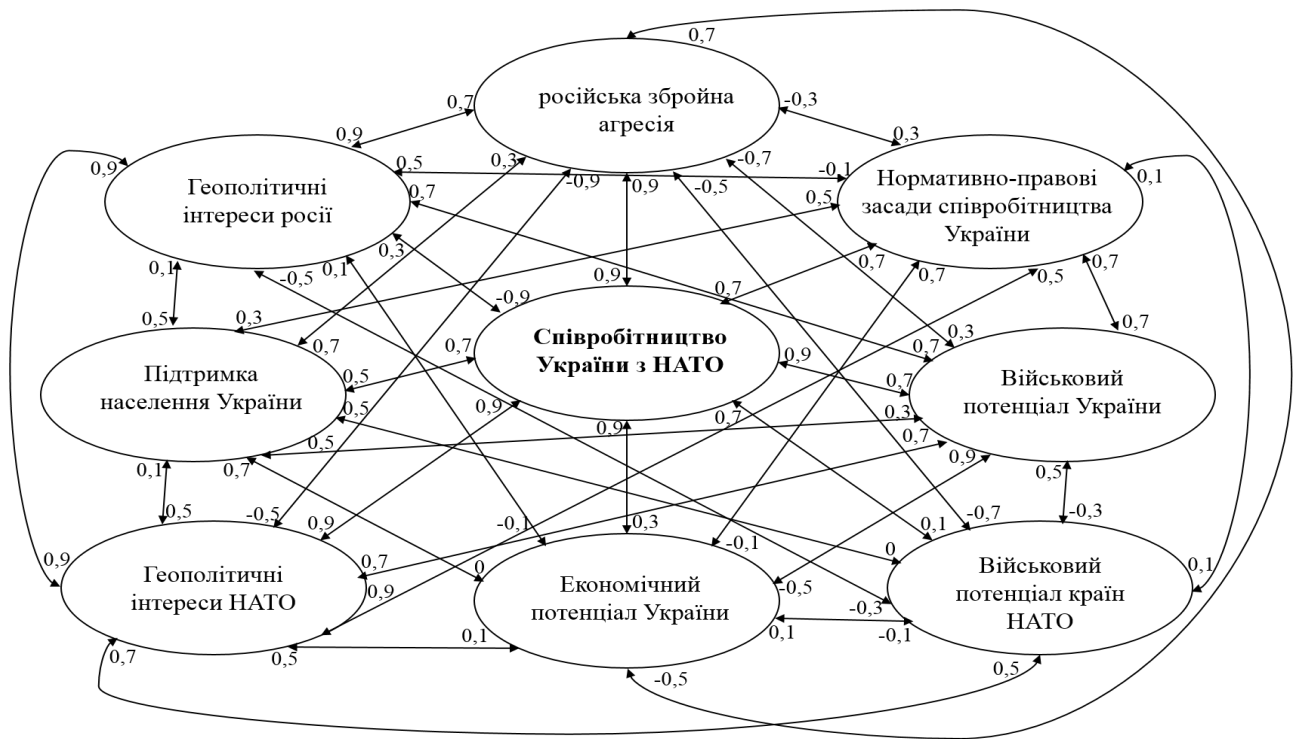

Рисунок 3.1 – Когнітивна модель розвитку співробітництва України з НАТО в умовах російської збройної агресії

Коефіцієнти впливу факторів когнітивної моделі розвитку співробітництва України з НАТО в умовах російської збройної агресії було розміщено у матриці їх взаємодії (див. таблицю 3.1).

Таблиця 3.1 – Вихідна матриця взаємодії факторів когнітивної моделі

Фактори	Співробітництво України з НАТО	російська збройна агресія	Нормативно-правові засади співробітництва України	Військовий потенціал України	Військовий потенціал країн НАТО	Економічний потенціал України	Геополітичні інтереси НАТО	Підтримка населення України	Геополітичні інтереси росії
Співробітництво України з НАТО	0	0,9	0,7	0,7	0,1	0,3	0,9	0,5	0,3
російська збройна агресія	0,9	0	0,3	0,3	-0,7	-0,5	-0,5	0,7	0,9
Нормативно-правові засади співробітництва України	0,7	-0,3	0	0,7	0,1	-0,1	0,9	0,3	0,5
Військовий потенціал України	0,9	-0,7	0,7	0	-0,3	-0,5	0,7	0,5	0,7
Військовий потенціал країн НАТО	0,7	-0,5	0,1	0,5	0	0,1	0,7	0,5	-0,5

Фактори	Співробітництво України з НАТО	російська збройна агресія	Нормативно-правові засади співробітництва України	Військовий потенціал України	Військовий потенціал країн НАТО	Економічний потенціал України	Геополітичні інтереси НАТО	Підтримка населення України	Геополітичні інтереси росії
Економічний потенціал України	0,9	0,7	0,7	0,9	-0,1	0	0,5	0,7	0,1
Геополітичні інтереси НАТО	0,9	-0,9	0,5	0,7	0,5	0,1	0	0,1	0,9
Підтримка населення України	0,7	0,3	0,5	0,3	0	0	0,5	0	0,1
Геополітичні інтереси росії	-0,9	0,7	-0,1	0,7	-0,3	-0,1	0,9	0,5	0

Розрахунок значення узагальненого коефіцієнту зворотного зв'язку для кожного фактору було визначено за формулою:

$$R_v = \sum_i^m R_i, (3.1)$$

де R_v – загальний коефіцієнт зворотного зв'язку v -го «входу» системи,

m – число циклів (контурів зворотного зв'язку), що генерується змінною або фактором, який обраний у якості «входу»,

R_i – коефіцієнт зворотного зв'язку i -го циклу системи.

Усі розрахунки здійснювалися за допомогою програми «Insight», одержані результати розрахунків (див. таблицю 3.2.).

Таблиця 3.2 – Результати розрахунків когнітивної моделі

Фактор	Співробітництво України з НАТО	російська збройна агресія	Нормативно-правові засади співробітництва України	Військовий потенціал України	Військовий потенціал країн НАТО	Економічний потенціал України	Геополітичні інтереси НАТО	Підтримка населення України	Геополітичні інтереси росії
Співробітництво України з НАТО	9,86	-6,48	2,88	5,03	6,05	0,34	1,66	1,41	-2,36
російська збройна агресія	-4,43	1,22	-6,41	-7,41	-1,91	-0,89	-12,16	-9,95	-14,57

Фактор	Співробітництво України з НАТО	російська збройна агресія	Нормативно-правові засади співробітництва України	Військовий потенціал України	Військовий потенціал країн НАТО	Економічний потенціал України	Геополітичні інтереси НАТО	Підтримка населення України	Геополітичні інтереси росії
Нормативно-правові засади співробітництва України	3,43	0,48	8,1	7,35	-0,55	-3,9	2,41	4,95	4,8
Військовий потенціал України	1,01	3,82	1,93	5,8	-2,23	-1,47	0,6	3,95	4,9
Військовий потенціал країн НАТО	4,39	-7,18	8,27	13,53	6,75	-2,38	12,21	5,83	6,08
Економічний потенціал України	17,86	7,32	17,51	20,77	6,21	-8,63	21,83	16,34	9,96
Геополітичні інтереси НАТО	3,61	1,41	4,6	7,82	-1,74	-5,96	14,97	4,75	5,16
Підтримка населення України	3,42	-2,17	3,01	5,3	2,35	-1,76	0,82	3,8	0,07
Геополітичні інтереси росії	-0,01	7,35	-2,61	-3,92	-4,28	-2,78	-8,29	-2,38	-3,27

Так як аналіз значень узагальнених значень зворотного зв'язку для визначених факторів системи, які розташовані на головній діагоналі матриці результатів показує, що вони більше за 1, дані необхідно нормалізувати. Для нормалізації зменшено масштаб отриманих результатів, розділивши всі значення матриці на максимальне значення з усіх помножити на 2, що становить – 43,66. Нормалізовані результати див. таблицю 3.3.

Таблиця 3.3 – Нормалізовані результати розрахунків когнітивної моделі

Фактор	Співробітництво України з НАТО	російська збройна агресія	Нормативно-правові засади співробітництва України	Військовий потенціал України	Військовий потенціал країн НАТО	Економічний потенціал України	Геополітичні інтереси НАТО	Підтримка населення України	Геополітичні інтереси росії
Співробітництво України з НАТО	0,226	-0,148	0,066	0,115	0,139	0,008	0,038	0,032	-0,054
російська збройна агресія	-0,101	0,028	-0,147	-0,170	-0,044	-0,020	-0,279	-0,228	-0,334
Нормативно-правові засади співробітництва України	0,079	0,011	0,186	0,168	-0,013	-0,089	0,055	0,113	0,110

Фактор	Співробітництво України з НАТО	російська збройна агресія	Нормативно-правові засади співробітництва України	Військовий потенціал України	Військовий потенціал країн НАТО	Економічний потенціал України	Геополітичні інтереси НАТО	Підтримка населення України	Геополітичні інтереси росії
Військовий потенціал України	0,023	0,087	0,044	0,133	-0,051	-0,034	0,014	0,090	0,112
Військовий потенціал країн НАТО	0,101	-0,164	0,189	0,310	0,155	-0,055	0,280	0,134	0,139
Економічний потенціал України	0,409	0,168	0,401	0,476	0,142	-0,198	0,500	0,374	0,228
Геополітичні інтереси НАТО	0,083	0,032	0,105	0,179	-0,040	-0,137	0,343	0,109	0,118
Підтримка населення України	0,078	-0,050	0,069	0,121	0,054	-0,040	0,019	0,087	0,002
Геополітичні інтереси росії	0,000	0,168	-0,060	-0,090	-0,098	-0,064	-0,190	-0,055	-0,075

Рисунок 3.2 – Значення узагальнених коефіцієнтів зворотного зв'язку

Досліджуючи стабілізуючу та дестабілізуючу якість факторів, можемо зазначити, що усі фактори є дестабілізаційними, окрім двох факторів як 6. Фактор «Економічний потенціал України» та 9. Фактор «Геополітичні інтереси росії» є стабілізуючими факторами, значення узагальнених коефіцієнтів зворотного зв'язку дорівнює -

0,20 та -0,08 відповідно. Тобто при впливі цих двох факторів система найбільше опирається, порушуючи рівновагу системи, що пояснюється тим, що фактор «Економічний потенціал України» має амбівалентний характер у системі, адже, з одного боку, Україні потрібно розвивати економічний потенціал України та збільшувати його, а, з іншого боку, країнам НАТО – це несе певні ризики, через що не вигідно економікам держав-членів НАТО, що подразнює систему. Другий фактор «Геополітичні інтереси росії» є теж конфліктним, тому що Україна та НАТО намагається протистояти негативному впливу росії. Необхідно зазначити, що Україні важливо звернути увагу на ці два фактори, підвищувати систематично свій економічний потенціал, зважаючи на низьку піддатливість фактору у системі. Щодо геополітичних інтересів росії, керівництво України повинне захищати свої національні інтереси та бути уважними щодо впливу росії та намагатися протистояти цьому впливу. З іншого боку, НАТО повинне діяти у своїх інтересах, знаходячи компроміси з Україною щодо економічного розвитку України та розглядати економічний перспективу України як можливість для розвитку організації, а не як загрозу кожному окремому члену НАТО. Та чітко визначити політику щодо росії, щоб зменшити її деструктивний вплив на різні регіони світу.

Суттєва перевага дестабілізуючих факторів у системі вказує на те, що система швидко піддається впливам, адаптивна і має чутливість до зовнішніх й внутрішніх факторів впливу, що свідчить про мінливість та велику непередбачуваність у розвитку співробітництва України з НАТО, що не дає гарантії у забезпеченні того стану відносин, в яких Україна та НАТО перебувають, також це відноситься до перспектив членства в НАТО. З впливом та появою нових факторів, співробітництво України з НАТО може мати різний сценарій розвитку, але один визначений фактично неможливий.

З найбільшими значеннями дестабілізуючих факторів є «Геополітичні інтереси НАТО» та цільовий фактор, із значення узагальнених коефіцієнтів зворотного зв'язку, які дорівнює 0,34 та 0,23 відповідно, що вказує на велику природу гнучкості та швидкої адаптації факторів до різних умов у системі, що надає можливість до позитивних

змін як у довгій перспективі, так і у короткій, але водночас і до негативних, що зумовлено, нестабільністю системи, що має двояку якість розвитку.

З розрахунків нормалізації даних, було визначено ступінь впливу керованих факторів на цільовий та навпаки, вплив цільового фактору на інші. Коефіцієнти впливу було розраховано за формулою 3.2.

$$K_{ij}^* = K_{ij} * \frac{1}{1-R_i} \quad (3.2)$$

K_{ij}^* -й фактор системи, що враховує реакцію системи на зміни у факторі і;

K_{ij} – коефіцієнт впливу і-го фактору на j-й фактор системи, який отримується з нормалізованої таблиці розрахунків;

R_i – нормалізоване значення узагальненого коефіцієнта зворотного зв'язку і-го фактору системи.

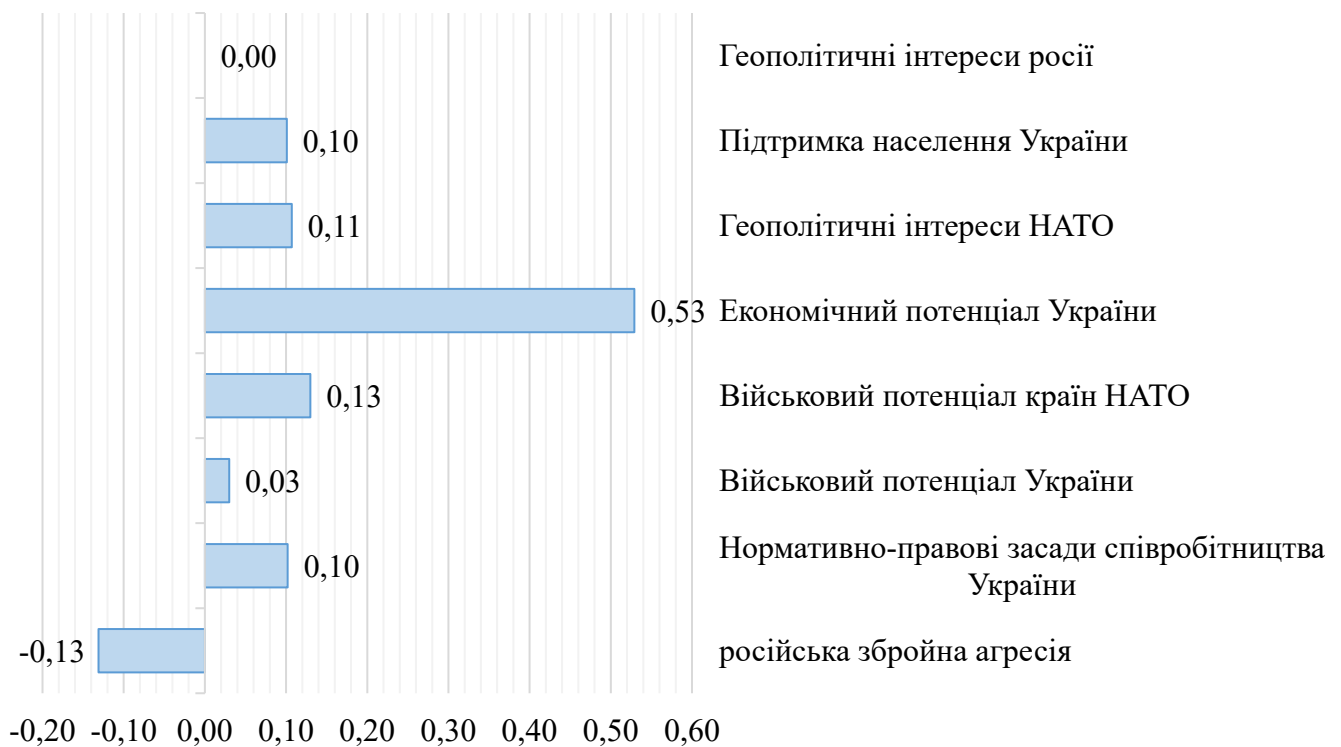

Рисунок 3.3 – Коефіцієнти впливу факторів системи на цільовий фактор

Аналіз впливу керуючих факторів на цільовий фактор показав, що на цільовий фактор негативно здійснює вплив фактор «російська збройна агресія», коефіцієнт впливу дорівнює -0,13. Головною проблемою вступу України до НАТО є російська

збройна агресія, яка перешкоджає Україні стати державою-членом НАТО, але вплив цього фактору на співробітництво України з Альянсом є позитивний бік: збільшення та відкриття нових можливостей у співпраці, в чому є і парадоксальність цього фактору впливу. Але розглядаючи у короткостроковій перспективі та довгостроковій на співробітництво України з НАТО, цей фактор здійснює негативний вплив.

Усі інші фактори позитивно впливають на цільовий фактор. Найбільше за коефіцієнтом позитивного впливу на цільовий, в 0,53, є «Економічний потенціал України». Цей фактор має найбільшу вагу на цільовий, тому що економіка впливає на всі інші сфери діяльності країни, особливо на військову та політичну сфери. Чим розвинутіше економічно буде Україна, тим вигідніше НАТО буде співпрацювати та розвивати військово-політичне співробітництво, а також протидія впливу росії.

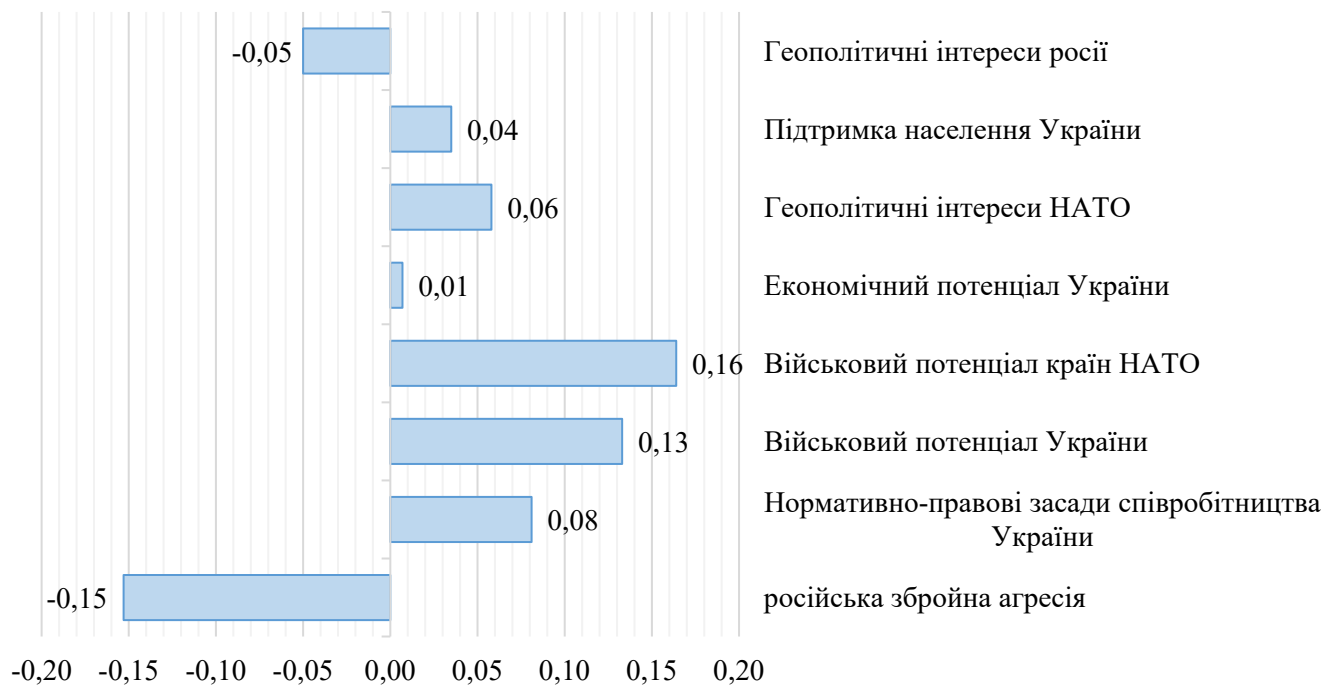

Рисунок 3.4 – Коефіцієнти впливу цільового фактору на фактори системи

При аналізі впливу цільового фактору на фактори системи, було визначено, що цільовий фактор здійснює в більшості позитивно на інші фактори системи, окрім факторів «Геополітичні інтереси росії» та «російська збройна агресія», коефіцієнти впливу на які дорівнює -0,05 та -0,15 відповідно. (Див на рис. 3.4) Співробітництво

України з НАТО впливає негативно на ці два фактори, тому що самому НАТО не вигідно, щоб російська збройна агресія збільшувалася та посилювала негативні наслідки для України та світу. Крім того, Україна є не лише частиною геополітичних інтересів росії, але й НАТО, що зумовлює конфлікт в інтересах в обох сторонах. НАТО розширює та поглиблює відносини з Україною у довгостроковій перспективі, що є одним із стратегічних аспектів власних геополітичних інтересів. Та з іншого боку, здійснюють контрдії проти росії, щодо її негативного впливу як на Україну, так на інші регіони світу, що складають спільний геополітичний інтерес обох сторін.

Найбільший позитивний вплив цільового фактору здійснює на фактори «Військовий потенціал країн НАТО» та «Військовий потенціал України», значення коефіцієнтів дорівнюють – 0,16 та 0,13 відповідно. Співробітництво України з НАТО відкриває різні можливості та перспективи розвитку у військовій сфері за напрямками співпраці у військово-технічному, військово-політичному, економічному, науковому та екологічному тощо. Для обох сторін це співробітництво допомагає удосконалювати та зміцнювати військовий потенціал один одного. Якщо з боку України, це можна простежити у: встановлення вимоги НАТО щодо розвитку військового сектору відповідно стандартам НАТО, це модернізує сектор оборони та безпеки України, та стимулює до постійного покращення та впровадження нових норм та стандартів відповідно українським реаліям. Якщо з боку країн НАТО це організація та реалізація спільних проєктів в військово-технічному співробітництві, обмін бойового досвіду, надання можливості випробовування нової зброї Україні для удосконалення свого ВПК.

3.2 Сценарний підхід прогнозування співробітництва України з НАТО

Однією із можливостей методу когнітивного моделювання є побудова сценарного розвитку за допомогою, яких можна прогнозувати ймовірний сценарій розвитку системи під впливом одного чи двох факторів, з перевагою над іншими наявними факторами в системі. Для розрахунку найкращого розвитку сценарію було взято значення коефіцієнтів впливу факторів на цільовий, яких було обраховано суму добутоків

разом із числом факторів у сценарії, за допомогою функції Excel (SUMPRODUCT), що потім було поділено на число факторів у сценарії, за допомогою функції Excel (COUNT). (Див. таблицю 3.4).

Таблиця 3.4 – Сценарії розвитку системи «Співробітництво України з НАТО»

	російська збройна агресія	Нормативно-правові засади співробітництва України	Військовий потенціал України	Військовий потенціал країн НАТО	Економічний потенціал України	Геополітичні інтереси НАТО	Підтримка населення України	Геополітичні інтереси росії	Число факторів у сценарії	Розрахунок найкращого результату сценарію
Сценарій 1	1								1	-13,1%
Сценарій 2		1							1	10,2%
Сценарій 3			1						1	3,0%
Сценарій 4				1					1	13,0%
Сценарій 5					1				1	52,9%
Сценарій 6						1			1	10,7%
Сценарій 7							1		1	10,1%
Сценарій 8								1	1	0,0%
Сценарій 9	1			1					2	-0,1%
Сценарій 10	1	1							2	-1,5%
Сценарій 11		1		1					2	11,6%
Сценарій 12	1		1						2	-5,1%
Сценарій 13		1	1						2	6,6%
Сценарій 14			1	1					2	8,0%
Сценарій 15	1				1				2	19,9%
Сценарій 16		1			1				2	31,6%
Сценарій 17			1		1				2	28,0%
Сценарій 18				1	1				2	33,0%
Сценарій 19	1					1			2	-1,2%
Сценарій 20		1				1			2	10,5%
Сценарій 21			1			1			2	6,9%
Сценарій 22				1		1			2	11,9%
Сценарій 23	1						1		2	-1,5%
Сценарій 24		1					1		2	10,2%
Сценарій 25			1				1		2	6,6%

	російська збройна агресія	Нормативно-правові засади співробітництва України	Військовий потенціал України	Військовий потенціал країн НАТО	Економічний потенціал України	Геополітичні інтереси НАТО	Підтримка населення України	Геополітичні інтереси росії	Число факторів у сценарії	Розрахунок найкращого результату сценарію
Сценарій 26				1			1		2	11,6%
Сценарій 27					1		1		2	31,5%
Сценарій 28						1	1		2	10,4%
Сценарій 29	1							1	2	-6,6%
Сценарій 30		1						1	2	5,1%
Сценарій 31			1					1	2	1,5%
Сценарій 32				1				1	2	6,5%
Сценарій 33					1			1	2	26,5%
Сценарій 34						1		1	2	5,4%
Сценарій 35							1	1	2	5,1%

У результаті розрахунків отримано результати у % по 35 можливих сценаріях розвитку системи під впливом керуючих факторів впливу на цільовий (див. рис. 3.5), з яких було визначено 3 найкращі та 3 найгірші сценарії розвитку цільового фактору.

За найкращою оцінкою впливу керуючих факторів на цільовий фактор було визначено такі сценарії розвитку: сценарій 5, 18 та 16.

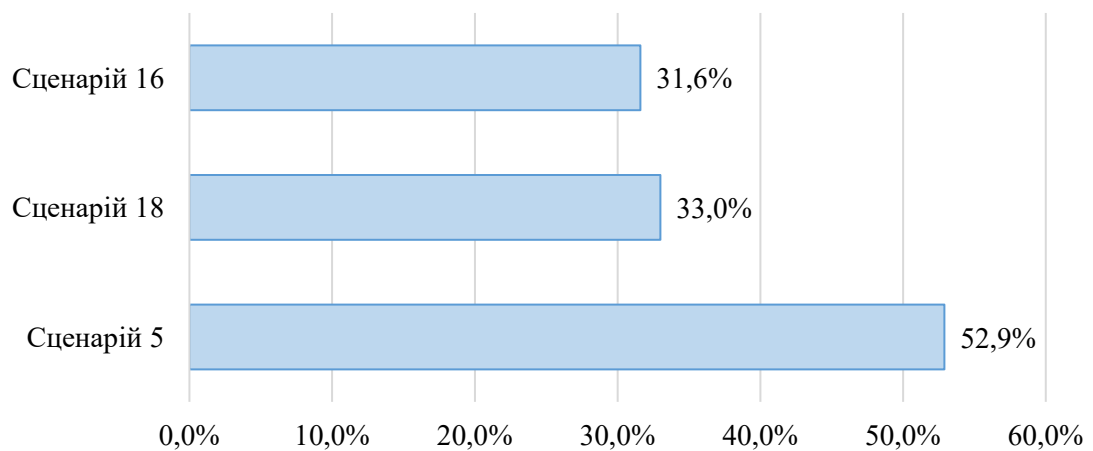

Рисунок 3.5– Найкращі сценарії розвитку системи

Сценарій 5, за розрахованою оцінкою, має 52,9%. За розвитком цього сценарію, у майбутньому найбільший посилюючий вплив матиме фактор «Економічний потенціал України» на цільовий фактор.

Сценарій 18, за розрахованою оцінкою, має 33%. За розвитком цього сценарію, у майбутньому більший посилюючий вплив матимуть двоє факторів як «Військовий потенціал країн НАТО» та «Економічний потенціал України» на цільовий фактор.

Сценарій 16, за розрахованою оцінкою, становить 31,6%. За розвитком цього сценарію, у майбутньому більший посилюючий вплив матимуть двоє факторів як «Нормативно-правові засади співробітництва України» та «Економічний потенціал України» на цільовий фактор.

З визначених найкращих сценаріїв розвитку системи під впливом факторів на цільовий, можемо підсумувати, що при можливому майбутньому співробітництві України з НАТО, саме фактор «Економічний потенціал України» має найбільшу вагу при розвитку цих двосторонніх відносин.

З найгірших можливих сценаріїв розвитку системи під впливом факторів на цільовий було визначено сценарій 1, 29 та 12. (Див. рисунок 3.6).

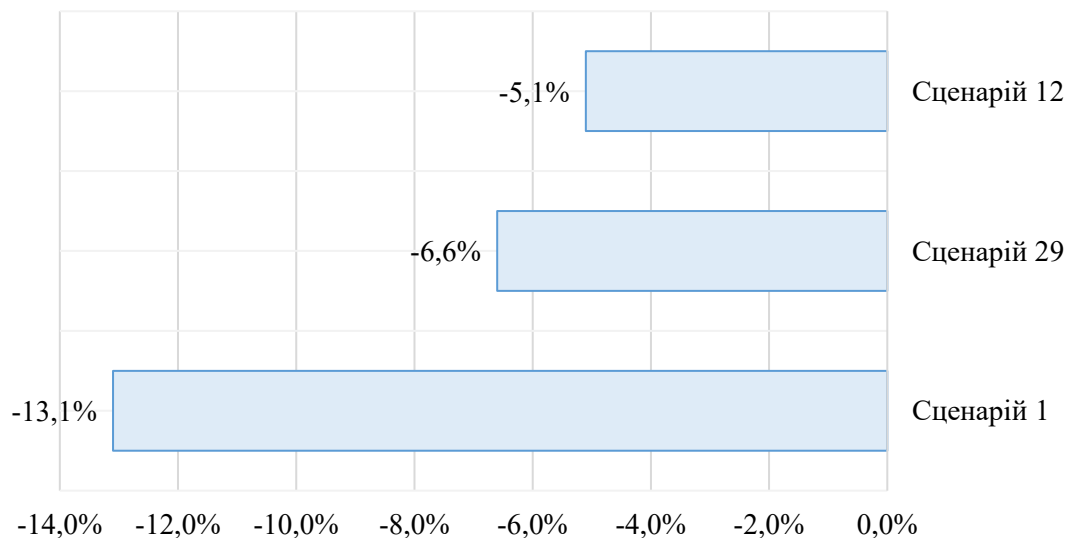

Рисунок 3.6 – Найгірші сценарії розвитку системи

Сценарій 1, за розрахованою оцінкою, становить -13,1%. За розвитком цього

сценарію, у майбутньому найбільший послаблюючий вплив матиме фактор «російська збройна агресія» на цільовий фактор.

Сценарій 29, за розрахованою оцінкою, становить -6,6%. За розвитком цього сценарію, у майбутньому більший послаблюючий вплив матиме при двох факторів як «російська збройна агресія» та «Геополітичні інтереси росії» на цільовий фактор.

Сценарій 12, за розрахованою оцінкою, становить -5,1%. За розвитком цього сценарію, у майбутньому більший вплив буде мати при двох факторів як «російська збройна агресія» та «Військовий потенціал України» на цільовий фактор.

З найгірших сценаріїв розвитку системи під впливом факторів на цільовий, можемо підсумувати, що розвиток співробітництва України з НАТО залежить від фактору «російська збройна агресія», яка є однією із реальних можливих перешкод щодо вступу України до НАТО.

Отже, за сценарним методом було визначено три найкращі та три найгірші сценарії розвитку системи під впливом факторів на цільовий. За найкращого сценарію, найбільший посилюючий вплив матиме фактор «Економічний потенціал України» на співробітництво України з НАТО, чим пояснюються значення економіки у відносинах України з країнами НАТО, з одного боку, а з іншого, посилення ролі економіки безпосередньо впливає на розвиток військової могутності держави. За найгіршого сценарію, найбільший послаблюючий вплив здійснюватиме фактор «російська збройна агресія», чим пояснюється, неможливе членство України в НАТО та постійне послаблення політично, військово, економічно, соціально, екологічно Україну, що ставить Україну не в рівні умови у співпраці з країнами НАТО.

3.3 Стратегічний аналіз співпраці України і НАТО в контексті російської загрози

Співробітництво України з НАТО в умовах російської збройної агресії 2014-2022 рр. включає стратегічну мету з обох сторін, з боку України – це набуття членства в організації, з боку НАТО – це продовження співробітництва та поглиблення його, з

можливою перспективою надання членства. Для визначення стратегічних можливостей та загроз для України у цьому співробітництві, за допомогою SWOT-аналізу, було визначено сильні та слабкі сторони України у цьому співробітництві, що складають стратегічну перевагу або вразливість України. У результаті аналізу, на основі різнобічного дослідження аспектів співробітництва України з НАТО в умовах російсько-української війни, було виокремлено чотири сильних сторін, слабких сторін, стратегічних можливостей та стратегічних загроз для України (Див. таблицю 3.5).

Таблиця 3.5 – Матриця SWOT-аналізу по співробітництві України з НАТО

Сильні сторони	Слабкі сторони
1. Потужно розвинуті ЗСУ	1. Повномасштабна військова агресія росії
2. Партнерство із розширеними можливостями	2. Політична нестабільність
3. Підтримка населення України щодо вступу	3. Нестабільна та слабка економіка
4. Висока адаптивність та гнучкість економіки	4. Малоєфективне державне управління ВПК
Можливості	Загрози
1. Відновлення територіальної цілісності України	1. Заморозка війни
2. Членство в НАТО	2. Втрата підтримки ключових союзників-країн НАТО
3. Економічне зростання	3. Призупинення співпраці з НАТО
4. Трансформація ВПК до стандартів ринкової економіки	4. Відновлення відносин НАТО з росією

За допомогою методу парних оцінок визначаємо які із сильних, слабких сторін, можливостей та загроз мають більшу перевагу. Визначено, що найбільшими сильними сторонами для України є висока адаптивність та гнучкість економіки, які було оцінено в 3,5 бали та потужно розвинуті ЗСУ в 3 бали. Визначено, що найбільш слабкою стороною України є політична нестабільність, які було оцінено в 3,5 бали.

Найбільшою можливістю для України є відновлення територіальної цілісності, які було оцінено в 3,5 бали. Найбільшими загрозами для України є заморозка війни й втрата підтримки ключових союзників-країн НАТО, які було оцінено обидва в 3 бали.

Було розроблені варіанти сценаріїв на основі визначених сильних та слабких, можливостей та загроз, при взаємовпливі одних на інших, а саме як за допомогою сильних сторін співробітництва України з НАТО в умовах російської збройної агресії

можна використати можливості, як при сильних сторонах можна зменшити або уникнути загроз. Та прослідкувати як слабкі сторони заважають використати можливості, й при слабких сторонах збільшується загрози. Також із ймовірних варіантів взаємовпливу сильних, слабких сторін, можливостей та загроз було обраховано найкращі та найгірші із наявних варіантів за допомогою добутку одного елемента та іншого.

За обчисленням можливих варіантів використання сильних сторін для реалізації можливостей було визначено, що найкращі варіанти це є потужно розвинуті ЗСУ, при посиленні розвитку та удосконалення яких послаблюватиме збройну агресію росії та поступово відвойовуватимуть окуповані території, тобто при потужно розвинутих ЗСУ має відбутись відновлення територіальної цілісності України (оцінка: 10,5).

При високій адаптивності та гнучкості економіки сприяє реалізації відновлення територіальної цілісності, за умов збільшення витрат на військовий сектор, переведення економіку на військові рейки, що посприяє послабленні росії у війні (оцінка: 12,5); та при високій адаптивності та гнучкості економіки відбудеться реалізація трансформації ВПК України до стандартів ринкової економіки. (Див. табл. 3.6).

Таблиця 3.6 – Сильні сторони і можливості

Сильні сторони	Можливості			
	1. Відновлення територіальної цілісності України	2. Членство в НАТО	3. Економічне зростання	4. Трансформація ВПК до стандартів ринкової економіки
1. Потужно розвинуті ЗСУ	Посилення розвитку ЗСУ, удосконалення їх, що послабить збройну агресію росії та відбудеться поступове відвоювання окупованих територій	Досвідчена та підготовлена армія, як один з аспектів військової могутності, допоможе обміну досвіду з іншими країнами НАТО, що відкриє нові можливості у співпраці	З сильною та боєздатною армією, яка швидко зреагує на військову загрозу, посилює економічну безпеку країни та стабільність для інвестицій	Сильна армія вимагатиме змін у підході до управління ВПК: розробка відповідного нормативно-правових документів для створення та управління підприємств, які виготовляють летальну та нелетальну зброю, зміна моделі управління укробронпрому до ринкової вимог, створення конкуренції
Оцінка	10.5	6	6	7.5

Сильні сторони	Можливості			
		1. Відновлення територіальної цілісності України	2. Членство в НАТО	3. Економічне зростання
2. Партнерство із розширеними можливостями	Надання необхідно військової допомоги та стабільної підтримки, дозволить послабити агресію РФ та швидше відвоювати окуповані території	Поглиблення відносин з НАТО, наближує стратегічну ціль України та збільшує підтримку з боку країн НАТО щодо членства	Дозволить посилити військовий сектор України, що допоможе послабити військову агресію Росії, що поступово нормалізує стан економіки	Поглиблення співпраці та надання країнами НАТО різносторонньої допомоги для реформування ВПК України
Оцінка	5.25	3	3	3.75
3. Підтримка населення України щодо вступу	Посилення підтримки українців щодо НАТО, з одного боку посилює довіру союзників України з країн НАТО, збільшувати допомогу у боротьбі з РФ	Збільшення підтримки населення України щодо вступу впливає та на збільшення на можливість набуття членства та окремо враховується країнами НАТО	Через підтримку населення розширити нові напрями співпраці у економічному напрямі, поява нових проєктів щодо фінансової безпеки	Підтримка населення України вступу вимагатиме змін та покращенні роботі ВПК, що є стимулюючим фактором у реформуванні ВПК
Оцінка	7	4	4	5
4. Висока адаптивність та гнучкість економіки	Збільшення витрат на військовий сектор, переведення економіку на військові рейки, що посприє послабленні Росії у війні	Можливість швидко пристосовуватися до загроз, та відновлювати свій потенціал, що допоможе після закінчення війни у перспективі щодо вступу	Швидке відновлення від криз та винайдення нових методів ведення бізнесу, нових для інших економік світу, зможе привабити нові інвестиції та дати нові можливості для національного бізнесу	При адаптації економіки поява нових методів для запуску ВПК, спрощення законодавства, пришвидшить процес та допоможе трансформувати до необхідного стану ВПК
Оцінка	12.25	7	7	8.75

Щодо використання сильних сторін для нейтралізації чи уникнення їх у подальшому, було визначено наступні найоптимальніші варіанти є використання високої адаптивності та гнучкості економіки для уникнення заморозки війни при умові адаптації економіки до воєнних умов впливає на швидке переформатуванні оборонного та безпекового сектору для війни з РФ (оцінка: 10,5) та уникнення втрати підтримки ключових союзників-країн НАТО одним із варіантів – це надання можливість створювати країнам-союзникам нові військові підприємства, чи модернізувати старі, залучати закордонний бізнес для допомоги у війні з Росією (оцінка: 10,5). Див. Табл. 3.7.

Таблиця 3.7 – Сильні сторони і загрози України у співробітництві з НАТО в умовах російської збройної агресії

Сильні сторони	Загрози			
	1. Заморозка війни	2. Втрата підтримки ключових союзників-країн НАТО	3. Призупинення співпраці з НАТО	4. Відновлення відносин НАТО з росією
1. Потужно розвинуті ЗСУ	Збільшувати мотивацію та постійно навчати мобілізованих та військовослужбовців, проводити інформаційну кампанію серед населення, показуючи позитивний приклад служби у ЗСУ та залучати усіх до допомоги	Робота МО України з ключовими союзниками, обмін досвідом, консультації, круглі-столи та інші організаційні заходи, постійна комунікація, демонстрація успіхів на фронті	Обмін інформацією між союзниками країнами НАТО щодо росії, обмін бойовим досвідом з арміями країн-НАТО, розгортання військових навчальних проектів з НАТО	Нанесення незворотніх втрат ЗСУ росії, робота з країнами НАТО та розгортання лобістичної кампанії щодо недоліків та ризиків у співпраці з росією
Оцінка	9	9	7.5	4.5
2. Партнерство із розширеними можливостями	Організація консультацій з країнами НАТО, використання формату «Рамштайн» для збільшення необхідних ресурсів для України у боротьбі з росією	Робота МЗС, МО та Офісу Президента з ключовими союзниками через консультації, круглі-столи та інші організаційні заходи, підтримка постійної комунікації, інформаційна кампанія на союзників про важливість підтримки України, яка стримує російську агресію, яка може і перейти на ближчі сусідні країни НАТО росії	Зростання загрози нападу росії на інші країни як членів НАТО, так на країни які є геополітичним інтересом НАТО	Втрата України як партнера та союзника, що погіршить стан регіональної безпеки та порушить міжнародний безпековий баланс, що призведе до збільшення конфліктності у світі
Оцінка	4.5	4.5	3.75	2.25
3. Підтримка населення України щодо вступу	Використання підтримки населення як чинник впливу на збільшення міжнародної підтримки НАТО	Зупинка підтримки України у війні вплине на зменшення підтримки населення НАТО, що стратегічно невигідно та небезпечно для НАТО	Зниження довіри до НАТО, що може вплинути деструктивно на стратегічні відносинами, можлива поява негативного впливу на населення з боку росії	Збільшення впливу на більшість населення України, розвиток недовіри до організації
Оцінка	6	6	5	3

Сильні сторони	Загрози			
	1. Заморозка війни	2. Втрата підтримки ключових союзників-країн НАТО	3. Призупинення співпраці з НАТО	4. Відновлення відносин НАТО з росією
4. Висока адаптивність та гнучкість економіки	Адаптація економіки до воєнних умов впливає на швидке переформування оборонного та безпекового сектору для війни з рф	Надати можливість створювати країнам-союзникам нові військові підприємства, чи модернізувати старі, залучати закордонний бізнес для допомоги у війні з росією.	Залишається можливість співпрацювати з країнами НАТО в економічному секторі	Втрата України як вигідного партнера з високим ресурсним потенціалом, людським, науковим, технічним
Оцінка	10.5	10.5	8.75	5.25

Було проаналізовано при яких слабких сторонах України не може використати ймовірні можливості. Найбільші слабкі сторони та можливості, які не можуть бути реалізовані, було визначено політична нестабільність, яка негативно впливає на відновлення територіальної цілісності України, так як при відсутності чіткої стратегії, внутрішньо партійної боротьби, непостійність кадрів у ключових міністерствах, корупційні скандали негативно впливає на можливість відновлення територіальної цілісності (оцінка: 12,5). (Див. табл. 3.8).

Таблиця 3.8 – Слабкі сторони і можливості України у співробітництві з НАТО в умовах російської збройної агресії

Слабкі сторони	Можливості			
	1. Відновлення територіальної цілісності України	2. Членство в НАТО	3. Економічне зростання	4. Трансформація ВПК до стандартів ринкової економіки
1. Повномасштабна військова агресія росії	Знижує можливість деокупації усієї території України, збільшує ризик до патової ситуації на фронті	російська збройна агресія негативно впливає та дистанціює перспективи України щодо набуття членства	Збільшення витрат на військовий сектор, руйнування інфраструктури, підприємств, портів, житлового фонду, руйнування логістики, зменшення інвестицій, збільшення смертей людей, зниження експорту та імпорту унеможливує економічне зростання	Постійне руйнування та загроза знищенню об'єктів ВПК з боку росії що не дозволяє швидко змінити ВПК

Слабкі сторони	Можливості			
	1. Відновлення територіальної цілісності України	2. Членство в НАТО	3. Економічне зростання	4. Трансформація ВПК до стандартів ринкової економіки
Оцінка	7	4	4	5
2. Політична нестабільність	Відсутність чіткої стратегії, внутрішньо партійної боротьби, непостійність кадрів у ключових міністерствах, корупційні скандали негативно впливає на можливість відновлення територіальної цілісності	Постійна внутрішня партійна боротьба, наявність російської агентури зменшує шанси на можливість членства	Відсутність чіткої політики в країні, неможливість розробки якісних законів щодо полегшення ведення бізнесу, олігархія негативно впливає на розвиток економіки	Наявність політичної конкуренції за сфери впливу в уряді, та наявність ризиків корупції саме у військовому секторі під час війни, не дозволяє ефективно реформувати ВПК
Оцінка	12.25	7	7	8.75
1. Нестабільна та слабка економіка	Неможливість стабільно фінансувати військовий сектор послаблює обороноспроможність у війні з росією	Зарахунок членства з'явиться реальна можливість забезпечувати економічну стабільність та безпеку України	Відсутність можливості економічного зростання через застарілі методи управління державними підприємствами, проблеми в податковому законодавстві, відсутність захисту національного бізнесу від іноземного, наслідки війни, орієнтація на продаж сировини, а не готової продукції	Проблеми із фінансуванням та неможливістю оновити чи придбати устаткування, найняти кваліфікованих кадрів через слабку економіку
Оцінка	7	4	4	5
4. Малоєфективне державне управління ВПК	Послаблює боєздатність армії, що впливає на війну з росією	Невідповідність сектору оборони та безпеки з стандартами НАТО знижує можливість членства в організації	Неможливість швидкого забезпечення армії, збільшує ризики щодо розширення агресії росії, що дестабілізує економічний стан країни	Нездатність державою ефективно управляти ВПК через відсутність конкуренції у цій сфері, відсутність залучення нових кадрів, оновлення устаткування та орієнтація на продаж сировини, а не готової продукції, негативно впливає на зміни у ВПК
Оцінка	8.75	5	5	6.25

Найбільші слабкі сторони та загрози, які необхідно уникати було визначено політична нестабільність, яка може призвести до заморожки війни та втрати підтримки

союзників-країн НАТО при умовах як відсутність швидкого та правильного ухвалення критично важливих рішень, розхитування російською агентурою внутрішню політичну ситуацію, наявність корупцію негативно впливає на обороноздатність країни та у другому варіанті з підтримкою союзників – неможливість встановити та підтримувати чіткої зовнішньої політики може вплинути на втрату підтримки країн НАТО (оцінка: 10,5 та 10,5). (Див. табл. 3.9).

Таблиця 3.9 – Слабкі сторони і загрози України у співробітництві з НАТО в умовах російської збройної агресії

Слабкі сторони	Загрози			
	1. Заморозка війни	2. Втрата підтримки ключових союзників-країн НАТО	3. Призупинення співпраці з НАТО	4. відновлення відносин НАТО з росією
1. Повномасштабна військова агресія росії	Затягнення війни впливає на збільшення ризику заморозки війни	Продовження збройної агресії проти України, збільшення витрат на допомогу Україні проти росії, збільшення цін на енергоресурси, шантаж росії зарахунок енергоресурсів, зерна та іншої сировини, може впливати на зменшення або в гіршому випадку втрату підтримки ключових союзників з НАТО	Через неготовність до тривалого протистояння з росією та допомагати Україні, є ризик призупинки співпраці з боку НАТО, але ризик цього має суттєві наслідки як для України, так і для НАТО	Незакінчення та поглиблення військової агресії росії може зблизити деякі країни НАТО з росією, що небезпечно для України, її безпеки та майбутнього
Оцінка	6	6	5	3
2. Політична нестабільність	Відсутність швидкого та правильного ухвалення критично важливих рішень, розхитування російською агентурою внутрішню політичну ситуацію, наявність корупцію негативно впливає на обороноздатність країни	Неможливість встановити та підтримувати чіткої зовнішньої політики може вплинути на втрату підтримки країн НАТО	Політична невизначеність та внутрішня боротьба під впливом росії, може призвести до призупинки співробітництва з НАТО	Неспроможність України відстоювати власні національні інтереси та протистояти російському впливу може зблизити НАТО з росією
Оцінка	10.5	10.5	8.75	5.25
3. Не	Неможливість фінансу-	Відсутність хоч частко-	Неможливість фінансувати військовий сектор	Неможливість віднови-

Слабкі сторони	Загрози			
	1. Заморозка війни	2. Втрата підтримки ключових союзників-країн НАТО	3. Призупинення співпраці з НАТО	4. відновлення відносин НАТО з росією
	вання військового сектору може вплинути на перебіг війни	вого фінансування військового сектору, призведе до більшого навантаження щодо витрат союзників з НАТО, що може негативно вплинути на їх підтримку України	призведе до заморозки війни та може вплинути на відношення НАТО щодо необхідності продовжувати підтримувати Україну на фоні цього може відбутися призупинка співробітництва	тися економічно, ресурсно від російської збройної агресії, більшість країн НАТО може надати перевагу відновленню співробітництва з росією
Оцінка	6	6	5	3
4. Малоефективне державне управління ВПК	Без постійного забезпечення армії у війн із росією може призвести до зниження обороноздатності, що збільшує ризик замороження війни	Відсутність розробки власної зброї та іншого військового забезпечення може скоротити підтримку або втратити підтримку з боку союзників-країн НАТО	Нездатність самостійно забезпечити власну оборону може призвести до заморозки війни, що може спонукати країн НАТО до призупинки співробітництва	Нездатність самостійно оборонятися, чим скористається росія для переконання інших країн у військовій перевазі росії у цій війні, на що більшість країн НАТО можливо захочуть відновити відносини
Оцінка	7.5	7.5	6.25	3.75

Отже, методом SWOT-аналізу було виокремлено основні сильні, слабкі сторони, стратегічні можливості та загрози України при співробітництві з НАТО в контексті російської збройної агресії. На основі цього здійснене сценарне модулювання, для чого методом парних порівнянь було оцінено вагу кожного із вище визначених елементів: найсильніші сторони – це висока адаптивність та гнучкість економіки та потужно розвинуті ЗСУ (оцінка: 3,5 та 3); найслабкіша сторона – це політична нестабільність (оцінка: 3,5); найбільша стратегічна можливість – це відновлення територіальної цілісності України (оцінка: 3,5); та найбільші стратегічні загрози – це заморозка війни та втрата підтримки ключових союзників-країн НАТО. З одного боку, було проаналізовано, які можливості та загрози включають сильні сторони, а саме як найкраще використати сильні сторони для реалізації ймовірних можливостей, в результаті чого визначено, що найкращими такими варіантами є використання потужно розвинуті ЗСУ та високу адаптивність та гнучкість економіки для відновлення територіальної

цілісності України та послаблення росії загалом. З іншого боку, які загрози може нести в собі слабкі сторони та заважають використати можливості, в результаті чого визначено, що найбільшою загрозою для України є заморозка війни та втрата підтримки країн-союзників з НАТО через політичну нестабільність.

3.4 Рекомендації для інтенсифікації співробітництва України з НАТО

Співробітництво України з НАТО в умовах російської збройної агресії 2014-2022 рр. характеризується потенційними можливостями, реальними можливостями з одного боку, з іншого включає ряд проблем, загроз як реальних, так і потенційних. У цьому дослідженні було представлено основні проблеми України щодо вступу до НАТО, можемо зазначити основні з них: політичні та соціальний. До політичних було віднесено статус позаблоковості, динаміка рівня демократії за різного уряду та президента, сама політична нестабільність, проявом якої стали дві кольорові революції, стан реформування сектору оборони та безпеки, російсько-українська війна з 2014 р. до найбільшої її ескалації у 2022 р. та сам по суті, фактор росії як такий. З соціального фактору було визначено соціологія про підтримку українців щодо вступу України до НАТО та населення країн організації щодо України. Хоч проблема вступу України є комплексною, але вирішальним чинником залишається російська збройна агресія 2014-2022 рр., як для розвитку двостороннього співробітництва між НАТО та Україною, так і для самої України: для економічного розвитку-зростання, військового та зовнішньополітичного курсу тощо.

На основі різних методів та підходів до вивчення теми дослідження, та аналізу вимог які висуваються представниками НАТО до України було розроблено певні рекомендації, що мають сприяти інтенсифікації співробітництва України з НАТО.

Рекомендації:

А) Продовження виконання вимог НАТО: після повномасштабного вторгнення росії процес реформування було поставлено на паузу, тому необхідно відновити процеси реформування:

1. Закон України «Про зміни до законодавства про СБУ» включає такі зміни щодо діяльності СБУ: неможливість правоохоронних органів залучати СБУ у проведення відповідних процесуальних та оперативно-розшукових заходів у межах кримінальних проваджень, що не віднесені до уповноваження СБУ; неможливість розслідування економічні та корупційні злочини; функція контррозвідувальний та антитерористичний захист об'єктів критичної інфраструктури. Новий підхід у роботу СБУ який орієнтований на проактивний та ризик-орієнтований. Збільшується за виконанням демократичний цивільний контроль за СБУ: контроль за новоствореним комітетом ВРУ з питань контролю за спеціальними та розвідувальними органами, зовнішній фінансовий аудит Рахункової палати, відомчий контроль, судовий контроль, контроль громадськості та іншими як до реформи. Та декларування працівників СБУ за реформованим законом буде за участі НАЗК. Ще має відбутися зміна у демілітаризації та скорочення у штаті СБУ, на що хочемо окремо звернути увагу. В умовах повномасштабної війни, СБУ як військово формування відіграло в обороні ключову роль як ефективною боєвою одиницею, тому щодо цього аспекта у реформуванні СБУ, на думку авторки, не варто включати [113].

2. Закон України «Про парламентський контроль безпеки та оборони»: проект закону досі у розробці, мета закону є здійснення контролю за спеціалізованими службами з правоохоронними функціями, правоохоронними органами та правоохоронними органами спеціального призначення з боку ВРУ, тобто за допомогою цього мали створитися демократичний парламентський контроль, який до сьогодні відсутній [114].

Б) Поліпшення умов розвитку підприємницької діяльності: перегляд та зміна нормативно-правової бази у податковій сфері, у сфері захисту корпоративної інформації. Робота з банківською системою: можливість надання кредитів під низькі % для малого бізнесу та надання пільг, банки стають інвесторами стартапів. Необхідність у реформуванні судової та правоохоронної системи для зниження (для детальнішого ознайомлення з реформами у цих напрямках дивись вимоги ЄС до України як статусу кандидата на вступ до ЄС)

В) Удосконалення ВПК України [115]:

1. Необхідність зменшити сильне законодавчо зарегульоване виробництво військової продукції, особливо для нелетальної озброєння, адже це перевантажує діяльність цивільних підприємств.

2. Необхідність переходу з державного управління ВПК на гібридну модель, тобто поєднання управління напівдержавних з напівприватних інституцій, з «переважним центром відповідальності і прийняттям рішень» [115] приватними структурами.

3. Необхідно розвивати нішеві напрями виробництва військової продукції як виробництво безпілотних літаючих апаратів, різних видів за масштабом застосування (стратегічні, оперативні, тактичні), за приналежністю (сухопутні війська, ВПС, ВМС, МВС, прикордонні війська), за можливістю повторного використання (одноразові, багаторазові), за способом управління (управління оператором по каналам управління, управління автоматично, комбінована система управління) [116, С.64], з використанням власних рідкоземельних металів як літій, берилій, цирконій, тантал, фосфор, галій, індій, талій без імпорту деталей з інших країн, тобто створити підприємства повного циклу виробництва [117].

4. Створення аналітичного центру передового досвіду з вузькоспеціалізованими напрямками дало б змогу точно аналізувати та вивчати досвід війни для забезпечення безпеки й оборони України в майбутньому [115].

Г) Робота з партнерами по НАТО: що полягає постійно підтримувати комунікацію з НАТО, бути ініціатором організації проєктів корисних для НАТО та України, тобто створення взаємовигідних проєктів для диверсифікації відносин.

Отже, співробітництво НАТО з Україною це двосторонній процес, у розвиток якого включені обидві сторони. Для успішної комунікації між Україною та НАТО має бути залученість та робота обох. Для України – це внутрішня робота над покращенням функціонуючої демократії, а для НАТО – підтримка України на усіх етапах відносин та підтримка України у війні з росією, як фінансово, політично та військово, так санкційними діями проти росії та її союзників.

Висновки до розділу

За допомогою когнітивного моделювання визначені зв'язки між факторами системи співробітництво України з НАТО. Визначені наступні фактори: російська збройна агресія, нормативно-правові засади співробітництва України, військовий потенціал України, військовий потенціал країн НАТО, економічний потенціал України, геополітичні інтереси НАТО, підтримка населення України, геополітичні інтереси росії. За допомогою когнітивного моделювання було визначено, що фактор «Економічний потенціал України» найбільше посилює співробітництво, що зумовлено прямої залежності військового сектору від економічного стану України та фактор який найбільший послаблює є «російська збройна агресія», що пояснюється основною перешкодою до вступу України до Альянсу є причина стану війни в Україні після російського збройного вторгнення з 2014 року. Загалом більшість факторів дестабілізують систему, що впливає на її гнучкість та піддатливість, що може як позитивно бути для інтеграції України до НАТО, так і негативно.

На основі когнітивного моделювання було розроблені сценарії розвитку системи під дією визначених факторів, за найкращим сценарієм у майбутньому необхідно розвиватися більше економічно Україну для забезпечення військових потреб та можливого стабільного збільшення армії та виробництва власної зброї, так як саме фактор має та матиме посилюючий вплив «Економічний потенціал України» у відносинах України з НАТО. За розвитком найгіршого сценарію системи матиме саме фактор «російська збройна агресія», яка хоч на тактичному рівні відносин стала каталізатором у поглибленні відносин України з НАТО, на стратегічному рівні відносин стає великим бар'єром у повні євроатлантичній інтеграції та загалом політично, економічно, соціально послаблює Україну, що теж негативно впливає на паритетність у відносинах з країнами НАТО.

Визначено за допомогою методу SWOT-аналіз основні стратегічні можливості та загрози при наявності сильних та слабких сторін України при співробітництві з НАТО в контексті російсько-української війни. Результатом чого було розроблене варіанти, які включають з одного боку, при яких сильних сторонах можна використати

визначені можливості, як уникнути втрати можливості при слабких сторонах; а з іншого боку, як за допомогою сильних сторін подолати загрози та який можливий найгірший результат матиме Україна при тій чи при тій слабкій стороні в умовах визначеної загрози. За оцінкою усіх визначених варіантів, найкращим варіантом є використання сильних сторін як потужно розвинуті ЗСУ та високу адаптивність та гнучкість економіки для досягнення найбільшої можливості України – це відновлення територіальної цілісності України, та в ідеалі знищення військової сили росії загалом. Найбільшою із можливих загроз при найбільш слабких сторонах України є варіант за яким настає заморозка війни та союзники з НАТО перестають підтримувати Україну, внаслідок політичної нестабільності як однією із найбільших слабких сторін України.

На основі зробленого дослідження проблемних аспектів співробітництва України з НАТО в умовах збройної російської агресії 2014-2022 рр., було проаналізовано, які вимоги для України НАТО висуває для продовження та поглиблення співпраці у статусі партнера з розширеними можливостями, підсумувавши центральні аспекти для інтенсифікації співробітництва України з НАТО було розроблено декілька базових рекомендацій, одні з яких націлені на до реформування СБУ та розробки повноцінного закону щодо здійснення контролю на демократичних принципах за спеціалізованими та правоохоронними органами з боку Парламенту України; покращення умов для підприємницької діяльності за умови реформування нормативно-правової основи функціонування бізнесу та дотичних нормативно-правових документів до ведення бізнесу; удосконалення українського ВПК зарахунок зменшення бюрократичного навантаження на цивільний бізнес, який займається виробленням продукції військового призначення, гібридна модель управління ВПК, розвиток нішевих напрямів виробництва військової продукції як безпілотників з розрахунком створення підприємств повного циклу виробництва продукції, та створення аналітичного центру, що вивчатиме досвід війни; та робота з партнерами.

ВИСНОВКИ

Співробітництво України з НАТО у двосторонньому та геополітичному вимірі включає у собі розвиток демократичних принципів та вплив на безпекове середовище, особливо питання безпеки в Європі постало у 2014 році після вторгнення росії в Україну, що дало початок до розгляду як відносин НАТО з Україною, так і з рф.

Одним із каталізатором початку перегляду стану військового сектору Україною став фактор російського збройного вторгнення у 2014 р., Україна почала збільшувати військові витрати та співпрацю з НАТО. Станом на 2014 рік та 2022 рік частка військових витрат від ВВП становила України – 2,25% та 33,55% відповідно, що є більшим за середніми значеннями країн НАТО в – 1,33 станом на 2022 р., зважаючи на те, що як і Україна стабільно збільшувала свої військові витрати, так і країни НАТО. З 1991 року Україна і НАТО розвивали військово-політичний, економічний, екологічний та науковий напрями співробітництва, після 2014 року відносини лише поглибилися, та розглядалася по новому в контексті безпекової загрози як росія. Порівнявши за два періоди з 1991 р. по 2013 р. та з 2014 р. по 2022 р. співпрацю між Україною та НАТО, можемо зазначити, що перший період характеризувався заснуванням та закладанням основ відносин з Альянсом: підписанням рамкових документів та програм, участь у військових навчань та операцій, місій, організація спеціалізованих проєктів для українських військовослужбовців тощо. А другий період характеризувався продовження співпраці усіх напрямках, зі збільшеною увагою на підтримку розвитку українського сектору оборони та безпеки, та наближення його до стандартів НАТО, відкриття проєктів щодо подолання корупції у цьому секторі, підготовка нових для України РНП та створення окремої групи для допомоги з обороною у війні з росією як «Рамштайн».

Також на зміцнення відносин між обома сторонами стало реакція самих країн НАТО та їх підтримка України у війні з росією з 2014 року по 2022 рік. За критеріальним аналізом було визначено, які країни найбільше фінансово, політично, військово підтримала Україну у 2014 році, за результатами якого стали такі держави як США,

Польща, Литва, Об'єднаного Королівства, Норвегії, Франції та Німеччини. У 2022 році ситуація змінилася щодо ставлення більшості країн Європи до загрози з боку росії, що засвідчило сам рівень підтримки країн НАТО України, що становив максимальну оцінку від більшості держав-членів Альянсу.

Попри позитивні результати співпраці України з організацією, існують ряд факторів, які віддаляли Україну від набуття членства в НАТО, що є стратегічною метою України починаючи з початку 2000-х. Такими факторами було виділено політичні: політична нестабільність, російське вторгнення у 2014 році, геополітичні інтереси росії та соціальні: підтримка українців набуття членства та бажання населення країн НАТО щодо можливості надання Україні членства. І таким основним послаблюючий фактором у відносинах стає фактор «російська збройна агресія», що було визначено за допомогою когнітивного моделювання. Також за допомогою цього методу було простежено, що більшість факторів, які впливають на співробітництво обох суб'єктів міжнародних відносин мають дестабілізуючий характер, що робить систему «Співробітництва України з НАТО» більш мінливою, гнучкою що може позитивно впливати на інтеграцію України з НАТО та мати зворотню дію. Крім того, в результаті було визначено, що фактор «Економічний потенціал України» найбільше посилює відносини, адже від міцності економіки залежить розвиток військового сектору та політична незалежність країни, що необхідно і НАТО – мати економічно сильного партнера, який може військово самостійно себе забезпечувати тощо.

Також було створені можливі сценарії розвитку системи «Співробітництва України з НАТО», за яким було визначено найкращі сценарії у майбутньому під впливом визначених факторів, а саме найсильніший посилюючий вплив матиме фактор «Економічний потенціал України», на що необхідно звернути увагу Україні, при забезпеченні відповідного економічного середовища для національного бізнесу та закордонного, забезпечення дійсного принципу верховенства права для нормально функціонування бізнесу, реальне забезпечення умов для спеціалізованих антикорупційних органів, що надасть можливість трансформації українського ВПК та збільшення витрат на

військовий сектор. Та було визначено найгірші сценарії розвитку системи у майбутньому, і при яких саме фактор «російська збройна агресія», матиме найбільш негативний вплив на систему, так як унеможливує вступ України до НАТО поки триває війна на території України та стабільно послаблює економічно, соціально, політично та військово Україну, що впливає на паритетність відносин.

Розглядаючи сильні сторони, слабкі сторони України з НАТО розроблені можливі варіанти та оцінено, що найкращі варіанти використання сильних сторін як потужно розвинуті ЗСУ та високу адаптивність та гнучкість економіки для реалізації із визначених можливостей як відновлення територіальної цілісності України, за умов посилення розвитку ЗСУ, удосконалення їх, що послабить збройну агресію росії та відбудеться поступове відвоювання окупованих територій та переведення економіки військові рейки. Та найбільшою із загроз при найбільш слабких сторонах України було оцінено заморозка війни та союзники з НАТО перестають підтримувати Україну, при умові відсутності чіткої стратегії, внутрішньо партійної боротьби, непостійності кадрів та зростання корупції у ключових міністерствах.

Так на основі дослідження основних аспектів співробітництва України з НАТО було розроблені декілька рекомендацій, ключові із них: розробка та ухвалення законів «Про парламентський контроль безпеки та оборони», «Про зміни до законодавства про СБУ», удосконалення українського ВПК, створення аналітичного центру, що вивчатиме досвід війни; та робота з партнерами тощо. Тобто фактично усі рекомендації зосереджені для покращення ключових вразливих сторін, за яких Україна як не зможе залишатися сильною самостійно на геополітичній арені, так і не зможе бути сильним партнером для НАТО.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про здійснення міжнародного співробітництва Міністерством оборони України та Збройними Силами України : Закон України від 23.07.2021 р. № 218 : станом на 22 серп. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0218322-21#Text> (дата звернення: 17.12.2023).
2. Грачевська Т. О. Особливості нормативно-правової регламентації двостороннього співробітництва України і НАТО. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса. Серія : Політичні науки*. 2017. № 2. С. 42–46.
3. Подойніцин В. М. Досвід адміністративно-правового забезпечення стандартизації у сфері оборони НАТО та його імплементація у вітчизняне законодавство. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2018. № 3-4. С.138–144.
4. Поляков С. Ю. Деякі аспекти підготовки військових кадрів у системі військової освіти України для участі у миротворчих операціях. *Право і Безпека*. 2004. Т. 3, № 1. С. 132–136.
5. Войціховський А. В. Співробітництво України з НАТО у миротворчій діяльності. *Право і Безпека*. 2009. № 3. С. 24–29.
6. Євроатлантичний вектор України: національна доповідь / ред. кол. С. І. Пирожков, І. О. Кресіна, А. І. Кудряченко, Ю. С. Шемшученко та ін. Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України. Київ: Національна академія наук України, 2019. 328 с.
7. Партнерство заради безпеки: досвід країн НАТО та українська перспектива / За загальною ред. О. І. Соскіна. Київ: Інститут трансформації суспільства, 2007. 336 с.
8. Вступ до НАТО – стратегічний вибір України / За заг. ред. О. І. Соскіна. Київ: Інститут трансформації суспільства, 2008. 192 с.
9. Кордон М. В. Європейська та євроатлантична інтеграція України : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2008. 172 с.

10. Марчук Є. К. На шляху до НАТО: зб. ст., виступів, інтерв'ю / ред.-уклад. Б. В. Клименко. Київ : Київ-Париж-Дакар, 2016. 607 с.
11. Юрчак М. 25 років співпраці: фактор НАТО у відносинах України та Європейського Союзу. *Україна-Європа-Світ. Міжнародний збірник наукових праць.. Серія: : Історія, міжнародні відносини.* 2016. № 17. С. 50–57.
12. Магомедов А. О. Україна і НАТО в контексті суспільно-політичних трансформацій 90-х рр. ХХ ст. – поч. ХХІ ст. : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01. Переяслав, 2021. 24 с.
13. Чорна Н. Євроатлантичний вибір України та роль Польщі у його реалізації: українська історіографія. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Історія.* 2014. № 1(2). С. 206–212.
14. Бурдяк В., Мороз І. Перспективи співробітництва «Україна-НАТО» і роль у ньому польського фактора. *Політичний менеджмент.* 2008. № 3. С.165-174.
15. Мелекесцев К. І., Бут О. М. Україна та Республіка Польща: еволюція від білатеральних відносин до євроатлантичної інтеграції: монографія. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. 200 с.
16. Горбулін В. П. Україна в новій Європі та світі: безпековий погляд. *Науковий вісник Дипломатичної академії України.* 2009. № 15. С. 44–49.
17. Знак В. Пріоритети співпраці України з НАТО 1991–2019 рр. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка. Сер. Історія.* 2019. Вип. 2. С. 89–96.
18. Каляєв А. О. Членство України в НАТО як геополітичний імператив у контексті національної та регіональної безпеки. *Демократичне врядування.* 2014. № 14.
19. Shypovskiy V., Cherniha V., Marchenkov S. Analysis of the ways of improvement of Ukraine–NATO cooperation on cybersecurity issues. *Social Development and Security.* 2020. No. 10(2). P. 11–15.
20. Горбулін В. П., Шеховцов В. С., Шевцов А. І. ОПК України: кроки до стабілізації діяльності та розвитку в умовах гібридної війни. *Стратегічна панорама.* 2016. №

2. С. 54–62.

21. Джус О. Міжнародне військове партнерство як засіб забезпечення воєнної безпеки України. *Evropský politický a právní diskurz*. 2018. Т. 5, № 2. С. 54–61.
22. Долгов І., Корендович В. Конструктивне партнерство Україна – НАТО: оборонні аспекти. *Наука і оборона*. 2013. № 4. С. 3–7.
23. Білетов В. І. Стратегія військово-технічного співробітництва Збройних Сил України в умовах їх євроінтеграції та переходу на євростандарти. / В. І. Білетов, М. А. Закалад, О. П. Пивовар, Т. О. Ворона // Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського. 2014. № 3. С. 122–126.
24. Лухтан А. І. Міжнародне військове співробітництво України (1991-2013 рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 20.02.22. Київ : Нац. ун-т оборони України ім. Івана Черняхівського, 2019. 20 с.
25. Шатун В. Т. Розвиток і сучасний стан стосунків України і НАТО. *Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]*. Сер. : Політологія. 2008. Т. 79, № 66. С. 158–163.
26. Військово-технічне співробітництво: шляхи удосконалення : монографія / В. О. Смірнов [та ін.] ; за заг. ред. В. О. Смірнова ; Центр. НДІ озброєння та військ. техніки Збройних Сил України. Київ : ЦНДІ ОВТ ЗС України, 2010. 212 с.
27. Брежнєва Т., Їжак О., Шевцов А. Євроатлантична інтеграція України: військово-політичні аспекти: монографія / Під ред. акад. НАНУ В.П.Горбуліна. Дніпропетровськ: Пороги, 2003. 160 с.
28. Кушта О. Трансформація відносин Україна-НАТО в контексті російсько-українського збройного конфлікту. *Вісник Львівського університету. Серія : Міжнародні відносини*. 2018. № 44. С. 147–162.
29. Європейська та євроатлантична інтеграція України: стан і перспективи реалізації (2014-2022 рр.) : монографія / І.В. Артёмов, С.В. Віднянський, І.Я. Тодоров, П.В. Токар. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2022. 284 с.

30. Kriz Z. Is Ukraine ready for NATO membership? *3rd International Multidisciplinary Scientific Conference on Social Sciences and Arts, SGEM 2016* : Conference, Vienna, 6 September 2016. P. 283-290.
31. Joja I.-S. Ukraine membership revisited: the case for NATO's strategic adaption. *Turkish Polisy Quarterly*. 2021. Vol. 20, No. 2. P. 65–73.
32. Pifer S. Ukraine, NATO, and russia. *Turkish Polisy Quarterly*. 2021. Vol. 19, No. 2. P. 43–53.
33. Kriz Z. NATO and the russian invasion of Ukraine: different reactions to the russian action. 2nd International Multidisciplinary Scientific Conference on Social Sciences and Arts, SGEM 2015 : Conference, Albena, 26 August-01 September. P. 215-220.
34. Karabulut A. N. Old War, New Strategy: Russian Doctrine of Hybrid Warfare for the Twenty First Century and Its Implementation during the Crisis in Ukraine. *Uluslararası İlişkiler-international relations*. 2016. Vol. 13, no. 49. P. 25–42.
35. Schmidt-Felzmann A. After the war in Ukraine: peace building and reconciliation in spite of the external aggressor. *International Crisis Management: NATO, EU, OSCE and Civil Society* / ed. by S. Goda, O. Tytarchuk, M. Khylo. Amsterdam, 2016. P. 151–161.
36. Foster J. B. The U. S. proxy war in Ukraine. *Trimestre Economico*. 2022. Vol. 89, No. 355. P. 903–915.
37. Sauer T. The Origins of the Ukraine Crisis and the Need for Collective Security between Russia and the West. *Global Policy*. 2017. Vol. 8, No. 1. P. 82–91.
38. Allin D., Jones E. Sleepwalking to Solidarity? Russia, Ukraine and the European Dream. *Survival*. 2022. Vol. 64, No. 3. P. 213–222.
39. Sperling J., Webber M. NATO and the Ukraine crisis: Collective securitisation. *European journal of international security*. 2017. Vol. 2, No. 1. P. 19–46.
40. Kriz Z. NATO and Ukraine after the Maidan Revolution. *Panorama of global security environment – 2014-2016* / ed. by P. Bator, R. Ondrejcsak. 2016. P. 35-47.
41. Melnykovska I., Schweickert R. Motor of Europeanisation NATO and Ukraine. *Osteuropa*. 2009. Vol. 59, no. 9. P. 49–.

42. Larrabee F. Ukraine and the West. *Survival*. 2006. Vol. 48, No. 1. P. 93–.
43. Bukkvoll T. Ukraine and NATO: The Politics of Soft Cooperation. *Security Dialogue*. 1997. No 28(3). P. 363-374.
44. Kuzio T. The Crimea: Europe's Next Flashpoint? Washington: The Jamestown Foundation, 2010. 38 p.
45. Kuzio T. Ukraine and NATO: The evolving strategic partnership. *Journal of Strategic Studies*. V. 21. No. 2. 1998. P. 1–30.
46. Simon J. Ukraine against herself: to be euro-atlantic, eurasian, or neutral? NATO at 60: the post-Cold War enlargement and alliance's future / ed. by A. Bebler. Amsterdam, 2010. P. 105–115.
47. Kandiyoti R. Europe, Russia, Ukraine: One Continent?. Powering Europe: russian, Ukraine, and the Energy Squeeze. London, 2015. P. 11–31.
48. Bilinsky Y. Endgame in NATO's enlargement: The Baltic States and Ukraine. London: Praeger, 1999. 168 p.
49. Cimbala S. J. Unblocking inertia: US-Russian nuclear arms control and missile defenses. *Defence and Security Analysis*. 2016. Vol. 32, No. 2. P. 115–128.
50. Budjeryn M. Distressing a system in distress: global nuclear order and Russia's war against Ukraine. *Bulletin of The Atomic Scientists*. 2022. Vol. 78, No. 6. P. 339–346.
51. Erol M., Oguz S. Hybrid Warfare Studies and Russia's Example in Crimea. *Gazi Akademik Bakis-Gazi Akademik View*. 2015. Vol. 9, no. 17. P. 261–277.
52. George J., Sandler T. NATO defense demand, free riding, and the Russo-Ukrainian war in 2022. *Journal of Industrial and Business Economics*. 2022. Vol. 49, no. 4. P. 783–806.
53. Біла книга 2021. Оборонна політика України. Київ : Міністерство оборони України, 2022. 118 с.
54. Журнал «Національна безпека і оборона». Цент Разумкова. URL: <https://razumkov.org.ua/vydannia/zhurnal-natsionalna-bezpeka-i-oborona> (дата звернення: 26.10.2023).

55. Біла книга Служби зовнішньої розвідки України. Служба зовнішньої розвідки України. URL: <https://szru.gov.ua/white-book/bila-knyha-sluzhby-zovnishnoi-rozvidky-ukrainy> (дата звернення: 26.10.2023).
56. НАТО. Міністерство закордонних справ. 2021. URL: <https://mfa.gov.ua/yevropejska-integraciya/nato> (дата звернення: 26.10.2023).
57. Mingst, Karen. "international organization". Encyclopedia Britannica, URL: <https://www.britannica.com/topic/international-organization>. (дата звернення: 26.10.2023).
58. WHAT IS NATO? NATO. URL: <https://www.nato.int/nato-welcome/index.html> ((дата звернення: 17.12.2023).
59. NATO. Atlantic Council. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/issue/nato/> (date of access: 17.12.2023).
60. Міжнародні документи (НАТО). Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/c563> (дата звернення: 26.10.2023).
61. NATO-Ukraine Relations. NATO Library. URL: <https://natolibguides.info/nato-ukraine> (date of access: 17.12.2023).
62. DataBank. World Development Indicators. GDP per capita (current \$). The World Bank. URL: <https://databank.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD/1ff4a498/Popular-Indicators> (дата звернення: 17.12.2023).
63. SIPRI Military Expenditure Database. SIPRI. URL: <https://milex.sipri.org/sipri> (дата звернення: 17.12.2023).
64. 2023 Military Strength Ranking. URL: <https://www.globalfirepower.com/countries-listing.php> (дата звернення: 17.12.2023).
65. Відносини з Україною. Організація Північноатлантичного Договору. 2023. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_37750.htm (дата звернення: 31.05.2023).
66. Хронологія відносин Україна-НАТО. Україна-НАТО. 2019. URL: <https://ukraine-nato.mfa.gov.ua/ukrayina-nato/hronologiya-vidnosin-ukrayina->

nato (дата звернення: 31.05.2023).

67. Розвиток особливого партнерства України з НАТО. Україна-НАТО. 2020. URL: <https://ukraine-nato.mfa.gov.ua/ukrayina-nato/rozvitok-osoblivogo-partnerstva-ukrayini-z-nato> (дата звернення: 31.05.2023).

68. Участь ЗС України у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки. Міністерство Оборони України. URL: <https://www.mil.gov.ua/diyalnist/mirotvorchist/> (дата звернення: 31.05.2023).

69. Брайлян Є. Як НАТО підтримувало Україну в перший рік великої війни. Інформаційне агентство АрміяInform. 2023. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/02/24/yak-nato-pidtrymuvalo-ukrayinu-v-pershyj-rik-velykoji-vijny/> (дата звернення: 31.05.2023).

70. Співробітництво Україна – НАТО у сфері економіки. Україна-НАТО. 2019. URL: <https://ukraine-nato.mfa.gov.ua/ukrayina-nato/spivrobotnictvo-ukrayina-nato-u-sferi-ekonomiki> (дата звернення: 31.05.2023).

71. США та Німеччина хочуть заблокувати швидкий вступ України в НАТО. Чому «старожилам» Альянсу так складно ухвалити доленосне для України рішення? CNN проаналізував аргументи за і проти. Forbes. URL: <https://forbes.ua/war-in-ukraine/ukrainska-dilema-nato-chomu-alyansu-tak-skladno-ukhvaliti-rishennya-pro-priynuyattu-ukraini-analiz-cnn-10072023-14704> (дата звернення: 18.12.2023).

72. Декларація про державний суверенітет України : від 16.07.1999 р. № 31. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0218322-21#Text> (дата звернення: 17.12.2023).

73. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : Закон України від 01.07.2010 р. № 40 : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text> (дата звернення: 17.12.2023).

74. Democracy index, 2022. Economist Intelligence Unit (2023). Our World in Data. URL: <https://ourworldindata.org/grapher/democracy-index-eiu> (дата звернення: 17.12.2023).

75. Collinson S. Why Ukraine's plea for NATO membership is such a profound dilemma for the West. CNN. URL: <https://edition.cnn.com/2023/07/10/politics/ukraine-nato-western-dilemma/index.html> (дата звернення: 17.12.2023).
76. Fakhurdinova M. Ukraine: Einladung zur NATO-Mitgliedschaft und Stand der Reformen. Ukraine verstehen. URL: <https://ukraineverstehen.de/ukraine-einladung-zur-nato-mitgliedschaft-und-stand-der-reformen/> (дата звернення: 17.12.2023).
77. Гетьманчук А., Зарембо К., Фахурдінова М. Україна і стандарти НАТО: як влучити у «рухоми ціль»? : дискусійна записка. 2019. 16 с.
78. Федорків М. Стандарти НАТО: механізм і темпи впровадження, адаптація до українських реалій. Armyinform. URL: <https://armyinform.com.ua/2021/02/12/standarty-nato-mehanizm-i-tempy-vprovadzhennya-adaptacziya-do-ukrayinskyh-realij/> ((дата звернення: 18.12.2023).
79. Грушецький А. Ставлення до вступу України до НАТО та безпекові гарантії. КМІС.
URL: <https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1258&page=1> (дата звернення: 18.12.2023).
80. Як змінювалося ставлення українців до членства в НАТО. Слово і Діло. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/10/03/infografika/suspilstvo/yak-zminyuvalosya-stavlennya-ukrayincziv-chlenstva-nato> (дата звернення: 18.12.2023).
81. Transatlantic Trends Public Opinion in Times of Geopolitical Turmoil. 2022. P. 63.
URL: <https://www.gmfus.org/sites/default/files/2022-09/Transatlantic%20Trends%202022.pdf> (дата звернення: 18.12.2023).
82. Litra L. Public opinion in Germany, France, Italy, Netherlands, and The USA. How do these countries support Ukraine and its NATO aspirations?. 2023.
URL: <http://neweurope.org.ua/en/analytics/gromadska-dumka-v-nimechchyni-frantsiyi-italiyi-niderlandah-i-ssha-yak-tsi-krayiny-pidtrymuyut-ukrayinu-ta-yiyi-pragnennya-staty-chlenom-nato/> (дата звернення: 18.12.2023).
83. Government of Canada. Canadian Sanctions Related to Russia. URL:

https://www.international.gc.ca/world-monde/international_relations-relations_internationales/sanctions/russia-russie.aspx?lang=eng (дата звернення: 18.12.2023).

84. First on CNN: US considers dramatically expanding training of Ukrainian forces, US officials say, 2022. URL: <https://edition.cnn.com/2022/11/30/politics/us-military-expanding-training-ukraine/index.html> (дата звернення: 18.12.2023).

85. Ukraine Index, 2023. URL: <https://www.brookings.edu/interactives/ukraine-index/>(дата звернення: 18.12.2023).

86. Mohamed Younis. One Year Later, Americans Still Stand by Ukraine. 2023. URL: <https://news.gallup.com/poll/469328/one-year-later-americans-stand-ukraine.aspx> (дата звернення: 18.12.2023).

87. Russian invasion: 55% of Canadians say Ukraine should fight on, half as many say it's time to negotiate. 2023. URL: <https://angusreid.org/russia-ukraine-canada-peace-military-lethal-humanitarian-aid-support/> (дата звернення: 18.12.2023).

88. Військова допомога з-за кордону: хто й чим допомагав Україні в 2014-2018 роках. Слово і Діло.
URL: <https://www.slovoidilo.ua/2018/05/14/infografika/bezpeka/vijskova-dopomoha-kordonu-xto-chum-dopomahav-ukrayini-2014-2018-roках> (дата звернення: 18.12.2023).

89. Kiel Working Paper «The Ukraine Support Tracker», 2023. URL: <https://www.ifw-kiel.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker/> (дата звернення: 18.12.2023).

90. Most Say U.S. Should ‘Not Get Too Involved’ in Ukraine Situation. Pew Research Center. URL: <https://www.pewresearch.org/politics/2014/03/11/most-say-u-s-should-not-get-too-involved-in-ukraine-situation/> (дата звернення: 18.12.2023)

91. Кафтан О. Санкції проти Росії: як це працює. Еспресо. URL: https://espreso.tv/article/2014/04/29/sankciyi_proty_rosiyi_yak_se_pracyuye (дата звернення: 18.12.2023).

92. Ставлення країн ЄС до ситуації в Україні. Info-Light. URL: <http://infolight.org.ua/content/stavlennya-krayin-yes-do-sytuaciyi-v-ukrayini> (дата

звернення: 18.12.2023).

93. Eurobarometer: EU's response to the war in Ukraine, 2022. URL: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2772> (дата звернення: 18.12.2023).

94. One year on, Britons remain in favour of supporting Ukraine. 2023. URL: <https://www.ipsos.com/en-uk/one-year-britons-remain-favour-supporting-ukraine> (дата звернення: 18.12.2023).

95. Should Norway export weapons to Ukraine? 2022. URL: <https://www.statista.com/statistics/1293868/norway-military-support-ukraine-opinion/> (дата звернення: 18.12.2023).

96. Nearly All Icelanders Believe War Crimes Have Been Committed in Ukraine. 2022. URL: <https://www.icelandreview.com/society/nearly-all-icelanders-believe-war-crimes-have-been-committed-in-ukraine/> (дата звернення: 18.12.2023).

97. Crna Gora poslala Ukrajini oružje i opremu vrijednu oko 10 miliona eura. 2023. URL: <https://www.vijesti.me/vijesti/drustvo/642740/crna-gora-poslala-ukrajini-oruzje-i-opremu-vrijednu-oko-10-miliona-eura> (дата звернення: 18.12.2023).

98. Македонија њ донира 12 хеликоптери на Украина и купува 8 нови. 2023. URL: <https://nezavisen.mk/makedonija-%d1%9d-donira-12-helikopteri-na-ukraina-i-kupuva-8-novi/> (дата звернення: 18.12.2023).

99. Україна та ще сім країн приєднались до восьмого пакета санкцій ЄС проти росії. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3593848-ukraina-ta-se-sim-krain-priednalis-do-vosmogo-paketa-sankcij-es-proti-rosii.html> (дата звернення: 18.12.2023).

100. Греція порушила санкції та підписала військовий контракт з РФ - російські ЗМІ. Українська Правда. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2014/12/21/7029017/> (дата звернення: 18.12.2023).

101. Albania donates eur 1mln aid to Ukraine. 2022. URL: <https://albaniandailynews.com/news/albania-donates-eur-1mln-aid-to-ukraine> (дата

звернення: 18.12.2023).

102. Греція в обхід санкцій допомагає зберегти Росії експорт нафти на довоєнному рівні – Die Welt. Українська Правда.

URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/05/9/686805/> (дата звернення: 18.12.2023).

103. Nora Muci. How many Albanians support Russia's war in Ukraine? 2022. URL: <https://euronews.al/en/how-many-albanians-support-russias-war-in-ukraine/> (дата

звернення: 18.12.2023).

104. Головні друзі. Країни, які надали допомогу Україні в 2014 році. Ukr.Media.

URL: <https://ukr.media/politics/221881/> (дата звернення: 18.12.2023).

105. Люксембург відправив в Україну партію гуманітарної допомоги. 2023. URL:

<https://www.slovoidilo.ua/2023/03/12/novyna/bezpeka/lyukseburh-vidpravuv-ukrayinu-partiyu-humanitarnoyi-dopomohu> (дата звернення: 18.12.2023).

106. Угорщина виступила проти економічних санкцій щодо Росії. Lb.ua.

URL: https://lb.ua/world/2014/03/28/261106_vengriya_vistupila_protiv.html (дата

звернення: 18.12.2023).

107. Болгарія не застосовувала санкції до росіян з 2014 рок. Укрінформ.

URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3669826-bolgaria-ne-zastosovuvala-sankcii-do-rosian-z-2014-roku.html> (дата звернення: 18.12.2023).

108. Словаччина пригрозила накласти вето на санкції проти Росії. Українська

Правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2014/08/31/487307/> (дата звернення: 18.12.2023).

109. З Туреччини в Україну вже відправлено 650 тон гуманітарної допомоги –

посольство. 2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3433263-z-tureccini-v-ukrainu-vze-vidpravleno-650-ton-gumanitarnoi-dopomogi-posolstvo.html> дата звернення:

18.12.2023).

110. Kusa I. Turkey's Goals in the Russia-Ukraine War. 2022. URL:

<https://www.wilsoncenter.org/blog-post/turkeys-goals-russia-ukraine-war> дата звернення:

18.12.2023).

111. NATO denies Georgia and Ukraine. BBS. URL: <https://web.archive.org/web/20210322224515/http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7328276.stm> (дата звернення: 18.12.2023).

112. Грушецький А. Якими українці бачать відносини України і росії: результати телефонного опитування, проведеного 26 травня - 5 червня 2023 року. КМІС. URL: <https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1253&page=1> (дата звернення: 18.12.2023).

113. Реформа СБУ. СБУ. URL: <https://ssu.gov.ua/reforma-ssu> (дата звернення: 18.12.2023).

114. Пояснювальна записка до проекту Закону України від 09.01.2018 № 9462 (Одержаний ВР України). Liga 360. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/GH7AU00A?an=5> (дата звернення: 18.12.2023).

115. Військово-промисловий комплекс: державний чи приватний? Case Україна. URL: <https://case-ukraine.com.ua/publications/vijskovo-promyslovyj-kompleks-derzhavnyj-chy-pryvratnyj/> (дата звернення: 18.12.2023).

116. Класифікація безпілотних літальних апаратів / О. Тимочко та ін. *Військово-технічні проблеми*. 2007. С. 61–66.

117. Брук Д. Стисло і зрозуміло: Рідкоземельні метали та великі можливості України. NV. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/litij-i-inshi-ridkozemelni-metali-vidobutok-v-ukrajini-wi-fi-v-intersiti-novini-ukrajini-50142693.html> (дата звернення: 18.12.2023).